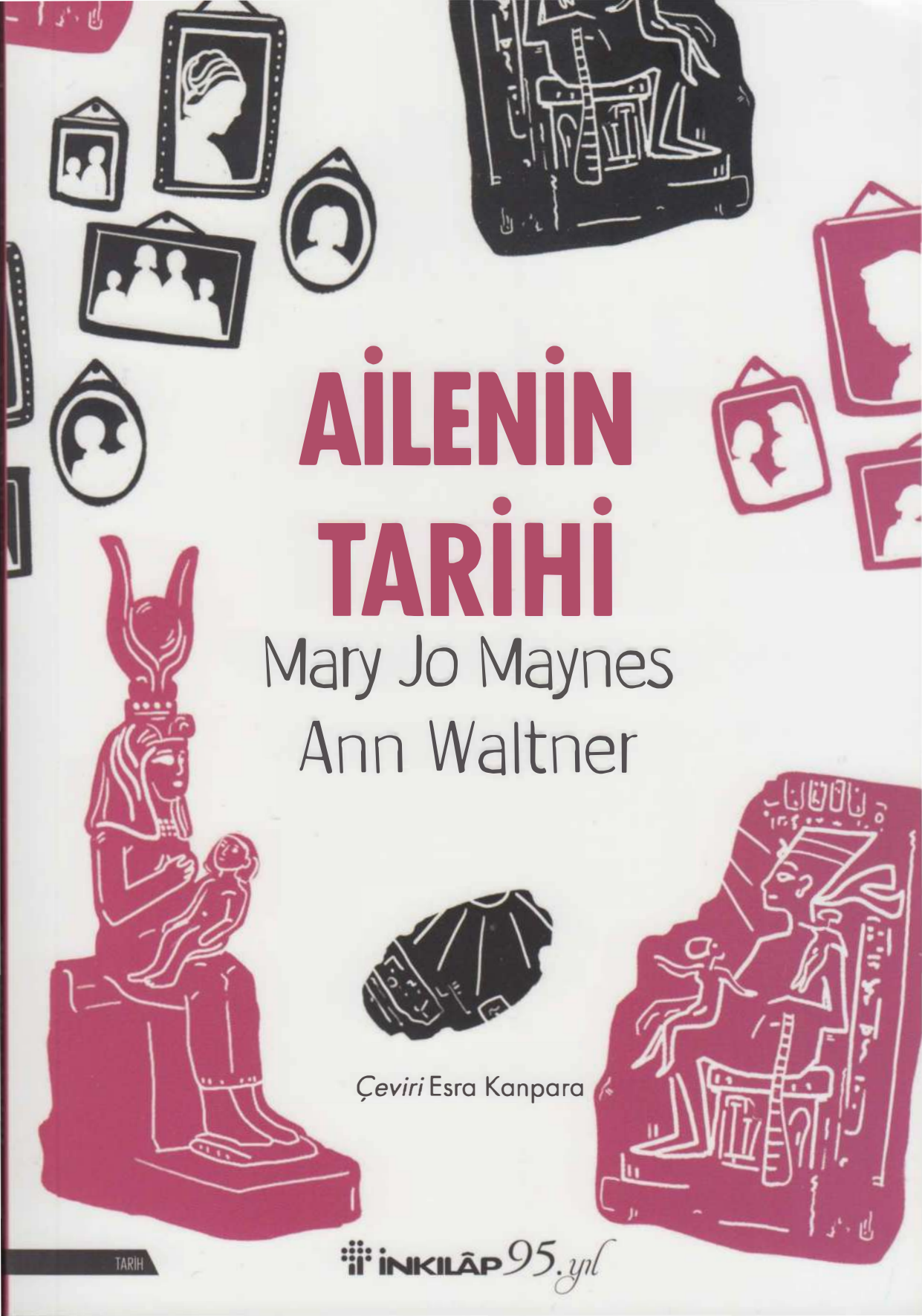

AİLENİN TARİHİ

Mary Jo Maynes
Ann Waltner

Çeviri Esra Kanpara

TARİH

İNKILÂP 95.yıl

AİLENİN TARİHİ

Mary Jo Maynes
Ann Waltner

Ailenin Tarihi - The Family a World History - Mary Jo Maynes & Ann Waltner

© 2015, Oxford University Press,
Türkçede yayın hakları AnatoliaLit Telif ve Tercüme Ajansı aracılığıyla
©2022, İnkılâp Kitabevi Yayın Sanayi ve Ticaret AŞ

Yayıncı ve Matbaa Sertifika No: 44066

Tüm hakları saklıdır. Bu kitabın çevirisi Oxford University Press'in basmış olduğu edisyondan yapılmıştır ve çevirisinden İnkılâp Kitabevi sorumludur. Bu kitabın hiçbir bölümü, orijinal telif hakkı sahibi olan Oxford University Press'in yazılı izni olmadan hiçbir formatta yeniden yayımlanamaz.

Bu kitabın her türlü yayın hakları Fikir ve Sanat Eserleri Yasası gereğince İnkılâp Kitabevi'ne aittir. Tüm hakları saklıdır. Tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında, yayıncının izni alınmaksızın, hiçbir şekilde kopyalanamaz, çoğaltılamaz, yayımlanamaz ve dağıtılamaz.

Yayın direktörü Gülşen İşeri
Editör Kadriye Kızıl Güzelkan
Yayıma hazırlayan Gökçe Şenoğlu
Kapak tasarım Gilas Coşkun
Sayfa tasarım Beyzanur Karabulut

ISBN: 978-975-10-4332-0

22 23 24 7 6 5 4 3 2 1
İstanbul, 2022

Baskı ve Cilt
İnkılâp Kitabevi Yayın Sanayi ve Ticaret AŞ
Çobançeşme Mah. Sanayi Cad. Altay Sk. No. 8
34196 Yenibosna – İstanbul
Tel : (0212) 496 11 11 (Pbx)

İnkılâp Kitabevi Yayın Sanayi ve Ticaret AŞ
Çobançeşme Mah. Sanayi Cad. Altay Sk. No. 8
34196 Yenibosna – İstanbul
Tel : (0212) 496 11 11 (Pbx)
Faks : (0212) 496 11 12
posta@inkilap.com
www.inkilap.com

AİLENİN TARİHİ

Mary Jo Maynes
Ann Waltner

İngilizceden çeviren:
Esra Kanpara

İNKILÂP 95.yıl

Mary Jo Maynes

Minnesota Üniversitesi'nde tarih profesörüdür. Son kitapları arasında *Telling Stories: The Use of Personal Narratives in the Social Sciences* ve *History and Secret Gardens, Satanic Mills: Placing Girls in European History* bulunmaktadır.

Ann Waltner

Minnesota Üniversitesi'nde tarih profesörü ve İleri Araştırmalar Enstitüsü'nün direktörüdür. *Journal of Asian Studies*'in eski editörlerinden ve *Get an Heir: Adoption and the Construction of Kinship in Late Imperial China* kitabının yazarıdır.

Esra Kanpara

1974 yılında İzmit'te doğdu. Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dilbilimi Bölümü'nden mezun oldu. Kocaeli Sanayi Odası'nda halka ilişkiler, kurumsal ilişkiler ve uluslararası ilişkiler alanlarında çalıştı, kurumsal komite ve takım çalışmalarında görev aldı. Kurumsal dergi, bülten ve gazeteler yayımlayarak pek çok çeviri yaptı.

İçindekiler

Yayımcının Sunuşu 7

Önsöz 9

1. Bölüm
MÖ 5000'e Kadar Ailevi Yaşam ve İnsanlığın Başlangıcı 15

2. Bölüm
Tanrıların Doğuşu: Dinlerin Ortaya Çıkışında Aile (Milada Kadar) 27

3. Bölüm
Yöneten Aileler: Politikanın Başlangıcında Akrabalık (MÖ 3000 - MÖ 1450) 41

4. Bölüm
İlk Modern Aileler (1400-1750) 57

5. Bölüm
Küresel Piyasalardaki Aileler (1600 - 1850) 69

6. Bölüm
Devrim Zamanlarındaki Aileler (1750 - 1920) 83

7. Bölüm
Yaşam ve Ölümün Güçleri: Devlet Nüfus Yönetimi Döneminde Aileler (1880 - Günümüz) ... 95

8. Bölüm
Ailenin Geleceği 113

Kronoloji 119

Notlar 123

İlave Okumalar 135

Web Siteleri 139

Teşekkür 143

Dizin 144

Editörlerin Sunuşu

Bu kitap, okuyuculara, bilgilendirici, heyecan uyandıran, güncel bilgiler sunmayı amaç edinen yenilikçi bir seri olan New Oxford World History'nin bir parçasıdır. Dünya tarihi yalnızca birkaç yıl önce, genel olarak Batı Avrupa ve Amerika Birleşik Devletleri tarihi ile dünyanın geri kalan bölümüyle ilgili çok az miktarda bilgi anlamına gelmekteydi. Bazı "eski" dünya tarihi baskıları, Avrupa ve Amerika Birleşik Devletleri'nin dışında, dünyanın dört bir yanını dikkate aldı. Bu tür dünya tarihi kitaplarını okuyanlar, dünyanın geri kalanının, garip gelenekleri olan, zor diller konuşan egzotik insanlardan oluştuğu izlenimine varabilir. Yine başka bir "eski" dünya tarihi, dünya bölgelerinin veya halklarının öyküsünü, öncelikle büyük medeniyetlerin başarıları üzerine odaklanarak sunmuştur. Büyük binalar, etkili dünya dinleri ve güçlü hükümdarlar hakkında bilgi sahibi olunur fakat sıradan insanlar ya da daha genel ekonomik ve sosyal kalıplar hakkında çok az şey öğrenilir. Dünya halkları arasındaki etkileşimler genellikle tek bir bakış açısıyla anlatılmıştır.

Bu seri, dünya tarihini farklı bir şekilde anlatmaktadır. Birincisi, kapsamlıdır ve dünyanın tüm ülkelerini, bölgelerini kapsayan, tüm insanlığın deneyimini, hatta büyük uygarlıklardan uzakta yaşayan, tarihi olmayan halklarınkini bile incelemektedir. "Yeni" dünya tarihçileri böylece yazılı insan kayıtları bulunmadan milyonlarca yıl öncesine ait insanlık tarihinde dahi ortak bir görüşe dikkat çekmektedir. Birkaç "yeni" dünya tarihçesi, tüm evren ile ilgili odak noktalarını, dünya tarihinin başlangıcına "büyük tarih" bakış açısına kadar bile genişletir. Bazıları bugün, dünya tarihinin "yeni" küresel çerçevesini, bir bilim insanının dediği gibi, dünyayı, Ay'ın bakış açısından görmek olarak değerlendirmektedir. Buna katılıyoruz. Ama aynı zamanda, tüm insanlığın önemli deneyimlerini analiz eden ve yeniden yapılandıran bir bakış açısıyla yaklaşmak istiyoruz.

Bu, her coğrafyada, tüm zaman dilimlerinde meydana gelen her durumun erişilebilir ya da bilinmeye değer olduğu anlamına gelmez fakat farklı toplumların ve kültürlerin hem ayrı hem de birbiriyle ilişkili hikâyeleri düşünüldüğünde çok şey elde etmekteyiz. Bu ilişki bağlarının yapılması "yeni" dünya tarihinin hâlâ önemli

bir bileşenidir. Bu kitap, insanları, yerleri ve süreçleri içeren kültürel, ekonomik, politik, dini ve sosyal her türden bağlantıyı ve etkileşimi vurgulamaktadır. Karşılaştırmalar yapmakta ve benzerlikler bulmaktadır. Hem karşılaştırmaları hem de etkileşimleri vurgulayıp, odak noktası belirli bir ülke, bölge veya tüm dünya olsun, tarihsel anlayışı derinleştirebilecek ve genişletebilecek küresel bir çerçeve geliştirmek için kritik bir öneme sahiptir.

Yeni dünya tarihinin bir öğreti olarak yükselişi uygun bir zamanda gelecektir. Okullarda ve genel halk arasında dünya tarihine ilgi çok büyük. Diğer uluslara seyahatler yapıyor, sohbet ediyor, dünyanın her yerinden insanlarla birlikte çalışıyor ve küresel olaylar tarafından değiştiriliyoruz. Savaş ve barış, ekonomik koşullar, çevremizin durumu, iletişim, sağlık ve tıp, dünya nüfusunu etkilemektedir. Yeni Oxford Dünya Tarihi, yerel tarihleri küresel bir bağlamda ve dünya olaylarını, sıradan insanların gözleri aracılığıyla gören genel bir bakış açısı sunmaktadır. Bu yerel ve ayrıca küresel birleşim, yeni dünya tarihini tanımlar. Geçmişteki küresel ve yerel koşulların işleyişini anlamak, bize, kendi dünyamızı incelemek ve bununla bağlantılı olarak geleceği öngörmede fayda sağlamaktadır.

Bonnie G. Smith
Anand Yang

Önsöz

İnsanlar her zaman aile içinde yaşamışlardır fakat zamanla bunun anlamı önemli ölçüde değişmiştir. Aile tarihsel bir kurumdur, doğal bir durum değildir. Ailelerin hem bir tarihi vardır hem de tarih yazmaktadır. Bu kitabın çıkış noktası, MÖ 10.000'den bu yana kültürler arası olan ve çok uzun bir zaman dilimine yayılan aile tarihçesidir. Amacımız, kapsamlı bir yayın olması değil, (ki bu çok uzun bir kitap için bile tam bir çılgınlık olacaktır) amacımız, aile, tarihin merkezindeyken dünya tarihinin nasıl göründüğü konu edinmektir.

Aileyi hayatın merkezine yerleştirmekte iki yolumuz var ki bu yollar birbiriyle ilişkili ama aynı olmayan yollardır. Aileyi zamana ve mekâna göre değişimiyle ele alıyoruz -örneğin, çocuk doğurma yapıları veya cinsiyete dayalı iş bölümü veya eş seçimi- aile yaşamının belirli zamanlarda ve yerlerdeki tüm boyutlarına odaklanıyoruz. Aile yaşamının bu yönlerinin zaman içinde nasıl değiştiğini ve farklı kültürlerin, aile düzenini oluşturmak için nasıl kendine özgü yollar bulduğunu keşfediyoruz. Yani, toplumsal bir kurum olarak ailenin bir tarihi olduğunu, ailelerin zaman içinde ve kültürler arasında aynı kalan, doğal veya değişmeyen varlıklar olmadığını gösteriyoruz.

Örneğin, bazı zamanlarda ve yerlerde erkekler birden fazla eş edinmiş, bazı zamanlarda ve yerlerde evli çocuklar genellikle eşlerden birinin ebeveyni ile yaşamış, birçok zaman ve yerde de evlenen çiftler, çiftin ebeveynleri tarafından seçilmiştir. Tüm bu düzen, bunu yaşayan insanlara normal ve sıradan görünmüştür. Çok çeşitli uygulamalara bakarak bunun nasıl olduğunu görebiliyoruz. Hiçbiri (kendi aile uygulamalarımız dahil) "doğal" değildir; hepsi toplumsal ve tarihsel olarak inşa edilmiştir. Bu kitapta; ailenin nasıl bir düzen içinde işlediği, zaman içinde nasıl değiştiği, benzerlikleri ve farklılıklarını ele alacağız. Böylelikle söylemek istediğimiz şeylerden biri, aileyi tarihin merkezine koyduğumuzda, aile yapılarının zaman içinde nasıl değiştiği ve bu değişikliklerin tarihsel olarak çarpıcı biçimde sosyal, politik ve kültürel süreçlerle nasıl ilişkili olduğudur.

Bununla birlikte aileler, tarihsel değişimin aracılarıdır ve tarihin mekânlarıdırlar. Örneğin, çocuklar aile grupları içinde sosyalleşirler. Nasıl bir 21. yüzyıl Amerikalısı

olunacağını ya da nasıl bir 16. yüzyıl Çinlisi olunacağını ilk önce aile içinde öğrenirler. Aile sosyalleşmesi, kültürel veya ulusal kimliklerin oluşmasının anahtarıdır. Başlıca kültürel ve dini değerler de aileler içinde aktarılır ve aileler, bireysel ve kolektif yatkınlıkları, kaderleri şekillendirir. Aileler tarafından ve aile içinde yapılan düzenlemeler (evlilik seçimleri, mülk vasiyetleri ya da çocukların eğitimiyle ilgili kararlar gibi) ekonomik sistemler, hükümet politikaları veya düşünsel hareketlerin yanında ve hatta bazen onlardan daha güçlü bir şekilde sosyal dinamizm ya da istikrar sağlar.

Ailenin yetkisi, ev içi alanından farklı bir "kamusal" yaşam alanını işgal ettiği düşüncesi, aileye doğrudan veya mecazi anlamda atıfta bulunulmadan pek anlaşılmaz. Örneğin, kraliyet gücü, hanedanlık sistemlerinde aile soylarından geçmektedir fakat resmi demokrasilerde bile, etkin aileler genellikle seçim yoluyla yetki alır. Her iki türden hanedanlığın olmadığı yerlerde bile, "insan kardeşliği" ya da "kurucularımız" gibi aile metaforları, siyasi düşünce üzerinde büyük bir etkiye sahiptir.

Diğer krallıklarda, tüccar veya seçkin aileler, uzun mesafeli ticareti kurmak, organize etmek veya ticari çıkarlarını ilerletmek için akraba ağlarını kullanır. Göç akışları, ekonomik cazibe ve benzeri durumlara dayandığı kadar ailesel bağlantılara da dayanır. Politikaya, ekonomiye ya da göçe bakıldığında aileler, sadece aile olarak değil, tarihsel dönüşümün temsilcileri olarak ortaya çıkarlar.

Bu tür bir tarihçeye kalkışmadan önce aile ile ne kastettiğimizi belirlememiz gerekmektedir. Buradaki amaçlarımız için, çok genel ve kapsayıcı bir aile tanımı yapmak faydalı olur. Aileler, kültürel olarak tanınan evlilik bağları ya da benzeri ortaklık biçimleri, soy ve/veya evlat edinme ile birbirlerine bağlanan ve genellikle bir süre için bir haneyi paylaşan küçük insan gruplarıdır. Bir arada yaşama zorunluluğu geçicidir ve aile döngüsünün aşamalarıyla değişir. Dolayısıyla aileler, hane halkıyla özdeş değildir. Aile üyeleri her zaman bir konutu paylaşmazlar. Akrabalık bağları, sadece birisi aile evinden taşındığı için bozulmaz. Bu bağın doğası, örneğin kız evladın eşinin evine taşınması ya da erkek evladın, kuzeninin dükkanına çıraklığa gitmesi veya bir çocuğun köle olarak satılmasıyla değişebilir. Bir arada yaşamak her zaman akrabalık belirtisi anlamına gelmez.

Ayrıca, birbiriyle aile bağı olmayan kişilerin bir haneyi paylaştığı, oda arkadaşları, çıraklar, hizmetçiler gibi sayısız görünüm vardır. Bunlar birbirleriyle akraba değildirler ve birbirlerini aileleri olarak görmezler. Böylece ailenin tarihi, hanenin tarihi ile bağlantılıdır fakat onunla aynı değildir. Aile üyelerini tanımada farklı toplumların farklı tanımları vardır. Bazı toplumlarda annenizin ikinci dereceden kuzeni kayda değer bir akraba iken, diğerlerinde birçok insan, annelerinin ikinci dereceden kuzenlerinin isimlerini bile bilmez. Toplumların kendi akrabalık

ilişkilerini nasıl gördüklerini incelemek için genel olarak geniş ve kapsayıcı bir aile tanımını benimsiyoruz. Ele aldığımız insanlar eğer kendilerini akraba olarak görüyorsa biz de onların akraba olduklarını varsayıyoruz.

Bu kitabın kapsadığı zaman aralığı iddialı gibi görünse de, aslında en geniş anlamıyla, küresel tarihin buzdağının görünen kısmıdır. Tarihçiler, giderek artan bir şekilde, jeolojik tarih bağlamında, dünyanın başlangıcından bu yana olan gerçek tarihini zaman dilimleriyle açıkladıkları "büyük tarih" ile ilgilenmeye başlamışlardır. Diğer tarihçiler, bu uçsuz bucaksız jeolojik zaman aralığının yetersizliğinde bile, bin yıl önce meydana gelen insani bir gelişmede, tarihin geleneksel becerileri için çok değerli olan yazılı kayıtlardan önceki olayları anlamak gerektiğini savunur.[1] Uzun bir bakış açısıyla yaklaşmak, insan gelişiminin süreçlerini ve daha kısa zaman dilimleriyle sınırlı olan araştırmalardan kaçınan sosyal yaşam kalıplarını gün yüzüne çıkarır.

Zaman hakkında düşünmemize yardımcı olmasında uzamsal bir metafor kullanmak için, MÖ 10.000'de başlayan ailenin tarihini yazmak bize büyük bir resim sunar. Bu, daha ayrıntılı dönemleri ve daha bireysel hikâyeleri görmemiz için bir tür kuşbakışı fotoğraf sağlamaktadır. Uzun zamansal bir çerçeve, geniş bakmamızı mümkün kılar. Ayrıntıları gizlese bile ana hatları görmemizi sağlar. Ama derin tarih bize aynı zamanda yöntemsel anlayışlar da sunar. "Tarih öncesi" dönemleri inceleyen arkeologların somut kanıtlarını ele almak, daha kapsamlı metinsel belgelerin olduğu son dönemlerdeki benzer somutların bize daha neler anlatabileceğini gösterir. Özellikle bu gibi kanıtlar, devam eden insani gelişim ve ev içi faaliyetlerin başlangıcından bu yana, insanlık tarihini yönlendiren itici güç olmaları bakımından ilginçtir. Bu kitap, özellikle aileye odaklanarak, bununla daha derin bir tarihi, insan olmanın ne anlama geldiğini, insanın geçmişine ve bugününe dair yeni bakış açıları ve yeni anlayışların dünya tarihinin geniş zamansal çerçevesi içinde nasıl gün ışığına çıktığını geniş olarak anlatmaktadır.

1. Bölüm

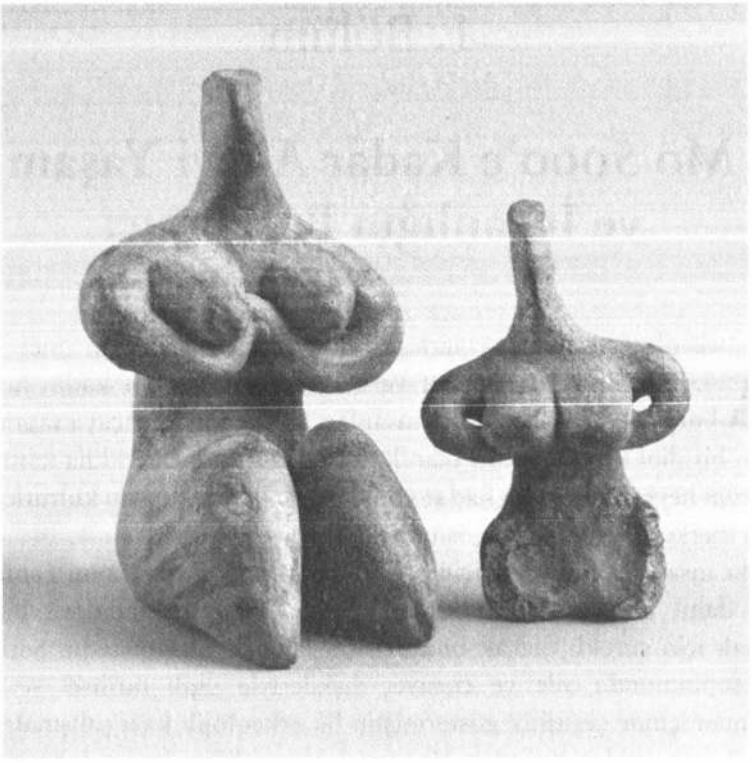
Mö 5ooo'e Kadar Ailevi Yaşam ve İnsanlığın Başlangıcı

Arkeologlar, Avrasya yerleşim bölgelerinde, milattan önce 30.000 ila 4.000 yılları arasına ait ve üremeyi vurgulayan kadın heykelcikleri bulmuşlardır. Bazı bilim insanları, bunu ana tanrıçaya tapmaya dayalı eski yaygın bir dini kültün kanıtı olarak görmüştür. Bu kesin iddia kanıtlanmamış olsa da, kadın heykelciklere bu kadar yönelinmesi bize, ilk insan kültürlerinde anne olgusunun merkezde olduğunu göstermektedir.[1]

En eski insan toplulukları için somut kanıtlar (figürler, aynı zamanda evler ve aletler dahil olmak üzere) bulunmaya devam etmektedir ve bu kanıtları yorumlamak için sürekli olarak bilimsel araçlar geliştirilmektedir. Sonuç olarak, ilk insan toplumunda aile ve cinsiyet ilişkileriyle ilgili tarihsel ve arkeolojik teoriler zaman içinde çeşitlilik göstermiştir. İlk arkeolojik kazı çalışmalarını yapan Avrupalı arkeologlardan biri olan 19. yüzyıl Alman bilim insanı Johann Bachofen, ilk insan sosyal topluluklarının, cinsel ayrım gözetmediğini ancak çok geçmeden anaerkil veya anne egemen toplumların, bilinen ilk insan kültürlerini yaratarak, bu düzeni kabul ettirdiği iddiasında bulunmuştur. Bachofen'a göre, daha sonraki insan evriminde ise artık, ilkel "anne hâkimiyeti"nin yerini, ataerkil (yani baba veya erkek egemen) aile ve toplum biçimleri almıştır.[2]

19. yüzyılın, ilk insan uygarlıklarında anne ve ailedeki yeri iddiaları, 20. yüzyılda, Batılı bilim insanlarının, insanlığın başlangıcını "Avcı Adam"a yoğunlaşıp açıklamasıyla unutulmuştur. 1980'lerin başlarına kadar, bilim insanları arasındaki baskın iddia, erkeklerin avlanma faaliyetlerinin, bilimsel keşifleri ve ilk insan kültürlerinin gelişimine yol açan sosyal örgütlenme dürtüsünü getirdiği olmuştur. Bu düşünceye göre erkekler, eş edinmek için birbirleriyle rekabet etmiş, eşlerine ve

çocuklarına yiyecek sağlamış ve tahminlere göre bu iş bölümü, kadınların çocuk doğurmaya ve büyütmeye odaklanmasına yol açmıştır. Bu tabloya göre, kadınlar ve daha genel ifadeyle ailedeki konumları, insan evriminde en pasif rolü üstlenmiş, büyük ölçüde üreme ile sınırlı kalmış ve kadınlar, kültürel koşullarından çok, öncelikle biyolojik özellikleriyle algılanmıştır.

"Milattan önce 6.000 yılından kalma bu iki pişmiş toprak kadın heykelciği, günümüzde Suriye'nin kuzeyinde olan bölgede bulunmuştur. Bu gibi heykelcikler, Avrasya'daki ilk insan yerleşim yerlerinde yaygın olarak bulunur ve ilk gelenekler ile figürlerdeki büyük göğüslerle sembolize edilen insan doğurganlığı arasında bağlantı kurmamızda yol gösterir."

Erich Lessing/Art Resource, NY

1980'lerden başlayarak, cinsiyet ile ilgili yeni düşünceler ve onları incelemede yeni çareler aramak için birleşen feminist bilim harekete geçmiş ve başka bir yeniliği başlatmıştır. Tartışmalar devam etmektedir ve henüz bir fikir birliği sağlanmasa da, bu son dönemdeki feminist bilim, ilkel anaerkillik kavramının reddedilmesine ve ilk insan kültürünün öncelikle erkek faaliyetlerine dayandırılmasına meydan okumaktadır.

Daha yeni kanıtlardan bazıları "primatolojiden"; şempanzeler (en yakın primat akrabalarımız) ile ilgili çalışmalardan gelmektedir. Bu çalışmalar bize, dişi şempanzelerin yiyecek için erkeklere bağımlı olmadığını ve onların yaratıcı birer alet yapımcısı olduklarını göstermektedir. Ayrıca avcı-toplayıcı toplumlar hakkında kanıtlar (hem modern hem antik dönemdeki), avcı-toplayıcıların beslenmelerinin oldukça çeşitli olabildiğini, büyük av etinin kesinlikle tüketilen tek yiyecek olmadığını ve kadınların yiyecek arayışının, yüksek oranda bir grubun beslenme ihtiyacını sağlayabildiğini göstermektedir. Tarihsel görüşlerde, modern avcı ve toplayıcı toplumlardaki benzerliklere (diğer türlerden gelenlerden bahsetmiyoruz) elbette büyük bir dikkatle yaklaşılmalıdır fakat onlar, ilk insan toplumları hakkında, yeni ve üretken yollarla düşünmemizi gerektiren delillere dayalı bir bulmacanın parçalarını oluşturmaktadır.

Modern insanlarla benzer genetik özelliklere sahip topluluklar yüzbinlerce yıldır varlar. Bizimle benzerlik gösteren topluluklar, ilk olarak, iki milyon yıl önce Doğu Afrika'da ortaya çıkmıştır. Doğu Afrika ve başka yerlerdeki en eski bazı insan yerleşim yerlerine ait arkeolojik kanıtlar, ilk toplayıcı toplumların çeşitli gıda maddelerine bağımlı yaşadığını gösterir. Günümüzdeki bulgular, en eski dönemlerden beri, akrabalık ve aile ilişkilerinin, gıdanın elde edilmesi ve paylaşılmasında ve böylece insan toplumunun evriminde önemli bir rol oynadığı yönündedir.

Toplayıcı gruplar oldukça hareketlilerdir. Kampları, yiyecekleri ve kemik kalıntıları hakkındaki kanıtlar, hem erkeklerin hem de kadınların hareket halinde olduklarını gösterir. Doğu'daki tarım öncesi toplumlarda bulunan nesneler, örneğin Doğu Afrika'da, erkeklerin ve kadınların başka bir yere taşınıp, dönemsel olarak tekrar önceki yerlerine geri dönerek, avlarından ve toplayıcılıklarından sağladıklarını birbirleriyle paylaştıklarını gösterebilir. Tek bir yerdeki karışık hayvan kemikleri, av ürünleri, yiyecek arama ve kırsal gruplarla bağlantılı çanak çömlek parçaları, farklı şekillerde Doğu Afrika'nın ekolojisine uyum sağlamış alt gruplar arasında evliliklerin olduğunu da akla getirmektedir.[3] İlk insan toplumları, erkekler ve kadınlar arasında bir tür iş bölümüne, özellikle yiyecek toplamada ve üremede kadınların iş bölümünün olduğu bir düzene dayalıdır. Ayrıca, muhtemelen en kalıcı sosyal birim, erkek egemen bir hane yerine anne-evlat yapılı heteroseksüel bir yapıya dayalıdır. Bachofen'in "ana-yönetimi"ndeki iddiası, insan uygarlıklarının ortaya çıktığı dönemin belirgin özelliği olmada tam olarak haklı olmayabilir ancak kadınların, kendilerini ve evlatlarını desteklemede ve toplu hayatı organize etmede çok aktif bir rol oynadığına dair çok sayıda kanıt bulunmaktadır.

Yiyecek arayışı, karmaşık insan kültürlerinin ortaya çıktığı yaklaşık 10.000 yıl önce başlayarak, çeşitli yapıların her birinin merkezinde yer almıştır. Temel geçim biçimleri avcılık ve toplayıcılıktır (yani, esas olarak evcilleştirilmemiş gıdalara dayalı hayvansal ve bitkisel bir beslenme yöntemi). Pastoralizm (esas olarak evcilleştirilmiş hayvan sürülerine dayalı bir beslenme) ve tarıma dayalıdır (esas olarak evcil hayvanlara ve bitkilere dayalı bir beslenme). Son Buzul Çağı'nın sonundan başlayarak, yaklaşık olarak MÖ 10.000'de ya da biraz daha önce, insan grupları kalıcı yapılar ve yerleşimler inşa etmeye ve tarıma başlamıştır. Diğer ana geçim kaynakları, genellikle göçebe veya yarı göçebe tarzlar gerektiren geçim kaynakları, dünyanın birçok bölgesinde bir arada var olmuş, yerleşik tarımın uygulandığı yerlerde bile, tarıma ek olarak varlık göstermişlerdir. Aile rolleri ve ilişkilerinin geçmişi, gıda maddelerini elde etme yöntemleriyle ilgili çeşitli konularla yakından ilişkilidir.

Batılı bilim insanları uzun bir süre tarımın ilk olarak, yaklaşık MÖ 10.000'de Ortadoğu'nun Bereketli Hilal olarak bilinen bölgesinde yapıldığını varsaymışlardır. Bu bölgedeki bu önemli değişim sürecini tespit etmek zordur. En mantıklı hikâye şöyle olmuştur: Kendileri ve hayvanlarını beslemek için ot toplayıp depolayan toplayıcılar, bitki saplarındaki tohumların bir kısmının filizlendiğini ve depo yerlerinin yakınında büyüdüğünü fark etmiştir. "Ürünlerin" bu tesadüfi üretimi, zamanla, yiyecek aramaya yardımcı olmakta ve sonunda bunun yerini almakta kalıcı bir strateji olarak benimsenmiş olabilir.[4]

Ancak tarım, Bereketli Hilal Bölgesi dışındaki yerlerde de keşfedilmiştir. Son arkeolojik bulgular, şu anda Afrika, Güney Hindistan ve Yeni Gine'yi kapsayan en az on bitki evcilleştirme merkezi olduğuna dair kanıtlar sunmaktadır. Uygarlaşırken, insanların yiyeceklerini elde etme yollarında anlık bir dönüşüm olmamıştır. Birçok bölgede, insanların, avlanma ve toplayıcılık faaliyetlerine devam ederken beslenmelerini desteklemek için çiftçiliği denedikleri görülmektedir.[5]

Çiftçilik, bunun geliştirilmesinde örneğin, çanak çömlek ve sepetçilik becerileri, mahsulleri depolamak için gerekli kapları yapmanın geliştirilmesini getirerek diğer önemli yeniliklerle ilişkili olmuştur. Çanak çömlek yapımında kullanılan fırınlar, bazı bölgelerde, metal işleme teknolojilerinin gelişmesini teşvik etmiş ve bununla, metal pulluklar gibi çeşitli tarım aletlerinin üretimi sağlanmıştır. Tüm bu yenilikler yeni ev içi iş bölümlerini içermiş ve yavaş yavaş yeni görevler ortaya çıkarak, eskiler ortadan kalkmıştır.

Tarıma geçiş insanın gelişiminde uzun zamandır büyük bir adım olarak görülmektedir ve *Aile Yaşamı ve İnsanlığın Başlangıcı (MÖ 5000'e Kadar)*

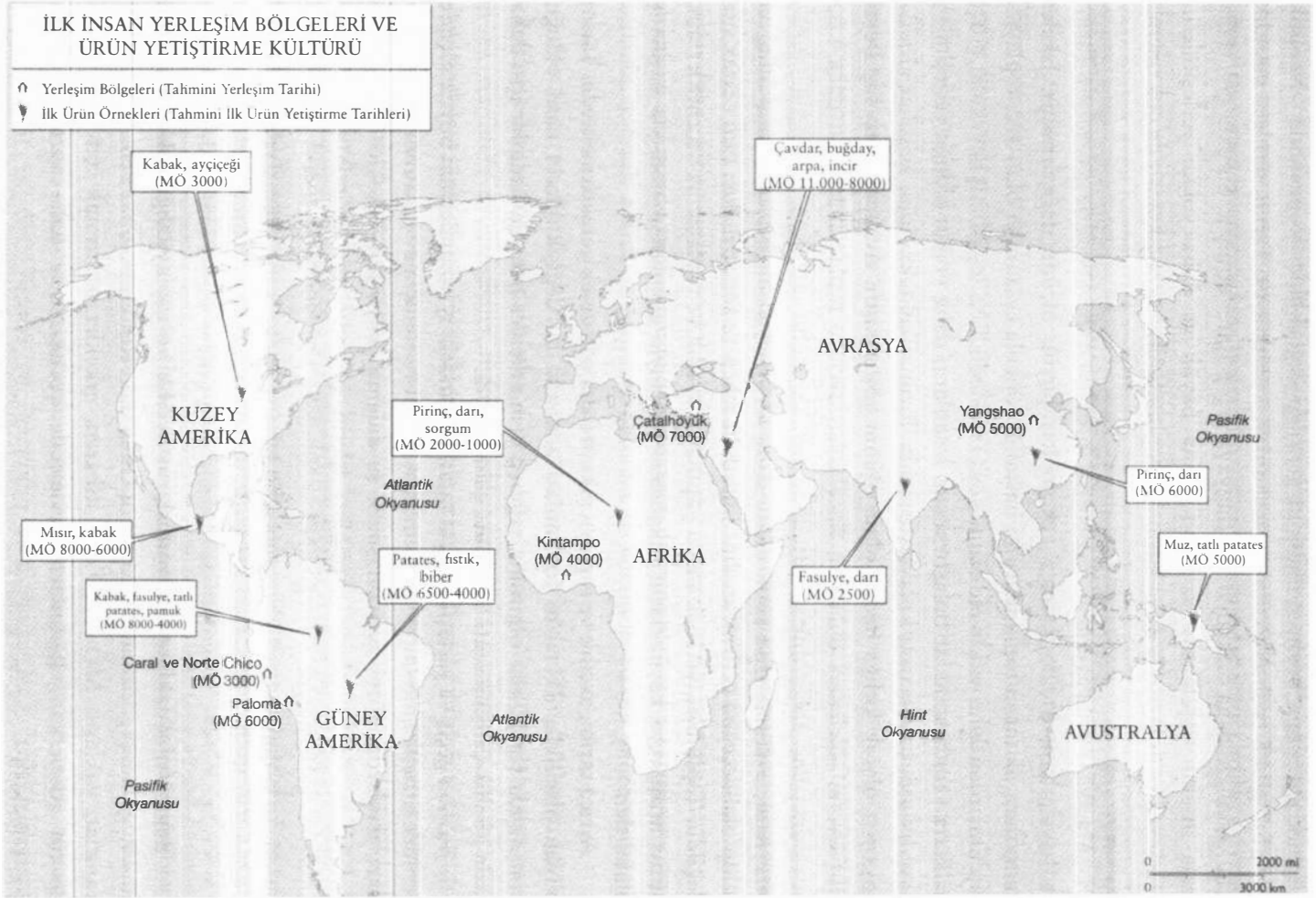
kitabında, tarımın benimsenmesinin getirdiği değişiklikler konusunda "Neolitik Devrim" gibi 5 tarihsel evrimin temel anlayışı yazılmıştır. Tarım, modern insanlık için kesinlikle daha farkedilir bir dünyaya geçişi işaret etmiştir. Sürekli, çok daha fazla insanın yaşamasını sağlamış, daha büyük ve daha yoğun yerleşimlerin büyümesi ve dolayısıyla daha karmaşık toplumların ortaya çıkmasında çok önemli olmuştur.[6]

Ancak tarımsal yaşam biçimleri yeni sorunları da beraberinde getirmiştir. Tarım ve hayvanların evcilleştirilmesi, ekolojileri büyük ölçüde değiştirmiştir. İskelet kalıntıları, ilk tarım toplumlarının hastalığa, onunla eşzamanlı olan avcı-toplayıcı toplumlardan daha yatkın olduğunu göstermektedir. Evcilleştirilmiş hayvanlar, çiftçi halklara yeni hastalıklar bulaştırmıştır. İnsanların daha yoğun olduğu yerleşimler, hastalıkların yayılmasını kolaylaştırmıştır. Tarım, ilkel teknolojik koşullar altında başarısız olarak kıtlığa neden olma eğilimi göstermiştir. Avrupalı Geç Taş Devri çiftçilerinin iskeletleri onlardan önce gelen avcı ve toplayıcılarından daha kısa boyludur. Bu, akıllarımıza, çiftçilikle birlikte nüfus arttıkça, ortalama olarak bireylerin, avcı-toplayıcı atalarından daha az besleyici bir beslenme alışkanlığına sahip olabileceğini getirmektedir.[7] Buradaki sebep ve sonuç ilişkisi tam olarak net değildir. Toplumlar, yerleşik tarım yapmaya, avcılık ve toplayıcılık seçeneklerinin, nüfus artışı veya kaynakların tükenmesi nedeniyle uygulanamamasıyla başlamış olabilirler.

Ayrıca tarım, avcılık ve toplayıcılıktan daha çok emek gerektirmektedir. Tarım büyük olasılıkla, ilk tarım toplumları arasında bu değişikliklerin nasıl olduğu konusunda farklılıklar olmasına rağmen hem erkekler hem de kadınlar için daha fazla günlük çalışma saati anlamına gelmekteydi.

Tarıma geçiş ve yerleşik yaşam tarzı, ev içindeki iş bölümlerinin büyük ölçüde yeniden düzenlenmesini, görev uzmanlaşmasını ve sonuçta ev yaşamını getirmiştir.[8] Bazı alanlarda, görev uzmanlaşması şu anlama geliyordu: Erkekler avcı olarak dolaşırken de kadınların yaptıkları işlerin çoğunun merkezinde evin olduğu anlamına gelmekteydi. Örneğin, Nil vadisindeki, MÖ 9000'den kalma gıda üretimi kanıtları, kadınları özellikle tarım gibi daha yerleşik "yeni" uğraşlarla ve çömlek yapımıyla ilişkilendirmekte, aletlerin ve diğer nesnelerin konumu, kadınların, erkekler kadar hareketli olmadığını göstermektedir.

Batı Afrika'daki seyrek nüfusların avcılık ve toplayıcılığı çok daha uzun süre uyguladığı görülmekte, Modern Gana'daki Kintampo'daki benzer mekânsal kanıtlar, yaklaşık MÖ 4000'den itibaren, erkekler avlanmak için dolaşmaya devam ederlerken, kadınların, evlerinde çocuklarıyla daha fazla kaldığını göstermektedir.

İLK İNSAN YERLEŞİM BÖLGELERİ VE ÜRÜN YETİŞTİRME KÜLTÜRÜ
Yerleşim Bölgeleri (Tahmini Yerleşim Tarihi)
İlk Ürün Örnekleri (Tahmini İlk Ürün Yetiştirme Tarihleri)
Kabak, ayçiçeği (MÖ 3000)
Çavdar, buğday, arpa, incir (MÖ 11.000-8000)
AVRASYA
KUZEY AMERİKA
Pirinç, darı, sorgum (MÖ 2000-1000)
Çatalhöyük (MÖ 7000)
Yangshao (MÖ 5000)
Pirinç, darı (MÖ 6000)
Pasifik Okyanusu
Atlantik Okyanusu
Mısır, kabak (MÖ 8000-6000)
Kintampo (MÖ 4000)
AFRİKA
Patates, fıstık, biber (MÖ 6500-4000)
Fasulye, darı (MÖ 2500)
Muz, tatlı patates (MÖ 5000)
Kabak, fasulye, tatlı patates, pamuk (MÖ 8000-4000)
Caral ve Norte Chico (MÖ 3000)
Paloma (MÖ 6000)
GÜNEY AMERİKA
Atlantik Okyanusu
Hint Okyanusu
AVUSTRALYA
Pasifik Okyanusu
0 2000 mi
0 3000 km

Hem erkekler hem de kadınların alet kullandığı, topluluklarının hayatta kalması için çok önemli olan yiyecekleri edinmiş olduğu ve yerleşik düzenin, daha güçlü bir yerleşim ve cinsiyete dayalı bir iş bölümü getirmiş olduğu gözlemlenmektedir.[9]

Arkeologlar, geçim kaynaklarının değişen mekânsal konumlara ilişkin kanıtlarına ek olarak, insan iskelet kemiklerinden, o dönemdeki çalışma şekilleri hakkında çok şey söyleyebilir. İncelemelerde görülen eklem hastalıkları ve deformasyon kanıtları, farklı iş türleriyle ilişkili çeşitli zorlanmaları belgelemektedir. Örneğin, diz kireçlenmesi kanıtı muhtemelen dizin çöktüğü ve kazı yapıldığı ile ilişkilendirilirken, öte yandan belli başlı omuz veya bilek zorlanmaları da avcılıkta daha fazla görülmektedir. Geç Arkaik dönemin (kabaca MÖ 3000 ila 1000) Kuzey Amerika'sı Illinois'teki iki yerleşim yerinden çıkan kemik analizleri tüm insanların, tarıma yönelmekle daha fazla bedensel zorlanma yaşadığını öne sürmektedir. Görünüşe göre bir yerleşimde tarıma geçiş, avcılık faaliyetleriyle ilgilenen erkeklerin işine bir de tarımın eklenmesiyle durumu zorlaştırmıştır. Başka bir yerleşim yerinde ise, kadınların yeni tarımsal işlerin çoğunu üstlendiği ve bunun getirdiği bedensel zorlanmaları taşıdıkları, erkeklerin ise avcılık faaliyetleriyle yoğunlaştığı görülmektedir.[10] Bunun gibi on kanıt, büyük olasılıkla akraba grupları gibi küçük topluluklardaki kadın ve erkeklere farklı görevler vermiş ve edindikleri çeşitli gıda maddelerini bir araya getirdikleri görülmüştür. Zamanla tarımda kaynak biriktirmenin artması, erkek ve dişi iskeletleri üzerinde farklı izler bırakmıştır.

Kanıtlar çok kabataslak olsa da, bazı durumlarda, geçimlerini farklı ekolojilere dayandıran toplulukların arasındaki bölgelerarası evlilikler, tarıma geçişi kolaylaştırmış olabilir. MÖ 5000 yıllarındaki Doğu Afrika yerleşimlerindeki uzak bölgelerden gelen çanak çömlek ürünleri, kırsal kültürlerden erkekler ve avcı-toplayıcı kadınlar arasındaki çapraz evlilikleri kanıtlar durumdadır.[11] Benzer şekilde, İtalya'daki Tunç Çağı yerleşimlerindeki kemik analizi, cinsiyete özgü göç şekilleri, muhtemelen toprak arayan erkek çiftçiler ile yerel avcı-toplayıcı kadınlar arasında karşılıklı evlilikler oluşuyla ilişkilidir.[12] Bu, iskelet analizleriyle bir kez daha kanıtlanmıştır. Bu bölgelerdeki erkek ve kadın iskeletleri, çocukluktaki beslenme alışkanlıklarındaki farklı kimyasal oluşumları göstermektedir. Bu bölgelerdeki kadın ve erkeklerin beslenme alışkanlıkları, tarıma tamamen geçişin bir sonucu olarak daha benzer hale gelmiş gibi görünmekte, çocuklukları farklı beslenme ortamlarında geçen kadın ve erkeklerin kemiklerinde görülen daha önceki tabloyla çelişmektedir.

Arkeologlar, günümüzde Türkiye'de bulunan Çatalhöyük'te alışılmadık derecede iyi korunmuş MÖ 7000 civarlarına ait bir erken tarım yerleşimi ortaya

çıkarmışlardır. Çatalhöyük, bilinen en eski insan yerleşim yeridir* ve orada yaklaşık 9000 yıl önce, MÖ 3000 ila 8000 arasında insanlar yaşamıştır. Çatalhöyük halkı temel olarak tarımla uğraşmış, tahıl ve baklagil yetiştirmiş, koyun ve keçi beslemiş, bazı vahşi sığırları avlamıştır. Bunun yanında orada; hurma, kabuk ve obsidiyenin bulunması, uzak mesafeli ticaret yapıldığını da işaret etmektedir.

Yapılar ile günlük ve ritüel yaşamın eserlerinin alışılmadık derecede korunduğu bu yerleşim alanı, erken bir tarım toplumunun dinamiklerini anlamak için önemlidir. Çatalhöyük'te, akrabalık ilişkileri ve ev hayatı, tarımsal düzenin sosyal örgütlenmesinin temeli olarak hizmet etmiştir. Yerleşim yeri; iki büyük höyükte kümelenmiş ve on dört alana yayılmış çok sayıda binayı içerir. İnsanlar eski evlerini yıkıp, onların üstüne yeni katlar inşa etmişlerdir. Her bina beş ila on insanı almaktadır. Yerleşimi inceleyen arkeologlara göre, tipik bir evde, hem yemek pişirme ve el sanatları gibi günlük aktivitelerin yapıldığı hem de dini törenlerin yapıldığı ve ölen aile üyelerinin gömüldüğü iki oda vardır.[13]

Antik tarih anlatılarındaki bilindik ortak görüşle çelişen Çatalhöyük, karmaşık sosyal organizasyon ile merkezi siyasi otorite arasında, ev ölçeğindeki bir sosyal hayatın iç içe geçtiği bir topluluk gibi görünmektedir. Kamusal alanlara, idari binalara ve hatta olağanüstü büyük özenle donatılmış ev ve mahallelere dair hiçbir iz yoktur. Çok az sokak vardır ya da hiç yoktur. İnsanlar evlerine, çatılara kadar uzanan merdivenle girip çıkmıştır. Evlerde, aletlerin üretimi ve defin törenlerini içeren ve bununla birlikte yemek yapımı ve çocuk yetiştirmenin de dahil olduğu karmaşık ritüel işlevler gerçekleşmiştir. Binalar, bu mekânların aynı zamanda kutsal mekânlar olduğunu simgeleyen doğurganlık heykelcikleri gibi gösterişli heykellerle süslenmiş ve duvar resimleriyle boyanmıştır. Şehrin oldukça büyük oluşuna ve karmaşasına rağmen akraba temelli evin, birincil sosyal birim olduğu gözlemlenmektedir. Bu toplumun tüm temel alışkanlıklarının hane içinde organize edildiği görülmektedir.

Arkeologlar bu binalardaki kanıtlardan, çocuklar dahil olmak üzere çeşitli aile üyelerinin günlük yaşamları hakkında çok şey elde etmektedir. Çocuklar hangi ev alanında yaşanıp, hangi alanın atalarının gömülü olduğu özel alan olarak ayrıldığını gözlemlemiştir. Boncuk veya heykel gibi nesneler yapan yetişkinleri görürler ve onları izleyerek öğrenirler. Kutsal törenleri nasıl yapacaklarını, evi nasıl inşa edeceklerini ya da onaracaklarını öğrenmişlerdir.

* İlk baskısı 2012 yılında İngilizce olarak yapılan bu eserde, dönemin araştırmalarına uygun olarak Çatalhöyük'ün bilinen en eski insan yerleşim yeri olduğu ifade edilmiştir. Ancak, ilk olarak 1994 yılında arkeolog ve tarihçi Klaus Schmidt tarafından keşfedilen Şanlıurfa'daki Göbeklitepe kalıntılarında yapılan çalışmalar, günümüzde "en eski yerleşim yeri" bilgisinin güncellenmesine sebebiyet vermiştir. MÖ 10.000'li yıllara tarihlenen Göbeklitepe'nin bir ibadet alanı olarak inşa edildiği varsayılmaktadır ve bu bilgi doğru kabul edilirse, buranın insanlık tarihinin en eski yerleşim yeri ve ibadethanesi olduğu söylenebilir. (İnkılâp Kitabevi Editörünün Notu)

Akraba ilişkileri Çatalhöyük'ün mekânsal düzenini bile açıklayabilmektedir. Şehrin karşı taraflarında yaşayan ve bir dere ile ayrılan Çatalhöyük halkının ikiye ayrıldığına dair izler vardır. Bu mekânsal ayrım, evlilik ortaklarının gidebileceği yakın şehirler olmadığı için iki akraba topluluğu arasındaki evliliği işaret ediyor olabilir. Ayrıca, tarım toplumlarında akrabalık bağlarının artan önemi, Çatalhöyük kadar büyük yerleşim karmaşasının neden ilk olarak değişim gösterdiğini açıklamaya yardımcı olabilir. İnsanlar birbirlerine yakın ve yoğun bir şekilde yerleşerek inşa ettikleri evleriyle nesiller boyu süren ilişkiler kurmuşlardır. Ev halkı, yakınındaki komşularından, alışveriş ve çocuklarına eş bulma konularında yardım istemiş olabilir.

Bu erken tarım yerleşiminde, insan kültürünün, ev yaşamına dayandığını ve ev içi alanlardan ortaya çıktığını söylemek doğru olacaktır. Sosyal, politik, ekonomik ve hatta dini ilişkiler bu dönemde ev ortamında gelişmiş, cinsiyete, kuşaklara bağlı olarak günlük yaşamın temelini oluşturmuştur. Diğer erken tarım yerleşimleri belli farklılıklar göstermektedir ama hepsi ilk insan döneminin bu kilit geçiş sürecinde ev ve aile bağlarının önemine dair kanıtlar sunmaktadır.

Kuzey Çin'deki Yangshao kültürünün mekânsal düzeni Çatalhöyük'ten oldukça farklıdır. Yangshao kültürü (MÖ 5000-3000) Yellow, Wei ve Fen nehirleri ve kolları boyunca uzanan bir dizi küçük tarım köyüne odaklanmıştır. Yangshao halkı kes-ve-yak tarımı uygularken, bir dizi yerleşim yerine zamanla yeniden yerleşilmiştir ve bu da daha önceki yerleşim yerlerine geri dönüldüğünü göstermektedir. Yangshao çiftçileri darı, buğday ve pirinç yetiştirmiş, domuz gibi hayvanlar beslemişlerdir. Merkezi alanın etrafında kümelenmiş evler, merkezden biraz uzakta bulunan çanak çömlek fırınları ve mezarlıklarla tipik bir Yangshao köyü oluşturulmuştur. Ev kümeleri akraba topluluklardan oluşmaktadır. Yangshao köyündeki bir çocuğun hangi mekânın evi, hangi mekânın akraba topluluklarıyla birlikte kullanıldığını ve daha genel kamusal alan olduğunu öğreneceğini varsayabiliriz. Ayrıca, bir kız çocuğu muhtemelen, evlendiğinde köyünü terk edeceğini öğrenmiştir ki iskelet kalıntılarının DNA analizine göre, Yangshao köylerindeki kadınlar, evlilikleriyle Yangshao köyleri arasında bağlantılar sağlamış olabilir.[14]

Yangshao köylerindeki erkekler ve kadınlar farklı türde işler yapmışlar ve bu farklılıklar arkeolojik kayıtlara da yansımıştır. Tarım aletleri (çapa ve saban gibi) ve öğütme aletleri normalde aynı mezarlarda bulunmaz, ziraat aletleri de döner halkalarla aynı mezarlarda bulunmaz. Analizlerin, mezar sakinlerinin cinsiyetini doğruladığı yerlerde, döner halkaların öncelikle kadın mezarlarında, taş baltaların ise erkek mezarlarında bulunduğu görülmektedir.[15] Yangshao'nun ilk dönemlerinde, eşyalar, bireylere ait mezarlar arasında oldukça eşit bir şekilde dağılma eğilimi göstermektedir. Daha sonraki dönemlerde, cenazelerin gömülmesine gösterilen

özende daha büyük bir farklılaşma vardır ve genel olarak erkekler kadınlardan daha özen gösterilerek gömülmüştür. Bu, kadınların konumunda bir düşüşe ve ayrıca zaman içinde zengin ve güçlü olup olmayanlar arasında artan farklılıklara da işaret edebilmektedir.

Bu sanatçının çizimi, günümüzde Çin'de Xi'an'ya yakın olan bir Yangshao köyünün genel düzenini göstermektedir. (MÖ 5000-3000) Köyün etrafı bir hendekle çevrilidir. Arkeolojik analizler, bölgedeki ev kümelerinin belirli akraba gruplarını barındırdığını göstermektedir.

Xiaoneng Yang'dan, Yeni Perspektifler, Çin'in Geçmişi Üzerine: Yirminci Yüzyılda Çin Arkeolojisi, Yale Üniversitesi

Press ve Nelson-Atkins Museum of Art, 2004, 103. İzinle kullanılmıştır.

Yangshao mezarlıkları Çatalhöyük'te olduğu gibi, ölülerle ilişkiler olduğunu göstermektedir. Bazı mezarlıklardaki küçük çukurlardaki kül kalıntıları mezarlarda ayin yapıldığını göstermektedir. Kazılan mezarların arasında çok sayıda ceset bulunmaktadır. Cesetlerin yeniden gömüldüğünü düşündürecek şekilde düzenlenmiş kemikler bulunmakta; örneğin kafatasları mezarın ortasına yerleştirilmiş, kafataslarının her iki tarafına yerleştirilmiş başka kemikler bulunmaktadır. Bu yeniden gömmeler, ölülere yapılan dini uygulamayı, belki de ölülerin atalarına dönüşümünü göstermektedir. Yeniden gömülen iskeletlerin çoğu erkektir ki, bu da erkeklerin saygı görme olasılığının daha yüksek olduğunu gösterir. Ancak dikkat çekicidir ki, bazı kadınlar da yeniden gömme geleneğiyle gömülmüş ve dolayısıyla ata statüsüne kavuşmuşlardır. Atalara hürmetin, Türkiye'de olduğu gibi kuzey Çin ovasında da, her büyük devlet yapısından önde geldiği dikkat çekicidir. Yangshao'da da Çatalhöyük'te olduğu gibi hane içinde sosyal karmaşıklık ortaya çıkmıştır.[16]

Yeni Dünyanın en eski yerleşimlerinde, Peru kıyıları boyunca insan yerleşiminde biraz farklı bir model görüyoruz. Bölgede yapılan kazılar, diğer iki siyasi örgütlenme örneğinden daha fazla kanıt görmemize rağmen, MÖ 6000 ile 3000 yılları arasında işgal edilmiş olan Paloma kıyı bölgesi ev halkının, üretim, tüketim ve dini törenlerin temel öğesi olduğunu ortaya çıkarmaktadır. Sahadaki depolama çukurları evlerin yakınında bulunmaktadır ve görünüşe göre erkekler, kadınlar ve çocuklar yaşadıkları evlerin altına gömülmüştür. Paloma'daki yerleşim birimleri küçüktür ve yerleşimler arasındaki bağlantılar evlilik yoluyla kurulmuştur. MÖ 4. binyılda, iç topluluklar "sis vahalarında", bu alanlar, kurak bölgelerde çok ihtiyaç duyulan nemi sağladığı için bahçecilik yapmaya başlamış, ilk olarak kabak ve pamuk, daha sonra ise yumru kökler, kinoa, yer fıstığı ve fasulye yetiştirmişlerdir.

Tarım, avcılığın (ya da balıkçılığın) ve toplayıcılığın yerini almamış, tek bir beslenme kaynağı olmak yerine destekleyici olmuştur. Paloma'daki iskeletlerin analizleri, burada da kadın ve erkeklerin geçimlerini sağlamada birbirini tamamlayan farklı işler yaptığını kanıtlamıştır. Paloma'daki kıyı toplumlarında sadece erkekler balık tutmuş, ancak daha sonra hem erkekler hem de kadınlar balık tutmuş ve tarımsal işler yapmıştır. Zaman geçtikçe, kadın ve erkek iskeletlerindeki farklılıklar azalmıştır ki bu da beslenme alışkanlıklarında ve yapılan işlerdeki cinsiyet farklılıklarının azaldığını göstermektedir.[17]

Paloma'dan Peru kıyılarına birkaç yüz mil ötede, MÖ 3. binyıldan kalma Norte Chico olarak bilinen bir kompleks, bir dizi iç yerleşimin yanı sıra kıyı bölgelerinden oluşmuştur. Sağlam kanıtlar bize, kıyı bölgelerinin ve iç bölgelerin kapsamlı ticari faaliyetlerle uğraştığını göstermektedir. Kıyıdan yirmi üç kilometre yukarıda olan Caral'da çok sayıda hamsi balığı iskeleti ve yumuşakça kabuğu keşfedilmiştir. Pamuktan yapılmış balık ağları Caral iç kesimlerinde üretilmiş, kıyı yerleşimlerinde bulunmuştur. Ayrıca, Caral'daki çiftçiler, kabak, fasulye ve guava yetiştirmiştir. Dört buçuk futbol sahası büyüklüğünde bir zemine sahip olup, bir piramidin yanı sıra bir dizi daha küçük piramit ve iki dairesel alana sahip, devasa bir anıtsal mimarisi bulunmaktadır. Evler sekiz küme halinde yapılanmıştır ve her küme bazı mütevazı konutları içerirken bazıları daha ayrıntılıdır ki bu da akıllarımıza sosyal sınıf farklılaşmasını getirmektedir.

Piramitler törensel işlevler için kullanılmıştır ve meydanlar halka açık alanlardır.[18] Örneğin Caral'daki bir çocuk kendi evini öğrenir ve onu kümedeki diğer evlerden ve ayrıca görkemli törensel ve kamusal alanlardan ayırırdı. Anıtsal mimari, sulama ve kıyı yerleşimleri ve Caral arasındaki düzenli ticaretin kanıtlarıyla birlikte bize büyük çapta bir yönetimin varlığını göstermekte, bazı arkeologların öne sürdükleri merkezi bir siyasi otoriteyi işaret etmektedir. Burada, Yangshao ve Çatalhöyük'ün aksine uzmanlaşmış siyasi güçlerin izlerini buluyoruz.

Ama Caral'da (yakılmış binalar veya parçalanmış insan bedenleri gibi) geleneksel olarak uygulanan bir savaş veya şiddetin, ilk devlet yönetimiyle ilişkili olmadığını görüyoruz.

Bu üç örnek, ilk insanlık tarihinde karmaşık toplumların gelişim modellerinin çeşitliliğini göstermektedir. Ev yaşam alanlarının rolü ve akraba temelli gruplar her birinde belirgindir ve bize, insan yerleşimine geçişler, son Buzul Çağı'nın sona ermesinden sonra dünya genelinde birbirinden ayrı olarak artan sosyal karmaşıklık hakkında arkeolojik kanıtlar sunmaktadır. Nüfus ve besin kaynakları arasındaki ilişkiye dayanan yerel olaylara bağlı olarak farklı ekolojiler ortaya çıkmıştır ama hepsi bir avlanma veya balık tutma, yiyecek arama ve hayvanların ve bitkilerin evcilleştirilmesi düzenine dayalıdır. Her bir durum kadınların sadece üremede değil, aynı zamanda üretimde de katkılarının her zaman çok önemli olduğunu, cinsiyete dayalı bir iş bölümünü sergilemektedir. Düzenli yerel hayat, her durumda, insan örgütlenmesinin ve insan kültüründeki yeni gelişmelerin temeli olmuştur.

2. Bölüm

Tanrıların Doğuşu: Dinlerin Ortaya Çıkışında Aile (Milada Kadar)

Aile hayatı, uzun süre kozmolojik öneme sahip soruların zorluklarıyla mücadele etmek için metaforlar sağlamıştır. Yaşam nasıl başlamıştır? Yaşam döngüsünde üremeyi açıklayan nedir? Ölümden sonra insanlara ne olur? Aile hikâyeleri, örgütlü dinler ilk ortaya çıktıkları andan itibaren işin merkezindedir ve dünyadaki manevi gelenekleri sürdürmektedir. Dinler ayrıca aile ahlakı ile ilgili kanunlar ve kurallar sağlamada uzun bir süre itici güç olmuşlardır. Tüm bu açılardan aile tarihi, dinin ortaya çıkışı ve gelişimi ile yakından bağlantılıdır.

Homo sapiens'in ayırt edici özelliklerinden biri, sembolik ve soyut düşünce kapasitesidir. Bilinen en eski sembolik nesneler, antik çağlarda, Güney Afrika'daki mağaralarda yaklaşık 80.000 yıl öncesine ait geometrik desenlerle oyulmuş koyu sarı boncuklardır ki bu çok değil (en azından arkeolojik standartlara göre) yaklaşık 200.000 yıl önce, modern insan türünün ortaya çıkışından sonradır.[1]

Yakın zamana kadar arkeologlar, dünyanın en eski manevi dünya ya da öbür dünya inançlarıyla ilgili nesnelerinin, Güney Avrupa'daki mağaralarda bulunan ve 40.000 yıl öncesine ait olan nesneler olduğuna inanmışlardır. Ancak 2006 yılında, Botswana'daki bir mağarada, günümüzdeki sakinlerinin, "Tanrıların Dağları" olarak adlandırdığı bölgede, 70.000 yıllık olduğu tahmin edilen bir yılan figürü bulunmuş ve bu, zaman çizelgesinin yeniden düşünülmesine neden olmuştur. Bu bölgedeki, insanlığın başlangıç hikâyeleri, insan soyunun izini bir yılan ile sürer ve yılanın su ararken oradaki tepeleri ve akarsuları nasıl oyduğunu anlatmaktadır.[2] Bu keşif, insanın dinsel alışkanlıklarının neredeyse insan türü kadar eski olduğunu ileri sürer.

Yaklaşık 6000 yıl önce en eski yazılı belgelerden önceki çağda, dini inançların belli başlı içerikleriyle ilgili fazla bir şey öğrenmek zordur. Yine de, daha önceki toplumlar için bazı kanıtlar bulunmaktadır. Resimler, oymalar ve mezar yerleri, insanların atalarını nasıl onurlandırdıkları ve öbür dünyayı nasıl canlandırdıklarına dair önemli ipuçları sunmaktadır. Türkiye'deki Çatalhöyük buna bir örnektir. Botsvana bölgesinde çok önceden olduğu gibi, Çatalhöyük'te de, kazılan binalardaki oyulmuş ve boyanmış hayvanların önemli bir yer tuttuğunu ve dini inançlarla ilgili önemlerini ortaya koyar. Bölgenin ilginç yönü, inançlarla ilgili nesnelerin ve mezarların evin içinde belirli alanlarda bulunmasıdır. Örneğin, arkeologlar, üzerinde yontulmuş ve boyanmış sıva bulunan bir erkek kafatasının bulunduğu bir mezarlık bulmuşlardır ki bu kafatası, kendinden daha sonra ölen bir kadının mezarına yeniden gömülmüştür. Bu kafatasının, kadının saygı duyduğu bir atasına ya da ev halkına ait olduğu olasıdır. Bu, her halükarda, nesiller arası bağların kanıtı durumundadır ve yaşayan ile ölen arasındaki boşluğu sembolik olarak kapatır. Çatalhöyük'te bulunan yerel sanat eserleri, çiftçilik gibi günlük hayatın aksine, hayvanları tasvir etme eğilimindedir. Daha çok hayvanlarla ve manevi ya da dini öneme sahip nesnelerle sınırlıdır. Yazılı kanıtlar olmadığında ölümden sonraki yaşamla ilgili inançların kendine özgü doğasını anlamak zordur ancak inançlar ve atalara saygı arasında bağlantılar olduğu çok olası görünmektedir.

Mezar yerleri evsel alanların dışında olsalar bile aile ilişkileri ve ölümden sonraki yaşam hakkında ortaya koydukları ipuçları açısından ilgi çekicidir. Tarih öncesi mezar alanları çoğunlukla ölenin kalıntılarına ek olarak mezar nesneleri içerir ki bunlar arkeologların ölü atalar ve onların yaşayan torunları arasındaki olası ilişkiler hakkında tahminde bulunabildikleri silah, muska, giyim ve süs eşyalarını içerir.[3] Bu tür mezarların bilinen bir örneği Mısır kraliyet piramitleridir. En eskisi MÖ 3000 yıllarından kalmadır. Kendisi onuruna ilk gerçek ve ayrıntılı kraliyet mezarının inşa edildiği Kral Aba, sadece aletlerle ve aile hayatının diğer nesneleriyle gömülmemiş, aynı zamanda, muhtemelen sonraki dünyada da iç ve devlet faaliyetlerini sürdürmek için hizmetkârları ve askerleri ile gömülmüştür. Bu kraliyet cenazesi uygulaması, Mezopotamya, Çin, Batı Afrika ve Meksika'nın da dahil olduğu diğer eski kültürlerde de tekrarlanmıştır.[4]

Çoğu insan daha basit mezarlara sahiptir ancak bunlar aynı zamanda canlıların günlük yaşamları ve ölümden sonraki yaşamla ilgili inançları hakkında dolaylı ipuçları verebilmektedir. MÖ 1. binyılda Avrupa'da yaşayan daha sıradan insanların mezar yerlerinde, silahlar genellikle yetişkin erkeklerin mezarlarında bulunmaktadır. Hançer, kılıç ve mızraklar, üretildikten sonraki bir veya iki yıl içinde bir adamın mezarına girebilir ki bu da akıllara sahibinin henüz vârisi olmayan genç bir yetişkinken öldüğünü getirir. Ama bu silahlar, nesilden nesile aktarılan ve genellikle yaşlılardan

genç erkeklere geçen değerli nesneler olması nedeniyle de üretimlerinden birkaç nesil sonra gömülebilir. Genellikle kadın mezarlarında bulunan bazı kişisel süs eşyaları (bronz kol bantları) da asıl sahibiyle birlikte gömülmek yerine kadın atasından geçmiş gibi görünmektedir. Bu defin uygulamaları bize antik çağların kullandığı ve değer verdiği nesneler ve öbür dünya fikirleri hakkında -örneğin, ölülerin belli nesnelerle gömülmeyi gerektirebildiği- bir şeyler söylemektedir. Bunlar ayrıca nesiller arası ilişkiler ve miras biçimlerini de açıklar.[5]

Birçok gelenek, Eski Mısır'da da olan evdeki inanç düzeninin başlangıcı olmuştur. Mısır geleneğinde, güneş tanrısı Ra ve gece tanrıçası Nut'un beş çocuğu vardır: Osiris, Horus, Seth, İsis ve Nephthys. Osiris, kız kardeşi İsis, Seth de kız kardeşi Nephthys ile evlenmiştir. Bu efsanevi modele göre, bir tanrının bir tanrıçayla evlenmesi gerekirdi ki bu da kardeşlerin seçimlerini, asıl aileyi korumak adına kısıtlamaktaydı. Bununla birlikte bu başlangıç, kardeş evliliği geleneği için ilahi bir yaptırım oluşturmuş ve Mısır hükümdarlarının aileleri, tanrılardan türediğini iddia eden firavunlar da çoğu zaman bu geleneğe uymuşlardır.

Gelenek böyle sürüp gitmiş, Osiris, Mısır'ın tek hükümdarı olmuş ancak Mısır halkını "vahşi ve kendi aralarında kavga edip, birbirlerini öldürüp yiyen" olarak bulmuştur. Tanrıça İsis bu vahşi karmaşaya müdahale etmiş ve "hem buğday hem de arpayı keşfetmiş ve Osiris insanlara burun nasıl yapılacağını öğretmiştir. Nil Nehri, yılda bir, sel ile yükselip tarlaların üzerine taze, bereketli çamur bırakarak tekrar durulmuştur... Osiris halka ayrıca üzümleri nasıl ekeceklerini ve üzümden nasıl şarap yapacaklarını göstermiştir. Arpadan bira yapmayı zaten bilmekteydiler".[6] Diğer bir deyişle, ilahi müdahale, insanlara tarımın yapılması ve doğayı tanımada yol göstermiştir.

Tanrı Osiris ve karısı İsis'in soyundan gelen daha sonraki firavunların ilahi oldukları anlaşılmıştır. Eski efsanelere göre, İsis, Osiris, kıskanç kardeşi Seth tarafından öldürüldükten sonra bile, Osiris'in, oğulları tanrı Horus'a baba olmasının bir yolunu bulmuştur. İsis, Horus'u korumuş ve tanrıların mahkemesi önünde onun halefliğini savunmuştur. İsis, tanrılara ve tanrıçalara adanan birçok tapınakta onurlandırılır ve ona nasıl tapıldığı gösterilir.

İsis kültü daha sonra tüm Roma İmparatorluğu'na, oradan, Britanya'ya kadar yayılmış ve İsis, tapınaklardaki ve metinlerdeki kanıtlarda da ifade edildiği gibi, imparatorluğun en sevilen tanrılarından biri olmuştur. Örneğin, MS 2. yüzyılın Romalı yazarı Apuleius, tanrıçanın sesiyle şunları yazmıştır: "Ben doğayım, evrensel Ana'yım. . . Birçok yerde sayısız isimle bilinsem ve farklı farklı ayinlerle anılsam da tüm dünya bana tapmaya devam ediyor."[7] Ana Tanrıça'ya, Avrupa'da binlerce yıl tapılmıştır. İsis, en büyük tapınaklarda yer alan ve eşi benzeri olmayan bir güçtür.

Dünyanın birçok yerindeki başlangıçlara aile ilişkileri hâkimdir. İnsan ırkının yaratılışıyla ilgili Maya efsaneleri diğer metaforlarla birlikte kullanılan aile metaforunu

işaret etmektedir. Maya yaratılış efsaneleri, 16. yüzyılda yazılan ve çok eski öyküler içeren bir elyazması olan Popol Vuh'da yazmaktadır. Birincil tanrılar bir çift, bir erkek ve bir kadındır ve He olarak anılan, çocuğun meydana gelmesini sağlayan, She ise onu dünyaya getiren olarak anılır. Büyük bir top oyunu oynamak ve sadece kötü efendileri tarafından yenilip öldürülmek için cehenneme düşen ikizlerin doğumunu sağlarlar. Ancak ikizlerden biri olan Hun Hunahpu'nun başı cehennemin efendileri tarafından bir su kabağı ağacına atılır ve hemen ağacın meyve vermesine neden olur. Kanlı Bakire adında genç bir kadın ağacın yanından yürür, meyvesiyle konuşur ve ondan hamile kalır. Babasının alışılmışın dışındaki hamileliğine olan öfkesinden kaçtıktan sonra kayınvalidesi She'nin evine sığınır. Kanlı Bakire orada ikinci ikizleri doğurur. Babalarının ve amcalarının yaptığı hataları yapmaktan kaçınan ikizler, cehennemin efendilerini yenme gücüne sahip olur ve ilk insanın şekillenmesine zemin hazırlar.[8]

Yahudi-Hıristiyan İncil'in dünyanın yaratılışıyla ilgili açıklaması, hem dini hem de aile tarihi açısından ilgi çekicidir. İlk Yaratılış Kitabı'nın sözleri tek başına var olan ve yaşayan yeni bir tür ilah tanıtır: "Tanrı ilk olarak cenneti ve yeryüzünü yarattı. Yeryüzü şekilsiz ve boştu, karanlık derinliğin yüzündeydi. Ve Tanrı'nın Ruhu suların yüzünde hareket etti."[9] Başlangıçtaki yaratılış hikâyesi, tektanrıcılığın ortaya çıkmasında kilit bir rol oynamasının yanı sıra, diğer evrenbilimlerin çoğundan daha erildir. Eski Ahit'teki Tanrı, gücünü diğer tanrılar veya tanrıçalarla paylaşmaz ya da onlarla karşı karşıya gelmez. Yaratılışı, insandaki ya da hayvanlardaki üremeye benzemez.[10] Yaratılışa göre yaratıcı sadece eril değildir ama kadın önce erkekten doğar.

Bu bronz heykelde Mısır tanrıçası İsis, bebek Horus'u emzirmektedir. İsis, Eski Mısır'da aile ilişkileri ve evrensel düzen arasında önemli bir sembolik bağ olarak görülür. Bazı bilim insanları, İsis ve Horus görsellerini, Meryem Ana ve bebek İsa görsellerine benzetir.

Réunion des Musées Nationaux / Art Resource, NY

"Ve TANRI topraktan erkeği yarattı, burnuna yaşam nefesini üfledi ve böylece adam yaşayan bir ruh oldu... Ve TANRI, Adem'in üzerine derin bir uyku getirdi ve Adem uyudu. TANRI, onun kaburgalarından birini aldı ve orayı etiyle kapadı. TANRI, aldığı kaburga kemiğinden bir kadın yaptı ve onu adama getirdi. Ve Adem dedi... Ona Kadın denecek çünkü o erkekten çıkartıldı."[11]

İlk kadın Havva, ilk erkeğe köledir. Dahası, Eski Ahit'te, dünyaya kötülüğü getirip, "ilahi olma durumundan günahkâr olmaya geçmekten" Adem değil, Havva sorumlu tutulur ve kadının doğal merakı ve baştan çıkarmaya yatkınlığı tasvir edilmektedir.

Feminist tarihçiler Eski Ortadoğu'da tektanrıcılığın ortaya çıkışı ve "ataerkilliğin doğuşu" -yani babanın ailede ve diğer sosyal ve politik kurumlarda gücü ve otoritesinin artması- arasındaki ilişkiye dikkat çekmişlerdir. Bu iddia, dini metinlere, özellikle de Eski Ahit'e dayanmakta ve tarihteki belirli bir taraftan çıkmıştır. Eski Ahit'teki kitaplar, MÖ 2000 civarındaki sözlü geleneklerin yazılı versiyonlarıdır.

Kitapları yazan Yahudi kabileler, yarı göçebe kabile toplumundan, krallar tarafından yönetilen tarımsal yerleşimlere geçiş yapmışlardır. Baskın aile biçimi, ataerkillik veya erkek soyuna vurgu güçlü işaretler taşımaktadır. Örneğin, tüm İsrailli kadınların evlenmeleri ve kocalarının, babalarının ve ailelerinin onayından geçmesi beklenmiştir. Erkeklerin, kadınları ve çocukları kocalarının soyunda tutmak için, kardeşlerinin dul eşleriyle evlenmesi uygun görülmüştür. Kadınlar sadece bir kocaya sahip olabilirken erkeklerin birden fazla eşe ve cariyeye sahip olmasına izin verilmiştir.

Bu açılardan, İsrailoğulları, zamanın diğer Yakın Doğu kültürlerine benziyordu ve Yahudilik dini, insanların kurtuluş umutlarını bir tür süper baba olarak hayal edilen bir tanrının vaatlerine odaklayarak akrabalığın bu babasoylu yönlerini güçlendirmiştir. Ayrıca, Tanrı'nın İsrailoğullarına verdiği özel vaadi, erkek bedeninde dinsel bir kesim olan sünnet yoluyla kuşaktan kuşağa aktardıkları bir anlaşma olarak görmüşlerdir. Sadece eski Yahudiliği değil, aynı zamanda erken Hıristiyanlığı ve İslam'ı da etkileyen bu özel tektanrıcılık biçimi, tek bir baba tanrının yüceltilmesi ve kadın tanrıların bastırılması gibi teolojik ve akrabalık unsurlarını, yeryüzünde ataerkil bir düzenin teşvik edilmesini içeren bir aile tarihi eğilimiyle birleştirmiştir.

Manevi inançlar, aile hayatına rehberlik edecek kurallara da ilham kaynağı olmuştur. Dini kurallar, evlilik çerçevesindeki çeşitli anlayış ve geleneklerin tarihsel gelişiminde özellikle odaklanılacak bir alan seçmede önemli bir rol oynamıştır. İnsanlar dünyayı böyle anlamlandırmaya çalıştıkları sürece, evlilikle ilgili kuralların insanın yaratılıştaki ve evrendeki yeri hakkındaki inançlara dayanması çok muhtemeldir.

Avustralyalı Aranda gibi kültürlerden bol miktarda elde edilmiş antropolojik kanıt, insanların evlilikle ilgili kurallara, yazılı kayıtlara ihtiyaç duymadan ve devlet yetkilileri onlara zorla kabul ettirmeden son derece karmaşık bir şekilde uyduğunu göstermektedir. Birçok Avustralya kabilesi, totem toplulukları etrafında evrilmiştir ki toplulukların, belli bir hayvan veya bitki ile ilişkili olduğu ya da onun soyundan geldiğine inanılmaktadır. (Topluluk totemi) Bu tür topluluk ilişkileri, insan aileleri ve manevi dünya arasındaki ilişkileri tanımlayan daha büyük bir sembolik sistemin parçasıdır.

Herhangi bir yerdeki bir totem grubu aslında geniş bir aile kabilesi olacaktır. Kabile temelli evlilik kuralına basit bir örnek, bir emu erkeğinin bir emu kadınıyla evlenememesidir. (Emu, bazı Avustralya kabileleri tarafından totem olarak sahiplenilmiş büyük bir kuştur.) Aranda'nın evlilik kuralları daha karmaşıktır. Totem grupları kabileyi, parçalara veya yarım bölümlere ve ardından her parçayı alt bölümlere ve bazı durumlarda da daha alt bölümlere ayırmışlardır. Bu, evliliği karmaşıklaştırmıştır. Kurallar daha da ileri gitmiştir. Bir Aranda emu totem grubu üyesi, evlilik ancak kendilerinden başka bir emu içeriyorsa (babalarından miras kalan) başka bir emu ile evlenebilir. Aranda halkı, antropologlara, evliliği yöneten kuralların ve çocuklara topluluklarda nasıl görev verildiğinin, hem kozmolojik hem de tarihsel olaylardan (özellikle kabile büyükleri arasındaki anlaşmalardan) yola çıktığını anlatmıştır.[12] O halde aile kuralları, kutsal metinler olmasa da, karmaşık ruhsal düşünce sistemleri ve kuralları tarafından da yönetilebilmektedir.

Kutsal metinlere dayalı dinler arasında gelişen kurallar ve evlilik uygulamaları, tarihsel tesadüfler kadar dinsel zorunlulukları da içerir. Klasik Hinduizm buna ilk örneği sağlar. MÖ 2000'den kalma erken Hindu metinleri, sosyal bölünmeleri, daha sonra kast olarak adlandırılsa ve kast kuralları olmasına rağmen aile soyu ile tanımlar. Kast davranış kuralları, ancak daha sonra, MS 600 civarında gerçekten önemli hale gelmiştir.[13]

İdeal evlilik eşlerini kast kuralları belirlerken, sosyal etkileşimler de bir dereceye kadar kast üyeliği tarafından belirlenmiştir. Kast düzeni her yerde Hinduizmin önemli bir parçası olmasa da (örneğin Güneydoğu Asya'nın Hindulaşmış toplumları kast yapısını benimsememiştir), Hinduizm ve kast sisteminin örtüşmesi ve her ikisinin de aile ilişkilerinde kökleşmesi, Hindistan'da düzeni oldukça dayanıklı bir hale getirmiştir.

Muhtemelen MS 1. yüzyılda oluşturulan Manu Kanunları, Hinduizm'in en önemli kuralcı metnidir ve kozmolojiye davranış ve evlilik hakkındaki kurallarla yakından ilişkilendirirler. Bu kutsal metne göre, büyük bilgeler, tek bir akıl üzerine bir araya geldiğinde Manu'ya yaklaşmıştır. Birbirleriyle selamlaşmışlar ve sonra ona şöyle demişlerdir: "Efendim, lütfen bize, tam olarak, sırayla, dört sınıfın görevlerini ve ayrıca aralarındaki sınıflardaki insanları (iki sınıftaki) anlatın."[14]

Manu, evlilikler aynı kastın üyelerini birleştirmeli ilkesini ihlal etmenin kötü sonuçları hakkında uzun uzun devam etmiştir.

Diğer aile sistemlerinde kiminle evlenilip kiminle evlenemeyeceğine ilişkin kurallar büyük ölçüde akrabalık ilişkilerine dayanır: Bir kişinin, kardeş veya kuzen gibi belli bir akrabalık ilişkisi içinde olan biriyle evlenmesi yasaktır fakat Manu'daki kurallar, belli kastlar arasındaki evlilikleri yasaklar. Çoğu toplum, benzer sosyal statüdeki eşler arasındaki evlilik geleneklerini uygularken Manu, kast saflığını korumak gerektiği için kastlar içindeki evlilikleri savunmaktadır.

Manu'nun ayrıca evlilikten sonra nasıl davranılacağına dair kuralları da vardır. Metin, evlilik için karşılıklı sadakatin en önde gelen amaç olduğunu açıkça ortaya koymaktadır. Ne var ki diğer kurallar eşit değildir:

Erdemli bir kadın, kocası ona kötü davransa da ona sürekli bir tanrı gibi hizmet etmeli, kocası tüm iyi niteliklerden yoksun olsa bile onun arzularına kayıtsızca boyun eğmelidir. Bir kadın kocasına itaat ettiği için cennette yücedir. Kocasına sadakatsiz olan bir kadın bu dünyada kınanır, sonraki yaşamında bir çakalın rahminde yeniden doğar ve kötülüğünün hastalıklarıyla işkence görür. Kocasına sadık, aklına, konuşmasına ve bedenine hâkim olan kadın, kocasının dünyasına (ölümden sonra) ulaşır ve iyi insanlar ona erdemli kadın der.[15]

Manu Kanunları'nda evlilik böylece dini bir evliliğe benzer. Kadın kocasına bir tanrıymış gibi davranır ve "aklını, konuşmasını ve bedenini kısıtlamasının" ödülü, kocasıyla cennette birlikte yaşamaktır. (Bir Hindu cenneti, kalıcı bir mesken olmaz ancak doğum ve yeniden doğuş döngüsünde geçici bir moladır.) Düzgün evlilik, insan sosyal düzeni için kritik öneme sahiptir ve kozmolojik bir anlam taşır.

Dini inançlar ve aile davranış kuralları arasındaki yakın ilişkinin bir başka örneği Hz. Muhammed'in MÖ 632'deki ölümünü takip eden üç yüzyıl boyunca süren İslami evlilik kurallarıdır. Bu kuralları kanunlaştıran İslam hukukçuları, Kur'an daha eşitlikçi olsa bile, yaşadıkları ataerkil toplumlardan etkilenmiş; bu yüzden, derledikleri metinlerde babaların ve kocaların gücünü vurgulamışlardır.[16]

Muhammed'in vahiylerinin kaydı olan Kur'an, kadınları erkeklerin dini eşdeğerleri olarak gören birçok pasajı içerir. Örneğin, Kur'an'daki bir pasaj, erkek ve kadın inananlara eşit bir çağrıda bulunur: "Tanrı, namuslarını koruyan erkek ve kadınlara ve Tanrı'ya şükreden erkek ve kadınlara bağışlayıcıdır ve onlara büyük bir ödül sunar."[17]

Muhammed'in ilk karısı Hatice, onun en önemli ilk müritlerinden olan ve kendinden büyük bir duldur. Daha sonraki eşlerinden birkaçı, özellikle de Ayşe, erken İslam'da önemli roller oynamıştır. Müslüman davranış biçimleri ve hukukuna kaynak sağlayan ve Muhammed'in hayatı ve öğretilerinin sözlü anlatımlarının kayıtları olan hadislere katkısı bulunmaktadır. Bu örnekler, erken İslam'da, erkekler ve kadınlar arasında daha sonraki yıllarda ortaya çıkacak olandan daha büyük bir eşitlikçiliğe işaret etmektedir.

Eşlerinin tüm otoritesine rağmen Muhammed'in aile hayatı, inananlarına daha çok, kadınlar üzerindeki erkek otoritesini getirmiştir. Kur'an, bir erkeğin,

eğer isterse ve onlara bakabilip adil davranabilirse, dört karısı ve buna ilaveten cariyeleri olmasına izin verir. Muhammed'in, neredeyse tamamı dul olmasına rağmen dörtten fazla eşi vardır. Peygamber evliyken, iddiaya göre daha dokuz ya da on yaşlarında genç bir kız olan üçüncü eşi Ayşe ile babasının girişimiyle evlenmiştir.[18] Bu örnek durum tartışmaya neden olmuştur. Bazı inananlar, Peygamber'in evliliklerinin, hayatının belirli koşullarının sonucu olduğunu ve bir örnek olarak alınmaması gerektiğini iddia etseler de, İslami hukuk gelenekleri, bu örnekleri, sıradan erkeklerin de birden fazla ve bazen çok genç eşler almasını haklı çıkarmak için kullanmıştır. Buna benzer diğer bir konu da toplumdan uzak yaşama konusudur. Muhammed'in, yaşamının sonlarında, o zamanlar diğer Müslümanlar tarafından uygulanmayan, eşleri için genellikle toplumdan uzak bir yaşamı tercih etmesi de, daha sonra evli kadınların örtünmesi ve toplumdan uzak yaşamasının yaygınlaşmasında bir gerekçe olarak kullanılmıştır.

İslam, Peygamber'in, Arap Yarımadası'ndaki anavatanından çıkıp yayıldıkça, Pers İmparatorluğu ve Kuzey Afrika gibi bölgelerdeki kadınların yoğun üstünlüğü ve birçok kabilenin anaerkil ilkeleri izlemesi özelliklerinden uzaklaşmış (eşler kendi aileleriyle kalmış ve çocukları da anne kabilesinde kalmıştır) ve buralarda, daha çok babasoylu gelenekler ve kadın düşmanı tutumlar hâkim olmuştur.

Yahudi ve Greko-Romen'den miras kalan ataerkil uygulamalar ve bu bölgedeki Pers kültürel mirasları, erken Hıristiyanlığa damgasını vurdukları kadar İslamın gelişimini de etkilemiştir. Irak-İran'ın baskın seçkin sınıflarının Zerdüştlük ve ailesel davranışlarının, İslam'ın bu bölgelerde yayılmasından önce belli bir rol oynamış olduğu görülmektedir. Zerdüşt evliliği, bir kadının kocasının soyu için erkek vârisler dünyaya getirmesini her şeyden önce ödüllendirmiş ve kocasına olan bağlılığının gerekliliğini vurgulamıştır. Kocası ona başka bir erkek akraba için cariye olarak hizmet etmesini talep etse bile ona itaat etmesini istemiştir. Çocukları kocasına aittir. Oraya özgü bu uygulamalar, dinin yayıldığı bazı bölgelerde, İslam hukukunu düzenleyen hukukçuları ve âlimleri etkilemiştir.

Muhammed'in hayatı ve kutsal metinlerin kanunlaştırılmasının 10. ve 11. yüzyılda tamamlandığı zaman arasında İslami evlilikte çarpıcı değişiklikler meydana gelmiştir. Örneğin, Muhammed'in zamanında, dul kadınlar sık sık yeniden evlenmiş ve kendi yeniden evlilik şartlarını belirlemiştir. Peygamber'in ilk karısının yanı sıra, dört kez evlenen ve ilk eşinden kendisine miras kalan Atika bint Zeyd gibi örnekler vardır ki, üçüncü kocası ile yaptığı evlilikte "onu dövmemesi veya camide namaza gitmesini engellememesi" şartını koymuştur.[19] Buna karşılık, 8. veya 9. yüzyılın İslami Ortadoğu'sunda bir erkeğin bakire olmayan bir kadınla evlenmesi utanç verici olarak kabul edilmektedir. Üstelik, yaklaşık 8. yüzyıldan sonra, artık, seçkin kadınların kendi evlilikleri için şartlar belirlediğine dair hiçbir kanıt yoktur.

İslamın hâkimiyeti, aile hayatı ve aile oluşumu için yeni şartlar getirmiştir. İslam askerleri, köle, eş ve cariyeler alırken Arap gelenek ve göreneklerini yerel gelenekleri birleştirmişlerdir. Kadınlar, hatta seçkin kadınlar bile, evliliklerinin şartlarını belirleme

konusunda daha az yetkiye sahip olmuştur. Kendisi de kraliyet ailesinden olan ve 8. yüzyılın sonlarında halife (hükümdar) Harun al-Rashid'in karısı olan Zübeyde, eşinin bir cariyeye olan bağlılığından şikâyet ettiğinde söylenmeyi bırakması ve bunun için ondan özür dilemesi konusunda uyarılmış ve özrünün kabulü için eşine on cariye daha sunmuştur.[20] Ama diğer ev içi görünümlerde, eşler, cariyeler ve köleler arasındaki çizgiler bulanıktır. İslam dini, kadınlara yönelik önyargıların zaten yaygın olduğu Ortadoğu koşullarında, eşitsiz olan sosyal sistemlere dini yaptırımlar eklemiştir.[21] İslam âlimleri tarafından derlenen ve sonraki nesillere geçen resmi İslam hukuku bu bağlamda geliştirilmiş ve buna ara sıra Sufi'ler gibi muhalifler tarafından karşı çıkılmıştır ki Sufi'ler, İslam'ın mistik unsurlarına önem vermektedir.

Birçok dini gelenek, aileyi, dinin uygulanması için ideal bir yer olarak görürken, din ve aile, birlikte güçlendirilmesi gerekirken, aile, rekabet ya da düşmanlık unsurları olmuştur. İdeal Hindu yaşam öğretisi, bir dizi yaşam evresi öngörmüştür. En yüksek kastın üyesi olan bir Brahman'ın, öğrenci, evli ev sahibi ve gezgin olan derviş kimseyi geçmesi gerekiyordu: Dindar bir Hindu, çocukları büyüyene kadar yoğun bir şekilde meditasyon yapmak için evden ayrılmaz. Bu yaşam boyu öğreti kapsamında, aile hayatı ve dini görevlerin her ikisi de yerine getirilmektedir ancak aynı anda uygulanmazlar.

Diğer dini geleneklerde, aile ve dinin gerektirdikleri arasındaki çatışma daha da keskindir. Budizm, her ne kadar bir aile hikâyesiyle başlasa da buna örnektir. Budizm'in kurucusu Siddhartha, MÖ 5. yüzyılda Kuzey Hindistan'da lüks bir ortamda yaşamıştır. Filozof-şair Aśvaghos'a göre, Buda biyografisi (MS 1. yüzyılda yazılmıştır) bebek Buda "ayinlerle kutsanan/acısız ve hasta olmayan/kraliçenin yanında dünyanın iyiliği için doğmuştur".[22] Doğduğunda bir kahin, onun evden ayrılıp bir derviş ya da büyük bir kral olabileceğini öngörmüştür. Bu yüzden babası onu saraya kapatmış ve dış dünyayla ilgili her türlü bilgiden uzak tutmuştur.

Buda, 29 yaşında evli ve bir erkek bebek babasıdır, oğluna "zincir" anlamına gelen Rahula adını vermiş ve derviş olmak için evini terk etmiştir. Karısı Yashodhara onun evden ayrılışına ağıt yakarak, "Efendimin yüzünü/o büyük gözleriyle tatlı gülen yüzünü görmek hakkım değilse,/bu zavallı Rahula babasının kucağında sallanmayı hak etmiyor/sallanmayı asla hak etmiyor!" demiştir.[23] Kral babası, oğlunun evden ayrılışına ağıt yakarak "keder ateşiyle yandığını" söylemiştir.[24] Buda, bu ağıtı kabul ederek, "Babaların oğullarına olan sevgisini/hepsinden önemlisi kralın bana olan sevgisini anlıyorum;/Bunu bilsem de, hastalık, yaşlılık ve ölüm korkusuyla birlikte evimi terk etmek zorundayım"[25] demiştir.

Buda'nın hayatıyla ilgili bazı söylentilere göre Siddhartha, Rahula 7 yaşındayken eve dönmüştür. Rahula ondan mirasını istemiş ve Siddhartha, dünyevi mirasın sıkıntılarla dolu olduğunu söyleyerek ona aydınlanmayı göstermiştir.

Rahula aileden ayrılmış ve ilk keşiş adayı olmuştur. Siddhartha'nın babası bu ikinci kayıpla çok mutsuz olmuştur. Siddhartha'ya, gelecekte, keşişlerin, ebeveynlerinin izni olmadan evden çıkmalarına izin vermemesine söz verdirtmiştir. Bu, bir Budist için, hem aileden vazgeçmenin hem de kazanımların ve onu saran gerginliklerin önemini ifade etmektedir.

Birkaç yıllık yoğun dervişlikten sonra, yani meditasyonun, fiziksel rahatlıktan vazgeçmeye eşlik etmesinden sonra, Buda ona acıya dair içgörü kazandıran ve ona acıyı ortadan kaldırmanın yollarını gösteren bir aydınlanma deneyimi edinmiştir. İçgörüleri ona şunu kazandırmıştır: Hayat acıyla tanımlanırken, acı, ona yol açan arzuları ortadan kaldırarak ortadan kaldırılabilir. Budist inanç öğretisi, dünyevi arzuları ortadan kaldırmak için rehberlik sağlar. Buda, aydınlanmaya ulaşmak için ailesini terk etmiş ve aynı zamanda Budist inancı, birincil amaç olarak bekâr bir manastır hayatının zorunlu olduğu, çocuksuz bir hayata adanmıştır.

Budizm'in MS 3. yüzyılda Çin'e yayılmasıyla, Çin'in aile hayatı hakkındaki anlayışıyla çelişmiştir. Bir insan için en önde gelen mesajın bir manastırda bekâr bir yaşam sürmek olduğunu öne süren Budist düşünceler, çoğu Çinliyi aşırı derecede aile karşıtı olarak bulmuştur. Çin'de eğer birinin çocuğu yoksa, yalnız o kişi ailesinden koparılmıyordu, aynı zamanda ailesinden biri daha koparılıyordu. Budizm'in kendi aile değerleriyle bağdaşmayan Çin anlayışına cevabı ise eğer bir kişi aydınlanmaya ulaşırsa, bunun faydalarından ailesinin de yararlanacağı olmuştur.

Budizm'in Çin uyarlaması tarihinden çıkan önemli hikâyelerden biri, MS 4. yüzyıldan kalma Mulian (orijinal Hint adı Maudgalyayana idi) hikâyesidir. Mulian, keşişlere vermesi gereken yiyecek ve parayı, eğlenceye ve ziyafete harcadığı için cehenneme gönderilen annesini kurtarmak için cehenneme giden bir Budist keşişti. Mulian annesini kurtarmıştır ve cehennemdeki bu korkunç ana-oğul yolculuğunun hikâyesi, dini kitaplarda ve daha sonraki zamanlarda da roman ve piyeslerde anlatılmıştır.[26] Mulian hikâyesinin Çin'de çok tutulması, Çinli Budistler için, din ve ailenin birbirleriyle olan mücadelesinde uzlaştırıcı bir yol bulmada ne kadar önemli olduğunu ifade etmektedir.

Hıristiyanlığın kökleri, Yahudilik ve İslam gibi, eski Ortadoğu'ya kadar örgütlü bir din olarak iz sürer. Ataerkil eğilimleri beraberinde getiren Yahudi ilkeleri ve kutsal yazıları üzerine inşa edilmiştir ve dahası, İsa, Yunan ve Roma İmparatorluğu'nun var olduğu zamanlarda erkek üstünlüğü inancı olan bölgeye hukuki ve felsefi destek de sağlamıştır. Hıristiyanlığa ilk geçenler, İsa'nın, bu süregelen anlayışa dayanan ve bazı açılardan da ondan ayrılan mesajını anlamakla mücadele etmişlerdir.

İncillerde kaydedildiği gibi, İsa, erkeklere, kadınlara, zenginlere ve fakirlere vaaz vermiştir. Bu anlayış, St. Paul'ün Galatyalılara mektubunda tekrarlanmıştır:

"Ne Yahudi ne Yunan var, ne bağımlı, ne özgür, ne erkek ne de kadın var, çünkü hepiniz Mesih İsa'da birsiniz."[27] İsa, Tanrı'nın oğlu olmasına rağmen, kadın bir insandan doğmuştur. İnsan olan bir ailede büyümüştür. En önemli inananlarından bazıları kadındır.

İnancın, o bölgedeki görünümünden çarpıcı bir şekilde ayrılarak, aile de dahil olmak üzere tüm dünyevi bağlardan önce geldiğini öğretmiştir. Örneğin, Luke'un İncil'i, İsa'nın şöyle dediğini aktarır: "Bana gelen biri, babası, annesi, karısı, çocukları, kardeşleri ve kendi hayatından uzaklaşmazsa o kişi benim öğrencim olamaz." Ailelerinden vazgeçen inananlarına bir ödül vaat etmiştir ve şöyle demiştir: "Size doğrusunu söyleyeyim ki, Tanrı aşkına evlerini, eşlerini, kardeşlerini, ana-babalarını ya da çocuklarını bırakanların hepsi bu hayatta çok daha fazlasını elde edecek ve sonsuza dek yaşayacaklardır."[28]

Bu tür pasajlar çeşitli yorumlara açık olmakla birlikte, bazı erken dönem kilise liderleri, onları, bekâr bir yaşama adanmışlık anlamına geldiği ve tüm aile bağlarından uzak Hıristiyanlığın, en iyi Hıristiyanlık biçimi olduğu olarak algılamışlardır. Erken dönem Hıristiyan yorumlarının bazıları, kadın bedenine, cinselliğe ve aile yaşamına karşı düşmanlık besleyen katı bir yaklaşım ortaya koymuştur. Örneğin MS 4. yüzyıldan 5. yüzyıla kadar yaşamış Hıristiyan filozof ve ilahiyatçı Augustine, "Kadının erkeğe ne faydası olabileceğini göremiyorum... Çocuk doğurma işlevi dışında" diye yazmıştır.[29] Augustine, evlilik üzerine yazılarında, bekârlığı en yüksek manevi durum olarak benimser: "Çocuk sahibi olmak adına yapılan evlilik ilişkisi, suç sayılmaz ama şehvet tatmini için, karı koca ile yatağın paylaşımı da olsa küçük bir günah sayılır ancak zina ölümcül bir günahtır ve her türlü cinsel ilişkiden vazgeçmek, çocuk sahibi olmak için yapılan evlilik ilişkisinden bile daha iyidir"[30] der.

MS 2. yüzyıldan 3. yüzyıla kadar yaşamış olan Tertullian gibi arsız bir kadın düşmanı yazar için, üreme erdemi, evlilik cinselliğini haklı çıkarmakta yeterli olmamıştır. Tertullian'ın cinsellik hakkındaki görüşleri, Havva'yı suçlama geleneğine dayanmıştır. Tertullian Hıristiyan kadınlarına "Siz," diye yazmıştır, "Tanrı'nın sureti olan erkeği çok kolay yok ettiniz". Tertullian'a göre evlilik cinselliği ve zina arasındaki ayrımı sadece insan hukuku yapar ve "Bir erkek için en iyi şey, bir kadına dokunmamaktır ve asıl kutsal bakirelik bununla olur çünkü zinadan uzaktır" der.[31]

İlk Hıristiyan öğretisi, genellikle kadın düşmanlığıyla ilişkilendirilen cinselliğe yönelik bu düşmanlığa rağmen, kadınları daha sonra, sadık bir evlilik için alternatif bir namus yemini sağlamasıyla güçlendirebilmiştir. Bu yeni seçeneğin önemi kendini kadın şehit öykülerinde gösterir. Özellikle Zerdüştlüğün hâkim olduğu, neredeyse tüm kadınların namus yemini ettiği ve din yetkilileri ve ailelerini kızdırdığı bölgelerde ısrarla karşımıza çıkmaktadır.[32] Kadınların Hıristiyanlığı kabul etmesi,

onları, erkek dini otoritelere, Zerdüşt rahiplere ve onların Zerdüşt aile düzenindeki temel görevi ve üremeye meydan okumaya karşı cesaretlendirdiği için Zerdüştler için bir tehdit olmuştur.

Kadın şehitlerin cüretkâr tavrı dikkat çekicidir. Bunlardan biri, MS 4. yüzyılda şimdiki Irak'ta yaşamış Tarbo adında bir kadındır. Zerdüşt bir rahip onu, kendi inanışına ters düşen inançları konusunda sınayıp ona evlilik teklif etmiştir. Karısı olmayı kabul ederse hayatını kurtaracağını söylemiştir. Kayıtlara göre Tarbo'nun rahibe verdiği cevap hakaret doludur: "Kapa çeneni, Tanrı düşmanı kötü adam. Bir daha asla böyle iğrenç bir şey söyleme... Ben İsa'nın nişanlısıyım. Bakireliğimi onun adına koruyorum... Kahramanca ölüyorum çünkü böylece gerçek yaşama kavuşacağım."[33]

Erken dönem dinsel geleneklerin çoğu, aileye, önemli bir dini sembolizm ve uygulama alanı olarak yaklaşırken, bazı dini gelenekler ise aile içi gerilim ve rekabetten doğmuştur. Bu gerginlik, ailenin dini açıdan önemini azaltmaz, aksine, öneminin altını çizer.

3. Bölüm

Yöneten Aileler: Politikanın Başlangıcında Akrabalık (MÖ 3000 - MÖ 1450)

Fırat Vadisi'nde Sümerler'den kalma eski bir kil tablet, MÖ 2. binyılın başlarından itibaren hanedanların ve kralların bir listesini kaydetmiştir ve bu liste, aile ve kraliyet gücü arasında yakın bağlantıların olduğu en eski belgelerden biridir. Bu listeye göre ilk kral MÖ 2600 civarında hüküm sürmüştür ancak liste, krallığın mitolojik soyunun, cennetten, ilk dünyevi kral Alulim'e inişiyle daha önceki zamanlar ile başlamaktadır. Sümer kralları listesi, hanedan kopmalarını, yönetimin bir başkentten diğerine geçişini, çoğu zaman da babadan oğula geçen kraliyet yönetimini, babası Kuluba kralı olan Gılgamış'ı anlatır. Gılgamış'ın 126 yıl hüküm sürdüğü kaydedilmekte; ondan sonra oğlu Ur-nungal'ın otuz yıl hüküm sürdüğü ve onun ardından da oğlu Udul-kalama'nın tahta geçtiğinden bahseder. Binlerce yıl boyunca korunan ve kil ile oyularak hazırlanan kral listesi, aynı anda hem siyasi hem de aile tarihi olma işlevi gören bir soyağacı olarak kraliyet otoritesini meşrulaştırmıştır.

Bu tür kayıtlar, Eski Mezopotamya'da gelişen ilk devletlerin aile karakterine işaret etmektedir. Akdeniz'in hemen doğusundaki bu bölgedeki tarım yerleşimleri yaklaşık 5.000 yıl önce büyümeye ve yoğunlaşmaya başlamıştır. Dünyanın ilk büyük şehirleri burada ortaya çıkmıştır. Daha önce yüz binlerce olan şehir nüfuslarının önüne, Çatalhöyük gibi tarım merkezleri ile geçilmiştir. Daha önce aile veya küçük ev grupları bölgelerinde yapılan birçok etkinlik siyasi yöneticilerin ve onların görevlilerinin; en eski devletlerin ya da dini otoritelerin denetimi altına girmiştir. Mezopotamya hükümdarlarının güçleri, akrabalık ilişkileri yoluyla kurulan

ittifaklara dayanmıştır. Aile biçimleri ve aile ilişkileri, yeni şehir devletlerinin ortaya çıkmasında kilit rol oynamıştır.

Eski Mezopotamya kralları aile üyelerini ayrıca, askeri makamların karakolları olarak önemli mabetlerindeki rahip ve rahibeler olarak atamıştır. Hanedanının kurucusu Kral Sargon, kızı Enkheduanna'yı, dini açıdan önemli ve politik açıdan stratejik olan birkaç tapınağa rahibe olarak, Ur şehrindeki Ay Tanrısı'na, bir de Uruk'taki Cennetin Yüce Tanrısı An'a atamıştır. Sümer tanrıçası, Akad tanrıçası İştar'a olduğu gibi İnanna'ya da tapardı çünkü (babasının aksine) hem Sümerce hem de Akadca konuşan Enkheduanna, babasının imparatorluğunun iki bölümü arasında dini ve kültürel arabuluculuk kuran kilit kişiydi. Enkheduanna tek değildi. O, ilk Mezopotamya krallıklarında, rahibe olarak hizmet eden hanedan kızlarının sonraki nesillere de aktarılan görevinin ilk temsilcisiydi. Bu şekildeki aile ilişkileri ilk devlet kurma girişimleri için kritik bir öneme sahiptir. Kraliyet hanedanının erkek liderleri genellikle destek istemiştir ancak kızları veya eşleri sadece piyon olmamışlar; çoğunlukla etkili, güçlü ve politik olarak aktif olmuşlardır.[1]

Mezopotamya'nın kraliyet aileleri, o dönemdeki diğer ailelerin tipik bir örneği değildir. Enkheduanna bir prenses ve bir rahibedir, babası bir kraldır. Yaşadığı Mezopotamya şehirlerinde, kraliyet ailesi, tüccarlar, yazıcılar, zanaatkârlar, askerler, gündelikçiler ve müzisyenlerin emeğiyle hüküm sürmüştür. Yiyecekleri, çevredeki kırsaldaki çiftçi ailelerden gelmiştir. Kentsel gelişimde, aile içi cinsiyet ilişkileri ve aralarındaki sosyal sınıf farklılıklarına, daha büyük eşitsizlik anlamına gelen sosyal ve ekonomik farklılaşma eşlik etmiştir. Gıda paylarının verildiği işçi kadroları, krallar veya rahipler tarafından görevlendirilen yetkililerin denetimi altında çalışmış, şehirlerin bağlı olduğu sulama sistemleri, MÖ 21. yüzyıla ait Ur Zigguratı gibi bir kısmı günümüze de ulaşan çarpıcı anıtları inşa etmişlerdir. İşçi sınıfından ailelerin bakış açısıyla, tarıma geçişin herkes için daha yüksek bir yaşam standardı sağlamaması gibi, kentsel toplulukların ortaya çıkması hayatı herkes için mutlaka kolaylaştırmadı.[2]

İlk Mezopotamya hükümdarları sonunda aile yaşamını bazı açılardan devlet otoritesi altına almış, kraliyet eşlerinin ve kızlarının daha önce önemli roller almış olması gerçeği, erkekler ve kadınlar arasındaki güç dengesini, yavaş yavaş kadınların aleyhine çevirmiştir. Aile ilişkileri siyaset için hâlâ kritik olmuştur ancak biçim değiştirmiştir. Sahip olduğumuz kanunlar, 2. binyılda yazılan ve bilinen en eski kanun olan Mezopotamya kanunlarına dayanmakta ve erkeklere, özellikle babalara, eşleri ve çocukları üzerinde çok önemli haklar vermektedir.

MÖ 1750'den kalma Hammurabi Kanunları, birkaç aile hükmünü içerir. Bu yasalar, aile içindeki mülkiyeti ve onun ailedeki aktarımını sağlamaktadır. Her iki cinsiyetteki çocuklar aile mülkiyetinde hak sahibidir fakat farklı haklara sahiptirler. Oğullar, babalarının ölümüyle, servetinin ve mülkünün büyük bölümünü alırken, kızlar ise aile servetindeki haklarını evlendikleri zaman bir çeyiz şeklinde alırlar. Kızın aldığı pay kardeşlerininkiyle aynı olmasa da, gücünü, çeyiziyle, evlendikten sonra da bir miktar koruyabilir ve ölümünde, kocasına ve oğullarına geçecek servetini hayatı boyunca bir güvence olarak kullanabilir. Kanun ayrıca, ailelerin, kızlarının evlilik öncesi namuslarını korumalarını ve babalarının, eşlerini seçmelerinde son sözü söyleme üstünlüğü olduğunu öngörmüştür. Bu yasalar aynı zamanda, babaların aile üyeleri ve aile serveti üzerindeki gücünü arttırmış, seçkin ailelerin, konumlarını sağlamlaştırarak, bu sıkı aile yönetimi ile mülkiyetini daha fazla korumasını sağlamıştır.[3]

Mezopotamya aile hukukunun bu özellikleri, uzun vadeli tarihsel gelişim için oldukça önemlidir. Daha sonra bu bölgedeki birçok toplum, Mezopotamya'nınkine benzer yasalar ve aile ilişkileri geliştirmiştir. İlk Mezopotamya hukukunda yer alan aile düzenlemeleri, Yunanistan ve Roma gibi eski toplumlara uygun gelerek, "doğal" görünmeye başlamıştır. Babaların çocukları üzerindeki, kocaların eşleri üzerindeki otoritesi sadece bir aile meselesi değildir, kanun gücüyle desteklenmiştir. Devlet otoritesi ve aile hukuku birlikte böyle gelişmiştir.

Mezopotamya örneği, eski uygarlıklarda, ailenin, siyasi otoritesi ve zaman içinde aktarımının, siyasi gücün kullanılmasında uygun bir kanal ve biçim olarak kabul edildiğinin tipik bir örneğidir. Mezopotamya, tarihsel kayıtlarda belgelenen en eski devlet örgütlü toplumlardan biridir. Ama MÖ 3. binyıl ile MS 2. binyıl arasındaki dönem içinde dünya üzerinde çok çeşitli başka toplumlar da ortaya çıkmıştır. Bu devletleri oluşturan hangi krallık, imparatorluk, konfederasyon ya da cumhuriyet ve devlet kurucusu olursa olsun, neredeyse her zaman kendi aile ve hükümdarlıkları içinde bir ilişki kurmuş ya da en azından, bir devletin, aile biçimleri aracılığıyla nasıl yönetileceğini düşünmüştür.

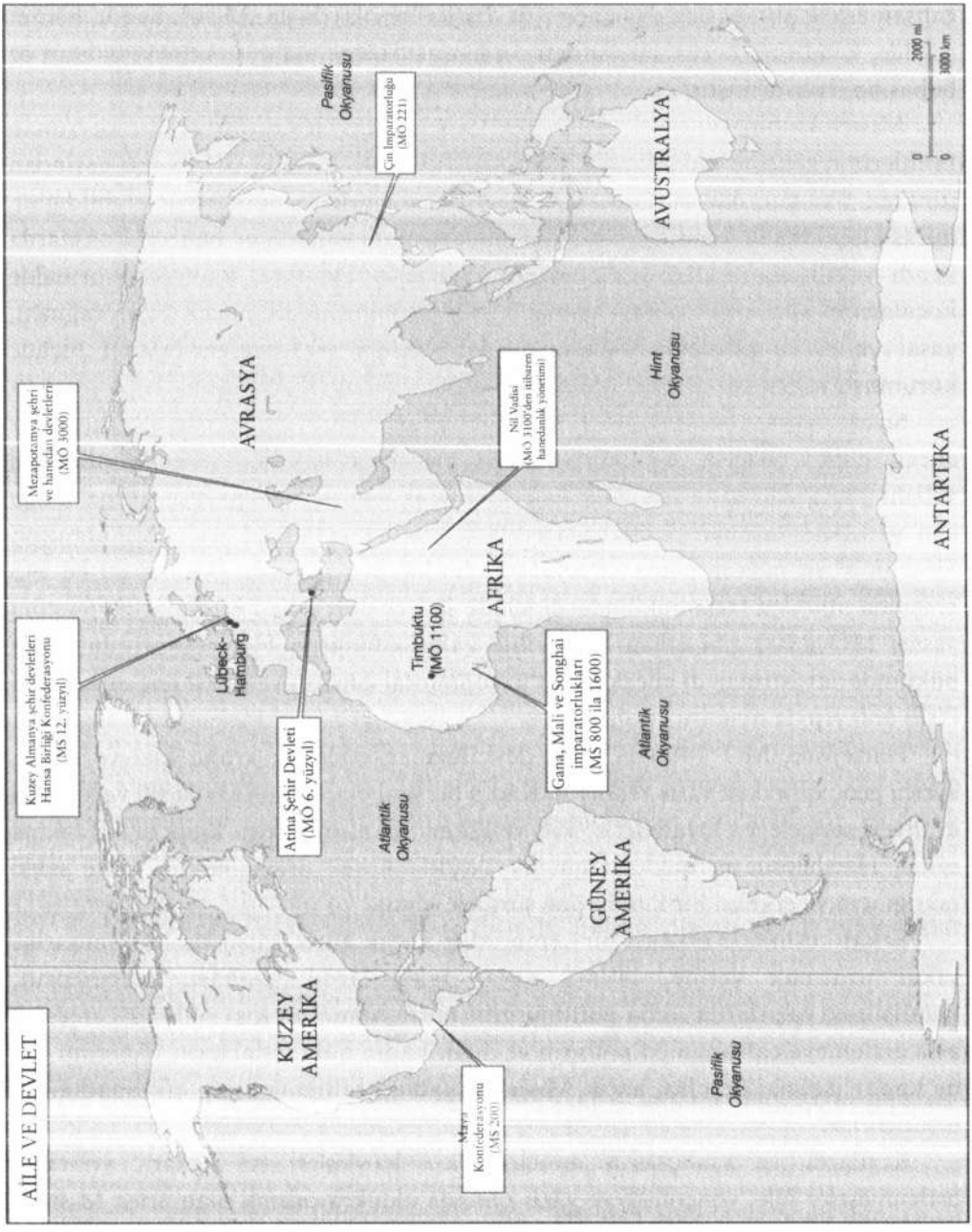
Eski devletler çoğunlukla monarşik hanedanlara odaklanmıştır. Yani yönetim, kral gibi tek bir otoritenin elinde olmuştur. Kendisine devreden krallık mirası, oğluna, kızına ya da diğer bir akrabasına geçer. Siyasi otoriteyi aile ile ilişkilendirmek onun şüphesiz daha doğal ve meşru görünmesini sağlamış böylece aile otoritesi ile krallık otoritesi birbirini güçlendirmiştir. Krallığın yanı sıra, devlet yönetimindeki diğer araçlar da aile bağlarına ve biçimlerine dayanmıştır. Askeri fetih birçok eski devlet kurucusu için siyasal düzenin ve toplumsal dokunun önemli bir öğesidir. Devletler ordu ve polis gibi baskı mekanizmalarıyla en azından kısmen kendi toprakları

üzerinde kontrol sağlamışlardır. Hükümdarlar, şehirlerinde güçlerini sürdürmek ve komşu devletleri fethetmek için ordular kurmuşlardır.

Askeri örgütlenmeler, aile ve cinsiyet ilişkilerini kullanıp değiştirmiştir. Askeri faaliyetlerin hemen hemen her zaman erkek işi olması, askeri hünerlere diğer tür becerilerden daha fazla değer verilmesine ve toplumsal cinsiyet eşitsizliklerine katkıda bulunmuştur. Antik Yunanistan'ın bazı mitolojik gelenekleri ve İskandinavya, anaerkil ve hatta tamamen kadın askerlerden oluşan kadın toplumlarını ifade etmektedir. Dağınık mezar kanıtları, Kafkasya, İskit, Güney Asya, Güney Amerika ve Batı Afrika'daki çeşitli eski toplumlardaki kadın savaşçıların varlığına işaret etmektedir. Bununla birlikte, çok sayıda tarihsel kanıt, orduların kurulup, merkezi devlet toplumlarının büyümesine eşlik etmesiyle, erkek ayrıcalıklarının ve gücünün arttığını göstermektedir. Dahası, bazı feministler, antropologlar ve tarihçiler, birçok eski uygarlığın siyasi, yasal ve askeri karakteri göz önüne alındığında, cinsiyet ilişkilerinin kadınların aleyhine olacak şekilde yeniden düzenlenmesinin, eski devlet toplumlarının ortaya çıkışındaki asıl unsur olduğunu savunmuşlardır.

Ama her yerde aynı şekilde değildir. Örneğin Eski Mısır'da aile ve cinsiyet ilişkilerini ele alan yasalar, eski dünyada, Mezopotamya'daki gelişmelerle ve eski dünyanın başka yerleriyle bazı ilginç zıtlıklar sunmaktadır. Aslında, Yunan tarihçi Herodot, MÖ 5. yüzyılda Mısır'ı ziyaret ettiğinde orada bulduğu aile yapıları karşısında şaşırmış ve tarih kitabında, "Mısırlılar, insanlığın olağan uygulamalarını, kendi tarz ve geleneklerine göre tersine çevirmiş görünüyor. Örneğin, kadınlar ticarete katılıp bu alanda çalışırken, erkekler, evde kalıp dokuma işlerini yapıyor" diye yorumda bulunmuştur.[4]

Mısır'ın Yunan fatihleri MÖ 4. yüzyılda Mısır'da kendi egemenliklerini dayatmaya çalıştıklarında, farklı aile ve cinsiyet düzenleri çatışmıştır. O zamanlar, Yunanistan'daki saygın kadınların sosyal hayatta başlarını örtmeleri beklenirken, Mısırlı kadınlar, özgürce ve başörtüsüz dolaşıyordu.[5] Yunanistan'da her kadın her zaman, onun üzerinde çok fazla güce sahip olan bir erkek koruyucunun (genellikle babası veya kocası) koruması altındaydı. Her önemli finansal işlemini başındaki erkeğin onaylaması gerekiyordu. Ancak Mısır'da kadınlar çok daha fazla cinsiyet eşitliğine sahip olmuş, uzun süredir geçerli olan Mısır yasaları altında yönetilmeye seçilmiş, halk arasında görünmüş, ticari işlemleri sürdürmüş, mali ve yasal konularda kendi adlarına hareket edebilmişlerdir. Örneğin, MÖ 249 tarihli bir hukuk davasının papirüs kaydı, Tay-hetem adlı Mısırlı bir kadının, "kocasına, üç yıl içinde ona geri ödemesi gereken yüzde 30 faizle 3 deben gümüş (273 gram) ödünç verdiğini" aktarır.

Kadınlar, kendi aileleri ve erkekleriyle toplum içinde bile tartışabilmişlerdir. Aynı döneme ait başka bir durumda, iki Mısırlı kadın, Yunanların erkeklerin lehine olan yasasından faydalanmaya kalkan ve babalarından kalan mülke el koymaya

çalışan erkek akrabasına dava açmıştır. Başka bir olayda da, Mısırlı kadın, benzer şekilde, kendisini, kocası tarafından verilen mallardan mahrum etmeye çalışan öz babasına dava açmıştır.[7]

Mısırlı kadınların erkek akrabaları karşısındaki bu yasal bağımsızlığı Yunan fatihlerinin gelişine kadar bin yıl boyunca geçerliydi. Aslında, 3. binyılın başından itibaren kayıtlar, Mısırlı kadınların, evli ya da bekâr, mülk satın alabildiğini, miras alabildiğini, kendi işlerini yönetebildiğini, davalarda ve benzeri konularda kendi vekili olarak hareket ettiklerini gösterir. Evlilikte, kadınlar normalde kocalarının ailelerinin yanına taşınmış gibi görünmektedir, ancak buna rağmen, yasal ve ekonomik bağımsızlıklarını kocalarının ailelerinden önemli ölçüde korumuşlardır.

Siyasi otorite açısından, çoğu Mısırlı hükümdar -firavunlar- aslında erkektirler ancak tahtta, önceki kraliçenin kızıyla evlenerek hak iddia etmişlerdir. Bu, veliaht prensin, bir veliaht prensesle evlenerek otoritesini güvence altına aldığı için genellikle kraliyet kardeşi veya üvey kardeş evlilikleri ile sonuçlanmıştır. Firavun Mısır'ında nispeten az sayıda kadın hükümdar vardı. (MÖ 3100 ile 343 arasında 500'den fazla hükümdarın içinde sadece dört tane.) Kadınların yönetimi yasası MÖ 2900 gibi erken bir tarihte kabul edilmiştir. Hatshepsut gibi kadın hükümdarlar istisnaiydi ancak Mısır'ın toplumsal cinsiyet ve siyasi güç arasındaki ilişki anlayışıyla uyumsuz değildi.

Hatşepsut, MÖ 1490'da tahtı devralmadan önce bir kralın kızı ve karısı, ayrıca genç bir erkek vâris vekiliydi. Kadın bir kral olarak hüküm sürdü ve kendini kraliyeti simgeleyen kıyafetlerle -kilt ve takma sakal- resmetti. İlginçtir ki, takma sakal, Hatshepsut'un bulduğu bir şey değildi. Erkek firavunlar da sahte sakal taktığı için ve erkeksi bir kimlik öne sürmek içindi.

Sakal kesinlikle erkeksi bir semboldür ancak antik Mısır'da hükümdarlar sakal uzatmak yerine, takma sakal takmışlardır. Dahası, Hatshepsut, kendisinin, yazıtlarda iddia edildiği gibi tanrı Amun'un kızı olduğu gerçeğini asla gizlemeye çalışmamıştır. Onun ve diğer kadın hükümdarların yönetimi her ne kadar istisnai de olsa, antik Mısır'da kadın krallığına karşı çıkılmadığının ıspatıdırlar.

Kralların ve kraliçelerin anneleri, kız kardeşleri ve kızları, yönetimi üstlenmeseler bile, yönetimde ve vâris olmada oldukça önemli olabilirler. Mısır'ın en ünlü kraliçelerinden biri olan Kraliçe Nefertiti, genellikle, MÖ 1352'den 1338'e kadar hüküm süren kocası Kral Akhenaten'in ikizi ve dengi olarak tasvir edilmiştir. Saltanatının sonlarına doğru onunla birlikte yetki sahibi olarak hüküm sürmüş olabileceğine dair bazı spekülasyonlar bile vardır.

MÖ 15. yüzyılın sonlarında hüküm süren bir kadın firavun olan Hatşepsut, başı aslan gövdesinde olan bir sfenks olarak tasvir edilmiştir. Takma sakal, antik Mısır kraliyet yönetiminin sembollerinden biridir ve hem erkek hem de kadın firavunlar tarafından giyilmiştir.
© The Metropolitan Museum of Art /Art Resource NY

Kraliçenin Mısır'daki konumu, diğer sistemlerdeki kraliyet eşlerinin gayriresmi gücüyle karşılaştırıldığında, o, "Büyük Kraliyet Eşi" olarak resmi statüsüyle desteklenmiştir. Firavunlarla yönetilen Mısır tarihinin bazı dönemlerinde, ilk erkek egemen tapınak rahipliği içinde, anasoylu yetkinin aktarıldığı "Tanrı'nın Karısı" makamı, kraliyet ailesinin kadın üyelerine bir güç sağlamıştır.

Kadınlar çoğunlukla aile bağları dışında politik olarak güçlü olmamışlar ve olağandışı hanedan rollerinde, örneğin Firavun tahtının geçmesi gereken kayınvalide gibi durumlarda da erkek siyasi otoritesinin olduğuna vurgu yapılır.

Antik Çin'de taht, soy yoluyla, hükümdar bir aile soyu içinde aktarılmış, ancak siyasi otoritenin temeli olarak aile ve soy kavramının etkisi, bireyin, tahta uygun olma durumu düzeyine göre azalmıştır. Soy ve tahta uygunluk arasındaki çekişme, Çin'deki siyasi düzenin ataları olan efsanevi krallar Yao ve Shun tarafından örneklendirilir. İkisinin de tahtı miras almaya layık bir oğlu olmadığı için, yönetme becerilerine göre ikisi de tahta geçerek, taht, Yao'dan Shun'a ve Shun'dan Yu'ya geçmiştir. Yu'nun, tahtı bıraktığı yetenekli bir oğlu vardır ve böylece tahtın aile hanedanı içinde aktarılması düşüncesi başlamıştır.

Cennetin yetkisi kavramı, tahtın devredilmesi anlayışına artı bir nitelik sağlar. Saltanat, cennet şartı taşıdığı sürece devam etmiştir. Cennetin yetkisini bir

kez kaybederse meşrutiyetini yitirmiş olmuştur. Hükmeden bir ailenin cennetten taşıdığı işaretler, düzenli yağış ve iyi mahsuller olarak gelmiştir. Aile, böylece halkın memnuniyetini sağlamıştır. Kuraklık, kötü hasat ve halkın huzursuzluğu, hanedanın gücünü kaybettiğinin kesin işaretleri olmuştur. Çin tarihi boyunca isyancılar, dönemsel olarak iktidarın, hanedanlığın yetkisini kaybettiğini ve tahtın kendilerine geçmesi gerektiğini iddia etmişlerdir. Hanedanlık mirası ilkesi korunmaya devam ederken, bu mekanizma sayesinde, yeni yönetici aileleri bile kurulabilmiştir. Çin, MÖ 221'de, Qin hanedanlığı altında bir imparatorluk olarak birleşmiş ve Qin hanedanlığı Çin'i sonraki 2.000 yıl bir dizi hanedan tarafından yönetilmiştir. Bölünme dönemlerinde bile (MÖ 220 ile MS 589 arasında olduğu gibi) daha küçük devletler, hanedan ilkelerine göre örgütlenmişlerdir.

MÖ 1350'den kalma bu oyulmuş ev sunağı, Firavun Akhenaten, Kraliçe Nefertiti ve onların üç kızını temsil ediyor. Kral ve kraliçenin görüntüsünün simetrisi, muhtemelen ortak yönetici olduklarını gösteriyor.

Berlin / Aegyptisches Museum, Staatliche Museen / Art Resource, NY

Çin'deki hanedan gücü normalde babadan babaya aktarılmıştır ama buna rağmen ara sıra erkek kardeş, yeğen veya başka biri de tahtı devralmıştır. İmparatoriçeler (bazı durumlarda imparatorun karısı olarak, daha belirgin olarak da

imparatorun annesi olarak) hükümette son derece önemli roller oynayabilmektedir. Ancak meşru yönetim, her zaman erkek olan imparator aracılığıyla olmuştur. 7. yüzyıl İmparatoriçesi Wu, "imparator" unvanını isteyen tek kadındır ve onun saltanatı genellikle gasp olarak kabul edilmiştir. Bu, meşru bir şekilde kendi hakları doğrultusunda hüküm sürebilen Mısır kraliçelerinin rolünden, kraliçelerin kızları olarak, yeni bir kralı meşrulaştırmak için evlenen kraliçe kızlarından farklıdır.

Uzun süredir devam eden babasoylu yönetim aktarımı uygulamasının yanı sıra, ailesel metaforlar da Çin'de kanunlaşma açısından önemli olmuştur. Çin'in birkaç başka yolu var: İmparator Cennetin Oğlu'dur ve sadece onun gerçekleştirebileceği ritüeller vardır. Han hanedanlığı döneminde (MÖ 206 - MS 220), Konfüçyüsçülük olarak bilinen bir düşünce sistemi bir devlet ideolojisi haline gelmiş ve aileler bunu özel bir etik olarak benimsemişlerdir. MÖ 5. yüzyılda Çin'de yaşayan filozof Konfüçyüs'ün öğrencileri tarafından derlenen aforizmalardan derlenen Seçmeler, Konfüçyüsçülüğün temel metni olarak bilinmektedir. Seçmeler ve diğer erken dönem Konfüçyüsçülük metinleri üzerine yapılan yorum, modern çağa kadar Çin felsefesinin merkezini oluşturmuştur.

Konfüçyüsçü teori, devletin geniş aile olduğunu, iyi yönetilen bir imparatorluğun iyi yönetilen aileler üzerine kurulduğunu öne sürmüştür. Konfüçyüsçü düşünceye göre "Beş İlişki" (hükümdar/hükümdar/özne, baba/oğul, karı/koca, ağabey/küçük erkek kardeş ve arkadaş/arkadaş) hem ev içi hem de sosyal hayatta toplumun yapı taşları olmuştur. Siyasi ilişkiler aile ilişkileriyle benzer görülmüş, (özellikle ebeveyn/çocuk ve karı/koca ilişkileri) aile üstünlüğü tartışmaları siyasi sonuçları nedeniyle daha da önemli hale gelmiştir.

Aileye saygı (bir çocuğun ebeveynlerine karşı sorumlu olduğu görev) ve eşe sadakat, siyasi önemlerinden dolayı son derece önemli erdemler haline gelmişlerdir. Yaygın bir atasözü şöyle der: "Kadın bir insanın yalnızca bir hükümdara hizmet ettiği gibi sadece bir kocaya hizmet etmelidir."

"Erdemli Kadınların Biyografileri" gibi metinler (ilk olarak MS 1. yüzyılda derlenmiştir, ancak Çin tarihi boyunca gözden geçirilmiş ve yeniden basılmıştır) yeniden evlenmekten kaçınmak için olağanüstü çaba sarf eden (aşırı durumlarda intihar eden) dulları anlatmış ve bu hikâyeler, hem erkeklere hem de kadınlara, siyasi sadakatin önemi hakkında verdikleri dersler bakımından önemli kabul edilmiştir.

Ancak imparator tek başına hüküm sürmemiş, liyakat esasına göre seçilen devlet memurlarından yardım almıştır. (Daha sonraki Çin toplumlarında, bürokrasi, devlet memurluk sınavları baz alınarak seçilecektir. Han hanedanlığında durum henüz böyle değildir.) Eyalet valileri ve sulh yargıçları merkezi hükümet tarafından seçilmiş; valiler, sık sık Çin'in yerli yerlerinden uzak bölgelerde görev yapmıştır. Yargıçlara "Baba ve Anne Memurlar" denmiştir ki, bu da, yetkililer soy bağıyla seçilmediğinde bile aile otoritesinin önemli bir siyasi otorite olduğunu pekiştirir.

Maya, aile ve siyasi otorite arasındaki etkileşimlerin zıt bir örneğini sunmaktadır. Klasik dönem Maya (kabaca ilki MS 10. yüzyıla kadar), şimdi güney Meksika olan bölgeyi ve Honduras, Belize ve Guatemala'nın bazı kısımlarını kapsayan şehir devletlerinde örgütlenmiştir. Maya bölgesi tek bir birleşik siyasi yapı olmasa da, Maya dediğimiz insanlar, aralarında yazı dili, takvim ve sanatsal ifade biçimlerinin olduğu önemli unsurları paylaşmışlardır. Ticaretle uğraşan şehir devletleri, bazen Maya kültür alanının dışındaki orta Meksika'da bulunan bölgelerde birbirleriyle ticari etkileşim içindedirler. Çeşitli şehir devletleri arasındaki savaşlar alışılmadık bir durum değildir ve klasik dönem sonlarına doğru artmıştır. Bu şehir devletlerinde hükümdarlık soydan gelmiş, normalde babadan oğula geçmiş, ancak oğul olmadığı durumlarda daha küçük erkek kardeşe veya kız evlada geçmiştir.

Maya akrabalığı büyük ölçüde babasoylu olmuştur. Bir kadın evlendikten sonra kocasının evine yerleşir ve çocukları babalarının aile üyeleri olarak sayılmışlardır. Ancak diğer pek çok babasoylu toplumun aksine bir kadın doğduğu aileden evlenip ayrıldığı zaman, evli olduğunda da ailesiyle bağlarını ömür boyu korumuştur. Ayrıca, çocukları, annelerinin doğduğu aileyle, özellikle annesinin erkek kardeşleriyle resmileştirilmiş ikincil bir bağa sahiptir ki annenin erkek kardeşleri, kız kardeşlerinin oğullarını avcılık ve dövüş sporları konusunda eğitmekten sorumlu olacaktır.

Maya seçkinlerinin erkeklerinin birden fazla karısı olabilir.[9] Çünkü babasoylu akraba grubu içinde olan evliliklerden vazgeçilmiş ve evlilik, topluluklar ve hatta mahalleler arasında bile yapılarak önemli bir ittifak ağı oluşturmuştur. Bir şehir devletinde yönetici seçkinlerin üyeleri, Maya kültürünün entegrasyonu için diğer şehir devletlerinin yöneticileriyle, genellikle, şehir devletleri arasında bağlantılar oluşturan ve önemli ilişkiler sağlayan evlilik ittifakları kurmuşlardır. Evlilikler bazen Orta Meksika'da, Maya ile ticaret yapan ancak Maya olmayan gruplarla sınırlı olmuştur.

Maya'nın zengin görsel kaydı, aile ve devlet arasındaki bağlantıları göstermektedir. Palenque şehir devletinden bir tablet MÖ 615 Lady Zac olarak bilinen bir kraliçenin yaşadığı bir olayı tasvir etmektedir. Tahtı oğlu Pacal'a devretmiştir. Pacal tahta çıktığında on iki yaşındadır ve çift başlı jaguar tahtında oturduğu gösterilir. Zac Kuk'un kıyafeti onun Maya tanrıçalarının en önemlilerinden biri olan Mısır Tanrısı'nı taklit etmiş olabileceğini göstermektedir. Maya hükümdarları, siyasi meşrutiyeti sağlamanın bir yolu olarak sürekli, tanrıları temsil etmişlerdir. Zac Kuk, Mısır Tanrısı'nın yardımını kendi otoritesinin gücünün yanı sıra, bu gücü oğluna da aktarmak için de almıştır. Zac Kuk, öteki dünyada bile güçlü bir figür olarak kalmıştır.[10] Palenque yöneticilerinin ölümden sonra tanrı olarak muamele görmesi alışılmamış bir durum değildir. Böylece akrabalık bağları sadece atalarla bağlantı kurmakla kalmaz, aynı zamanda tanrılarla bağlantı kurmak anlamına da gelir.

Eski Mezopotamya, Mısır, Çin ve Maya devletlerinin büyük farklılıklarına rağmen, hepsi atalardan gelen bir akrabalık biçimine dayalı olmuştur. Siyasi ororitenin aile bağlarıyla birleştirilmesi her birinin daha asli ve meşru görünmesini sağlamıştır. İşlerdeki aile biçimleri oldukça çeşitlidir. Kraliyet evlilikleri her durumda taht için yeni nesiller sağlamış, ancak evlilik her yerde aynı tür ilişki olmamıştır.

7. yüzyıldan kalma bu Mezoamerikan tableti, hükümdarlığın anneden oğula geçişini tasvir etmektedir. Tabletin solunda oturan Zac Kuk, elindeki davul tacı oğlu Pacal'a verirken, Pacal, çift başlı jaguar tahtında oturmaktadır. Tablet üzerindeki yazı (sol üstte yatay ve sağ üstte dikey) Zac Kuk ve Pacal'ı anne ve oğul olarak tanımlar.

Peabody Müzesi'nin izniyle, Arkeoloji ve Etnoloji, Harvard Üniversitesi, No. 92-50-20/ C1110.

Örneğin Mısır kraliyet evlilikleri, kardeşler ve üvey kardeşler arasında olup, meşrutiyet, eski kraliçeden damadına geçerken, Çin'de taht, normalde babadan oğula geçmektedir. Eski Çin'de ve Mayalar arasında, kraliyet (ve diğer) evlilikler ikiden fazla eş içerebilir. Ayrıntılardaki tüm farklılıklara rağmen, aile ve akrabalık ilişkileri, hanedan devletlerinin ilk ortaya çıktığı andan itibaren yine de açıkça siyasi otoriteye ve devlet kurma stratejilerine bağlı olmuştur. Aile, bu durumların hiçbirinde, meşru siyasi otoritenin tek dayanağı olmamıştır ama gereklidir.

Peki ya krallık dışındaki yönetim biçimleri? Aile ve siyasi otorite, güç, yönetimin babadan oğula aktarılması geleneğiyle gerekçelendirilmese bile yakından bağlantılı olabilmektedir. Klasik Atina'da MÖ 6. yüzyılda başlayan demokratik siyasi biçimlerle ilgili deneyimler, dünyada, tarihsel dönemlerdeki daha genel bir model için önemli, devlet toplumlarının ortaya çıkışı ve krallık arasındaki ilişki için kesinlikle bir istisna olmuşlardır. Atina toplumu aile ve siyaset arasındaki bağa dayanmayı sürdürmüştür ancak bu bağlar, hanedan monarşi bağlarından farklı bir türdendir.

Atina'daki aile ve cinsiyet sisteminin bir özelliği, kadınların daha önceki Yunan kültürlerine kıyasla kısıtlanmasının artmasıydı. Ne gariptir ki erkekler arasında daha eşitlikçi ilişkiler kurmakla ilişkiliydi. Daha önceki aristokratik yönetiminde olan servet eşitsizliklerini bastırmak, zengin ve gösterişli gösterileri engellemek anlamına geliyordu. Bir kadının elbisesi ve süslenmesi, kocasının servetinin bir göstergesi olduğu için, bu, erkekler arasında daha fazla eşitliğe gidilmesini, kadınların toplum içine çıkmaması gerektiği unsurunu körüklemiştir. Kadınların halk içine çıkmaları cenaze törenleri ve diğer bazı ritüellerle sınırlı olmuştur.[11] Klasik Atina'daki bu yenileştirilmiş ev halkı, cinsiyet ve akrabalık ilişkileri böylece yaşamdaki temel özelliklerini edinmiştir. Saygın kadınlar gözlerden uzak, erkek koruyucuların yetkisi altında tutulmuştur. Erkekler, siyasi hakları, mülkiyeti ve ritüel yükümlülüklerini erkek torunlarına aktarmıştır. Meşru erkek mirasçılar, ailenin babasoylu atalarının kültü ve eşit haklar üzerine kurulmuş bir devlette ailenin yönetime katılımını sürdürmek için gereklidir. Eşit haklar üzerine kurulmuş devlet ise, eşit ve yetişkin özgür erkeklerin vatandaşlığını kapsamıştır. (Kadınlar ve köleler, vatandaşlığın dışındadır.) Bir kız çocuğu sadece erkek vârislerin yokluğunda tahtı doldurabilir ve deyim yerindeyse, tercihen babasının soyundan bir erkekle evlenerek, yurttaşlık yükümlülüklerini yerine getirecek, hem annesinin hem de babasının soyunu sürdürecek bir erkek çocuk doğurur.

Bu güçlü babasoylu kültürde, biyoloji bile baba gücünü vurgulayan şekillerde algılanmıştır. Bir çocuk, babasının "tohumunun" bir ürünü olarak kabul edilmiş, Aeschylus'un Eumenides oyununda yer verildiği gibi başka bir soydan gelen yabancı annenin ise yalnızca beslediğidir.

O ki anne denilir ama evlat onun değildir.
O sadece yeni embriyoyu besler.
Çoğalan bir erkek doğurur
O kadın, bir yabancıdır.
Tanrı ona zarar vermezse, bir yabancının çocuğunu korur.[12]

Atina vatandaşlık mirasını yöneten kurallar bazen her iki ebeveynin de vatandaş olmasını gerektirmiş, Atinalı erkeklerin, eşleri "yabancı" olsa da, vatandaşlıklarını çocuklarına aktarmalarına izin vermek için hafifletilmiştir. Aile ve siyaset arasındaki bağ, Atina demokrasisi yönetim biçimlerindeki tüm radikal deneyimlemeler için yakın bir bağlantı içermiştir. Yönetme hakkını elde etmek bir aileyle sınırlı olmamıştır. Yönetim, monarşilerde olduğu gibi normalde babadan oğula geçmiştir.

Krallar tarafından yönetilmeyen bir diğer eski toplum da, Batı Afrika'daki efsanevi Timbuktu şehridir. Timbuktu, tarihinin çeşitli dönemlerinde ya çevresindeki

hanedan imparatorluklarının himayesi altında ya da onlarla birleşmiş bir şekildedir. İleri düzeyde siyasi özerkliği ve kendine özgü yerel siyasi kurumları vardır. Onunla aynı dönemde, çevresinde, kraliyet aileleri, Orta Amerika'da hanedan devletleri kurmuş Afrika'nın birçok bölgesinde benzer gelişmeler yaşanmıştır. Muhammed'in MS 632'deki ölümünü takip eden yüzyılda, Kuzey Afrika'nın çoğu, İslam hükümdarının kontrolü altına girmiş ve bu hükümdara halife denmiştir. İlk halifeler bir kabile meclisi tarafından seçilmiştir. Ancak 7. yüzyılın sonlarında halife Muaviye'nin, konseyi, yerine oğlu Yezid'i atamaya ikna etmesi bir örnek olmuştur. Teknik olarak, halef seçilmeye devam etmiştir ancak uygulamada soydan giden bir hanedan kurulmuştur. O andan itibaren Emeviler olan yeni hanedan, tahta, her zaman oğullarından birini getirmiştir.[13]

Batı Afrika'da, bunu yöneten bir dizi hanedan imparatorluğu; Gana İmparatorluğu, MS 8. yüzyılda, ardından Mali İmparatorluğu (13. ila 16. yüzyıllar) ve Songhai İmparatorluğu (14. yüzyılın sonlarından 16. yüzyılın sonlarına kadar) ortaya çıkmıştır. Bu imparatorluklar, aralarında sık sık anlaşmazlıklar olsa bile, tahtın vârislerini belirlerken, taht için rekabete giren oğulları ya da evlat edindikleri oğulları olsa bile "soy" ya da aile mirası kurallarını izlemişlerdir.

Timbuktu devleti, MS 1100 civarında Nijer Nehri'nin kuzey kıyısında ortaya çıkmıştır. Güneyinin, önemli bir ticaret yolu görevi görüp, Sahra altı Batı Afrika'nın tarım toplumu ile bağlandığı, kuzeyindeki büyük çölün göçebe çobanlar ve tüccarlarla dolu olduğu bir bölgedir. Kısa sürede, şehir tüccarları, göçmenleri ve Müslüman âlimleri cezbeden etnik, dilsel ve entelektüel bir kavşak haline gelmiştir. 12. ve 14. yüzyıl arasında hızla büyümüş, etnik ve ırksal olarak farklı olan nüfusları; kuzeyden Tuaregleri, batı ve güneyden Fulanis ve Songhais nüfuslarını çekmiştir. Bu nüfuslar Timbuktu'ya, güvenlik, eğitim ya da ticaret için gelmişlerdir. 1300 civarında belki de 10.000 kişiyi barındırmış, bu sayı, şehrin nüfusunun 30.000 ila 50.000 kişiye ulaştığı 16. yüzyıla kadar büyümeye devam etmiştir.[14]

Ortaçağ Arap tarih kayıtları, Timbuktu'nun, Kuzey Afrika Tuareg kabile üyeleri tarafından kurulduğu andan itibaren İslami bir karakol olduğunu iddia etmektedir. 13. yüzyıla gelindiğinde, şehir, daha eski Müslüman şehirlerle rekabet etmeyi öğrenmek için bir gelenek geliştirmiştir. İslami öğretinin merkezi olarak rolü, sakinlerinin, kuzeye ve doğuya kadar daha geniş bir Müslüman dünyasıyla bağlantı kurmasını sağlamaktır. Ticaret merkezi olarak, Batı Afrika Müslümanlarını ve gayrimüslimlerini birleştirmiştir.

Timbuktu, saygın bir İslam merkezi ve zengin bir ticari zenginlik kaynağı olarak, uzun süre çeşitli bölgesel imparatorluklardan (önce Mali ve sonra Songhai) ileri düzeyde bir özerkliğe sahip olmuştur. Bu imparatorluk hükümdarları, Timbuktu'nun bilimsel itibarı ve ticari faaliyetini teşvik etmekten genel anlamda

mutluluk duymuşlardır. Şehrin zenginliğinden faydalanmaktan ve yerli aileler arasında yapılan evliliklerden de çok mutlu olmuşlardır. 16. yüzyılda Akdeniz'e, bir tüccar, bir diplomat ve bir köle olarak seyahat eden Leo Africanus, şehirle ilgili 1526 tarihli açıklamasında "yerliler, özellikle ülkeye yerleşen yabancılar çok zengindir, öyle ki şimdiki kral (Songhai imparatoru) kızının ikisini de zengin işadamı oldukları için iki erkek kardeşiyle evlendirmiştir" der.[15]

Şehir kendine özgü bir yerel yönetim biçimi geliştirmiştir. Güç, esas olarak, ticarete dayalı bir servete sahip olan ve ekonomik seçkinler olarak konumları, ancak İslami bilime katılımları ile desteklenen bir aile grubunun elindedir. Bu aileler, İslami metinlerin korunması ve öğretilmesine ayrılmış okullar ve özel kütüphaneler kurmuşlardır. 15. yüzyılın sonunda Timbuktu'da bu tür yaklaşık 150 okul vardır. (Karşılaştırma yaparsak, Fransızların 1893'te şehri ele geçirmesine kadar sadece yirmi tane vardır.)[16]

İslami okullar, erkeklerin, nesiller boyunca kendi oğullarına, diğer erkek çocukları ve genç adamlara İslami eğitim aktardığı aile işlerini kapsamıştır. Orada görev yapmaya talip olan bilim insanları, günlerini çoğunlukla ustasının evinde geçirmiş ve ustasının ailesinden biriyle evlenmiştir. Göçmen öğrenciler genellikle efendisinin evinde yaşamıştır. Şehrin gelecekteki liderlerini ve bilginlerini yetiştirmek için görev yapan bu düzende aile ilişkileri çok önemli olmuştur.

Bir örnek, 16. yüzyılın ortalarında doğan ünlü bilgin Ahmed Baba'dır. Aslen Ahmed Baba'nın babası Ahmed ibn el-Hac Ahmed tarafından yetiştirilen Muhammed Baghayughu adlı âlimin yanında çalışmıştır. Ahmed Baba da, öğretmeninin yeğenini yetiştirmiştir. Bu nesiller arası usta-öğrenci ilişkisinin değiş tokuşu, genellikle aileler arasındaki evlilikler ve ortak ticari girişimlerle desteklenerek, seçkin sınıf ile bağları güçlendirmiş, öğrenme sistemini de desteklemiştir.[17] Bu aileler, okul ve camileri çalıştırmanın yanında, kitap toplayarak kütüphaneler kurmuş ve onları nesiller boyu aktarmışlardır. Örneğin, Ahmed Baba, dedesinden 700 cilt miras almış ve kişisel kütüphanesini ömrünün sonuna kadar 1600 cilde çıkarmıştır. Kütüphanesi, Timbuktu'nun 1594 yılında Fas'ı fethi sırasında sınır dışı edildiğinde kaybolmuştur.[18]

Seçkin aileler ayrıca yerel ofisleri, özellikle de önemli bir yargıçlık makamını (kadı) elinde tutmuştur. Bu yargıçların dini yetkileri vardır (şehrin dini liderlerini, imamlarını onaylarlar), ayrıca yasama ve yargı yetkisine sahiptirler. Tüccarlar veya aileler arasındaki dini ve laik anlaşmazlıkları çözmüşlerdir. Kadıların eğitimli olması, hukuku bilmesi, varlıklı olması gerekiyordu ve yolsuzluğun önüne geçmek için âlim ve tüccarların seçkin aileleri arasından seçilmeleri doğruydu. Aslında çoğu yargıç görevini bir erkek kardeş, baba veya öğretmenden devralmıştır. 15. yüzyılda başlayan 500 yıllık süre içinde şehrin hâkimlerinin çoğu sadece altı aileden gelmiştir.[19]

Bu aile temelli çalışmanın özellikle ilginç ve uzun vadeli olan yönetim ve öğrenme sistemi, tarihte oldukça uzun süre devam eden aileleri getirmiştir. Bugün bile kütüphaneler ve geçmişin kayıtları hâlâ ortaçağ bilginleri ve yargıçlarının soyundan gelenlerin elinde tutulmaktadır. Örneğin, Ismael Haidara adında yerli bir bilim insanı, 2005 yılında bir gazeteciyle röportaj vermiş, atalarından birinin, bir âlim olan Mahmud Kati olduğunu, babasının 1400'lerde İspanya'dan sınır dışı edildikten sonra Timbuktu'ya taşındığını, annesinin ise o zamanki Songhai kralı Askia Muhammed'in kız kardeşi olduğunu anlamıştır. Bay Haidara'nın ataları, kitabın kenarlarına notlar yazmıştır. Elyazıları böylece aile kütüphanesi ile birlikte ailenin geçmişinin bir kaydını taşımaktadır ki, imparatorluk ailesindeki doğumlar ve ölümler, imparatorluk mektupları taslakları ve ticari kayıtlarını içerir.[20] Haidara, 2007 yılında, bir New York Times muhabirine, ailesinin, İspanyol ve Songhai kolları geçmişini barındıran deri bir çanta göstererek şunları söylemiştir: "Bu bizim ailemizin hikâyesi. 1519'da yazılmıştır."[21]

Timbuktu aile hayatı pek çok açıdan kesinlikle farklı olmuştur ancak bunun yansımaları aynı anda dünyanın başka şehirlerindeki soylu sınıflar arasında bulunabilir. Örneğin, Timbuktu ileri gelenleri Batı Afrika'da kendi altın çağını kurdukları zaman, yaklaşık olarak aynı dönemde, Alman imparatorluğunun kuzey kıyılarındaki tüccar seçkinler, Lübeck ve Hamburg gibi gelişen liman şehirlerini kurmuşlardır. Seçkin bir aile grubu olan Timbuktu, ticareti ve belediyeyi yönetmiştir. Onlar da sonunda, aile tarihçelerini genellikle aile İncilleri ile birlikte ya da onların bir parçası olarak korumaya başlamışlardır. Onlar da, öğrenme, ailelerden oldukça ayrı olarak kurumsal merkeze, üniversitelere alınmış olsa da sanatın ve öğrenmenin patronları olmuşlardır. Bir kasaba sakininin konumu, çevresindeki kraliyetlerin aksine, yalnızca ve ebediyen doğumla belirlenmemiştir. Oligarşiye ya da yönetici seçkin ailelerden oluşan bir gruba üyelik aile servetleriyle gelip gidebilirdi.

Oligarşiler, yeni zenginlerin eklenmesiyle kendilerini düzenli olarak yenilemişlerdir. Aileler arasında net ayrımlar varken, aileler, sosyal hiyerarşi birkaç nesil içinde değişebilmektedir.

Arkeologlar ve tarihçiler, eski dünyada, devlet merkezli toplumların ortaya çıkışının, insanlık tarihinde önemli bir dönüm noktası olduğunu savunmaktadır. Devlet kurumları, eski medeniyetler ve onların şehirleriyle ilişkilendirdiğimiz büyük ölçekli inşaat projelerini mümkün kılan zengin kaynaklar biriktirmiştir. Ancak güç ve aile ilişkileri, insan toplumunun daha eski biçimlerinde geçerli olduğu gibi iç içe geçmiştir. Tüm eski devlet biçimleri aile ilişkilerine dayanmaktadır. Saltanat biçimleri, bir aile soyunu, diğerlerinin üzerine çıkarmış, çarpıcı gücü ve zenginliğiyle hükmedebildiği, ayrıca sıkça, gücünü baskı altına almak için ve dünya sınırlarını yeniden çizen emperyal hırsları için tapınaklar ve anıtlar inşa etmiştir.

Şehir devletleri ya da konfederasyonlarındaki bir dizi seçkin ailenin yönetimi daha sessiz olmuş, daha küçük ölçeğe odaklanmıştır. Timbuktu'da olduğu gibi, önemli bir caminin inşası ya da Hamburg'da bir belediye binasının inşası gibi. Daha geniş dünyayla bağlantıları genellikle ticaret ağlarıyla ve sıralı işleyen aile bağlarına dayanarak ev ile dışarıyı bağlamıştır. Aile ve yönetimin böyle birleştirilmesinin, dünya tarihi dinamikleri ile MS 15. yüzyılda küresel bağlantıların yoğunlaşması açısından sonuçları olacaktır.

4. Bölüm

İlk Modern Aileler (1400-1750)

Meksika'daki ilk Hıristiyan düğünü 1526'da gerçekleşmiştir. Texcoco'nun Aztek hükümdarının kardeşi Don Hernando ve yedi yakın ortağının bir Hıristiyan töreniyle eşleri olmuştur. İspanyol Cortés ordusunun iki üyesi Alonso de Ávila ve Pedro Sánchez Farfán eşlerinin refakatinde onların vaftiz ebeveynleridir.[1] Farfán'ın karısı muhtemelen Cortés ile yeni dünyaya gelen tek kadın olan María Estrada'dır. Ávila'nın karısı muhtemelen bir Aztek kadınıdır. Fransisken rahip Diego Durán, onlarca yıl sonra birkaç yazısında yazmış ve yeni törenlerin eskilerin yerine geçmediği hakkında yorumda bulunmuştur. "Birkaç genç erkek ve kadın kutsallığın tüm ciddiyetinde törenle evlendikten sonra kiliseden ayrıldılar, yaşlı insanların olduğu bir eve götürülüp, orada eski törenler ve ayinlerle yeniden evlendiler."[2]

Bunun gibi aile ritüellerinin yeniden yapılması, bir dizi transatlantik keşif seferinin "Eski Dünya"yı (Avrupa, Asya ve Afrika) Amerika'nın "Yeni Dünyası" ile temasa geçirdiği 1500'den sonra daha sıklaşmıştır. Dünyanın tüm parçaları çok geçmeden birbiriyle bağlantılı hale gelmiştir. Bu bağlantı, çoğu aile buluşmasından daha çarpıcı, daha çelişkili ve garip olsa da, çeşitliliğin birleşmesi olarak düşünülebilir. İnsan türü Afrika'dan dünyaya yayıldıktan daha sonra, Doğu ve Batı yarım kürelerde yaşayan insanlar, yaklaşık 15.000 yıl ya da daha uzun bir zaman birbirinden fiilen kopuk yaşamıştır. Avrupalı denizcilerin 1492'de Kolomb ile başlayan seferlerinden sonra binlerce yıldır ayrı yaşayan halklar yeni ilişkiler kurmuştur. Bu ilk modern karşılaşmalar, yeni insan olmanın ne anlama geldiğine dair soruları getirmiştir. Cinsel ilişkiler, cinsi kimlikler ve aile hayatı bu karşılaşmaları şekillendirmiş ve aynı zamanda kültürler arası gözlemler ve çatışmaların odak noktası olmuştur.

İnsanlar, Asya, Avrupa ve Afrika'nın Eski Dünya kültürlerinin ticaret ve seyahat bağlantıları ticaret ve seyahatin eski bağlantılar arasında, 15. yüzyılın sonlarında

yapılan transatlantik yolculuklardan önce bile çeşitli aile yaşam biçimlerinin farkında olmuşlardır. Örneğin, 14. yüzyılda Müslüman bilgin İbn Battuta doğduğu yer Tangiers'i hacı olarak Mekke'ye seyahat etmek üzere terk etmiştir. Daha sonra bu gezide ziyaret ettiği yerleri ve arkasından da Akdeniz ve Batı Afrika seyahatlerini yazmıştır. İbn Battuta'nın gözlemleri karşılaştığı aile türleri ve karşılaştırmalarının temelini oluşturan fikir ve beklentiler hakkında çok şeyi açıklamaktadır. Örneğin, Türkiye ziyareti için şunları söyler: "Bu ülkede gördüğüm olağanüstü şey Türklerin kadınlara gösterdiği saygıydı, çünkü onlar erkeklerden daha onurlu bir konumdaydı... Kiram'dan ayrılırken Emir'in karısını gördüm. Kımız getirildi. Eşi, birazını bir bardağa döktü, onun önünde diz çöktü ve bardağı eşine verdi. Ardından kardeşi için bir bardak döktü. Sonra emir, eşi için bir bardağa kımız döktü. O sırada yemek getirildi ve hanımı onunla birlikte yedi."[3] Karı koca ve akrabaları arasındaki ilişkinin karşılıklı oluşu ve aile arasındaki eşitlikçilik İbn Battuta'ya alışılmadık gelmiştir.

İbn Battuta, Batı Afrika'daki Walata'da, yalnızca kendi vatanıyla değil, aynı zamanda diğer tüm yerlerle ayrılan aile ve cinsiyet ilişkilerini gözlemlemiştir. "Adamları ne olursa olsun hiçbir kıskançlık belirtisi göstermiyor. Kimse babasının soyundan geldiğini iddia etmiyor, tersine, annesinin erkek kardeşinin soyundan geldiğini düşünüyor. Bir kimsenin vârisleri kendi oğulları değil, kız kardeşinin oğulları oluyor. Bu, Malabar Kızılderilileri dışında hiçbir yerde görmediğim bir şey. Ama Kızılderililer inanmıyor. Walata'dakiler ise Müslümanlar. Namaz saatlerine uymada, hukuk kitaplarını okuma ve Kur'an'ı ezberlemede titizler. Yine de kadınları, erkeklere karşı utangaçlık göstermez ve kendilerini örtmez ama namaza katılmaya özen gösterirler."

Çoğu insan, İbn Battuta gibi seyyah değildir ve yazıları matbaa döneminden önce sadece sınırlı bir ölçüde yayılmıştır. Ancak 18. yüzyıldan başlayarak keşfedildikleri ve çeşitli dillere çevrildikleri zaman tanındılar. Çoğu dönemlerde insanlar, kendi içinde sınırlı kültürel dünyalarda yaşıyordu. 15. yüzyıl başlarında başlayan uzun mesafeli deniz yolculuğunun yoğunlaşması bunu değiştirmiştir. Seyahat, yeni dünyalar hakkında, sadece seyahat edenlere değil, aynı zamanda yeni ticari ürünler satın alanlara, gezginlerin hikâyelerini okuyanlara ya da egzotik yerlerin ürünlerini görenlere de farkındalık getirmiş, 15. yüzyılın ikinci yarısında halk geniş çapta gezmeye başlamış, kitap ve resim baskıları gibi yeni araçlar, Avrupa'nın yeni matbaalarında çok sayıda üretilmiştir.

Kristof Kolomb, 1493'te İspanyol kral ve kraliçesine yazdığı bir mektupta "Hindistan"a yaptığı seyahatleri anlatırken onlara İspanyol imparatorluğu adına adayı ele geçirdiğini yazmıştır. Şimdi Haiti ve Dominik Cumhuriyeti olan yerlere Hispana adını vermiştir. Oradaki araziyi ve insanları kısaca tanımlamış ve şunları kaydetmiştir: "Bu adadaki her iki cinsiyette gördüğüm, hep, doğdukları gibi çıplak

oluşları. Sadece kadınlar yaprak, küçük dal ya da bu amaç için hazırladıkları pamuktan bir önlük giyiyor." Kolomb, "Öğrendiğim kadarıyla" diye kaydeder, "Bütün bu adalarda gördüğüm şu ki; her insan, 20 eşe sahip olmasına izin verilen prensler veya kralların dışında tek bir eşle yetinmek zorunda. Kadınlar erkeklerden daha fazla çalışıyor gibi görünüyor."[5]

Fetih bağlamında meydana gelen bu gibi karşılaşmalar ya da kolonizasyon genellikle yerel aile yaşamına şiddetli müdahalelere yol açtı. Fatihler, fethettikleri yerlerin âdetlerini benimsemeyi seçebilirler ancak bu nadirdir. Genellikle yerel gelenekleri kendi güçlerini destekleyecek şekilde değiştirmeye ve fethedilen halklara kendi kurallarını dayatmaya çalışmışlardır. Aile ittifakları, sömürgeci gücün düğüm noktası veya sömürgeciliğe karşı direnişin düğüm noktası olarak hizmet edebilmiştir. Bu nedenle, İmparatorluk kurucularının aile dinamiklerini, emperyal yönetimin dayatmasının bir parçası olarak ele alması önemli olmuştur.

Eski Dünya imparatorluklarında daha önce Orta Asya'daki merkezlerinden batıya doğru genişleyen Osmanlı Türkleri gibi örnekler vardır. Erken modern dönem boyunca, Osmanlı İmparatorluğu'nun çarpıcı genişlemesinin çoğu, yeni bir tür askeriye ve idari seçkinlere, 13. yüzyılın sonlarından 19. yüzyılın başlarına kadar yürürlükte olan yeniçeri sistemine dayanmıştır. Yeniçeri birliklerinin üyeleri, Osmanlı padişahına tabi olan Hıristiyan nüfusun genç erkek çocuklarının yakalanması yoluyla işe alınmıştır. Erkekler, padişahın seçkin köleleri olmuş, sarayda eğitim görmüş, genellikle İslam'a geçmiş ve hizmet ettikleri kişilerle evlenmeleri veya yakın ilişkiler kurmaları yasaklanmıştır. Birçok bakımdan çok rahat bir yaşam sürmüşlerdir. Hizmetleri için iyi bir şekilde ödüllendirilmiş, imparatorluğun en yüksek görevlerinin bazılarına hak kazanmışlardır. Ne var ki aile kuramamışlardır.

Yeniçeri sistemi, tek sadakati padişaha ve Osmanlı devletine olacak bir imparatorluk seçkini yaratmak için bilinçli bir strateji olmuştur. Bu sistem, padişahın yerel akrabalarını soy ittifakları ve aile bağlılıklarını bozmasına neden olmuştur. Padişah, yerli seçkin aileleri idari bürokrasisine entegre etmeye çalışmış mıdır? Amaç imparatorluk bağlarıyla rekabet edebilecek aile bağlarının etkisini azaltmak olduğu için, yeniçeri sistemi, en iyi "aile karşıtı" yönetim stratejisi olarak tanımlanabilir. Buna rağmen sultanların çözümü, aile yaratma sorununa, imparatorluk inşasının amaçlarına hizmet edecek bir politika ile yaklaşmak olmuştur.

Diğer yönetici hanedanlar, fetih uygulamaları olarak farklı aile stratejileri geliştirmişlerdir. İmparator Babür yönetiminde Hindistan'ın fethine başlayan Babürler, 16. yüzyılın başlarında, yönetim stratejilerinin bir parçası olarak, yerli geleneklere ve uygulamalara tolerans gösteren bir politika benimsemiştir. Babürlülerin ataları şanlı birer fatihtiler. Babür, baba tarafından, 14. yüzyıl fatihi Timur'un direkt soyundan gelirken, annesinin tarafında da büyük Moğol Cengiz Han'ın soyundan geliyordu.

Babürler, İslam'ı, büyük oranda Hindu olan bir Hindistan'a getirdi. Evlilik, Babür hükümdarlarının ve diğer seçkin üyelerin, fethettikleri halklar arasında ittifak kurdukları ve kullandığı birincil yöntem olmuştur.

1556'dan 1605'e kadar hüküm süren imparator Ekber, evliliği ve muazzam haremini, yerli eşrafla ittifaklar kurmanın bir yolu olarak kullanmıştır. Hareminin büyüklüğüne ilişkin tahminler 300 ile 5.000 arasında değişmektedir. Hareminin büyüklüğü, kısmen, konumunu ve cinselliğini göstermek için de tasarlanmıştır. Ancak haremi, belli siyasi amaçlara da hizmet etmiştir. Ekber, çoğu Hindu olan önde gelen yerli ailelerle ittifak kurmak için evliliği kullanmıştır. 16. yüzyılda saray mensubu Ebu'l Fazl Allami tarafından derlenen Ain i Akbari, Ekber'in evliliklerinin amaçlarını şöyle açıklar: "Majesteleri, Hindistan prensleri ve diğer ülkelerle evlilik ittifakları kurar ve bu bağlarla dünya barışını güvence altına alır."[6] Ekber'in birçok evliliği, hem gücünü sembolize etmiş hem de onu, geniş ve türlü topluluklardan oluşan imparatorluğunun üzerinde sağlamlaştırmıştır. İmparatorluk hareminde Müslüman olmayan kadınlara İslam'ı kabul etmeleri için baskı yapıldığına dair çok az kanıt vardır. Oğulları, Babür prensleri olarak yetiştirilmiş ve İslam'a bağlı olmuşlardır ancak kendi dinlerini sürdürmelerine izin verilmiştir. Babür hükümdarlarının nüfusun tamamını dönüştürmekle ilgilendiğine dair çok fazla kanıt da yoktur. İmparatorluk amacı ailelerine de yansımış, dini çeşitliliğe izin verilmiştir.[7]

Bu gösterişli tablo, Babür İmparatoru Ekber ve Hindu eşlerinden biri olan Jodha Bai'nin oğlu olan Şehzade Salim'in doğumunu resmeder. Erkekler dışarıda beklerken kadının doğumuna bir kadın arkadaşı eşlik eder. 1605'te Babür tahtını, İmparator Cihangir olarak Salim üstlenecektir.

Fotoğraf © Museum of Fine Arts, Boston

Buna karşılık, İspanyolların, Yeni Dünya'da Meksika'yı fethi, Katolik inancının yanı sıra, İspanyol aile uygulamalarını yerlilere aşılamak için çok hırslı bir çaba olmuştur. İlk modern Avrupa'nın deniz aşırı yayılmasına ve kolonizasyonuna yönelik hamlesi, 15. yüzyılın sonlarında Portekiz ve İspanya tarafından yönetilmiştir. İspanya'nın, Yeni Bir Dünya imparatorluğu inşasına yönelik iç hazırlığı tesadüfi olmamıştır, siyasi ve hanedan konsolidasyonunu içermiştir. İspanya, her biri İspanya'nın farklı bölgelerindeki toprakları miras alan ve topraklarını, evlilikleri ile birleştirilen Kral Ferdinand ve Kraliçe Isabella'nın ortak yönetimi altında yönetilmiştir. Bu siyasi konsolidasyon, Avrupa'nın birçok bölgesinde hüküm süren aile yönetimi kavramlarına yansımıştır.

Sonunda, İspanya'yı yöneten Ferdinand ve Isabella'nın yerini alan Habsburg Hanedanlığı, 16. yüzyılda, Avrupa'nın yanı sıra Meksika'yı da yönetmiş, titiz bir evlilik ve miras stratejisi üzerine kurulmuş bir monarşi olmuştur. Aynı zamanda kurallarının sıkılaştırılması üzerine inşa edilmiştir. Katolik dini, mülkiyet, güç ve dini bağların nesilden nesile geçtiği "aile kuşağı"nı çoğaltmıştır. 15. yüzyılın sonlarında başlayan denizcilik girişimlerinin siyasi ve dini boyutları olduğu kadar ekonomik boyutları da olmuştur. Kolomb'un seyir defterinin önsözünde açıkça değindiği boyutlar vardır:

"Bu 1492 yılı şöyle sonuçlandı saygıdeğer Majestleri... Avrupa'da hüküm süren Moors ile yapılan savaş ve Muhammed mezhebi, tüm putperestlikler ve sapkınlıklardan oluşan düşmanlık, Katolik Hıristiyanlar ve kutsal Hıristiyan inancına bağlı prensler olarak beni, Kristof Kolomb'u, prensleri, halkları ve toprakları görmem için ve onları Kutsal İnancımıza döndürmek için Hindistan'a gönderdi."[8]

Dönüşüm süreci barışçıl olabilir ancak çoğu zaman değildir. Meksika'nın İspanyol fethi, yerli halkı Hıristiyanlığa döndürme çabalarını içermiştir ve bu iki devletteki dönüşümler eşitsiz ve eksik olsa da, aile yaşamına önemli değişiklikler getirmiştir.

İspanyol yönetiminin Hıristiyanlığı Meksika'ya yayma girişimi, Avrupa'da tam da bu çağda, Hıristiyan olmanın ne anlama geldiğiyle ilgili büyük çekişme gerçeği tarafından karmaşıklaştırılmıştır. Sömürgecilik yoluyla ihraç edilen Hıristiyanlığın biçimi ve emperyal aile politikaları, Avrupa dini çatışmalarının izlerini taşımaktadır. Reform, Avrupa'nın dini görünümünü değiştirdiği sırada, İspanyollar Meksika'yı sömürgeleştirmekteydi.

1517'de Alman keşiş Martin Luther'in Roma Katolik Kilisesi'ne yönelik halk eleştirisinin ardından gelen dini Reform, kuzey ve orta Avrupa'nın çoğunun Katolik Kilisesi'nden ayrılması ve Protestan adıyla birleşen alternatif kiliselerin kurulmasıyla sonuçlanmıştır. Luther'in, eleştirmek ve sonra Katolik Kilisesi'ni

bırakmak için birçok gerekçesi vardır ancak onun temel aracı, Kilise'nin, Eski ve Yeni Ahit'te somutlaştırılan Tanrı iradesinden ayrıldığı olmuştur. Reformun amacı, Hıristiyanları, Kutsal Metinlere geri döndürmek olmuştur. Aile ve cinsiyet sorunları onda daha çok öne çıkmıştır. Luther, 1532'de reformun ana hedeflerini özetlediğinde, evliliğe önemli bir yer vermiştir: "Rab Tanrı, Son Gün'den hemen önce üç şeyin yeniden yapılmasını istedi: Sözün hizmeti, hükümet ve evlilik."[9]

Luther, 1522'de, bir reformcu olarak kariyerinin başlarında, Lutheran evlilik reform yasası temelini oluşturan ve Kutsal Yazıların yorumlanmasına dayanan diğer reformlarında olduğu gibi evlilik üzerine bir vaaz vermiştir.

"Dikkatimizi Yaratılış 1[:27]'ye verelim, 'Böylece Tanrı insanı yarattı... Onu erkek ve dişi olarak yarattı.' Bu pasajdan, Tanrı'nın insanlığı, erkek ve kadın olmak üzere iki sınıfa ayırdığından emin olabiliriz. Bu nedenle, her birimiz Tanrı'nın bizim için yarattığı bedene sahip olmalıyız. Ben kendimi kadın yapamam, sen de kendini erkek yapamazsın. Erkek kadını hor görmemeli ya da bedeniyle alay etmemelidir. Kadın da erkekle alay etmemelidir. İkinci olarak, Tanrı, erkek ve kadını yarattıktan sonra, onları kutsadı ve dedi ki, 'Verimli olun ve çoğalın' [Gen. 1:28]. Bu pasajdan, erkek ve kadının, çoğalmak için bir araya gelmeleri gerektiğine emin olabiliriz. Bu özgür seçim ya da karar meselesi değildir ama doğal, gerekli bir şeydir. Erkeğin kadına, kadının da erkeğe sahip olmasıdır."[10]

Luther için evlilik, Tanrı tarafından, insan cinselliğinin ifadesi olarak insanlara sunulmuş bir kurumdur ve başka hiçbir cinsel ilişki biçimine izin verilmez.

Luther, Katolik Kilisesi'nin, bekârlığı, evliliğin üstünde tutmasına itiraz etmiştir. Lutheran reformcular herkesin evlenmesi gerektiğine inanmıştır. Luther, kadınların "doğal" cinsel arzusunun ayrılmaz bir şekilde annelikle bağlantılı olduğunu savunmuştur; ona göre evlilik ve annelikle ilgilenmeyen kadınların durumu doğal değildir. O ve inananları, erkek ve kadın için evlilik dışındaki cinselliği ve Katolik rahip bekârlığı anlayışını kınamış, Protestan papazları evlenmeye teşvik eden inancı savunmuşlardır.

Luther'e göre, "rahipler, keşişler ve rahibeler, Tanrı'nın tohum üretme ve çoğalma düzeninin güçlü olduğunu gördüklerinde yeminlerinden vazgeçmekle yükümlüdürler ama (bu buyruğa) engel olup, temiz kalamayacaklarından, kendilerini gizli günahlarla veya zinayla kirleteceklerinden emin olabilirsiniz". Bu ilkelerin uygulamasında hemen etkisi olan bir soru daha vardır ki o da evlenmek için ebeveyn izninin gerekliliğidir. Lutherciler, yalnızca bir erkek ve bir kadın arasında olan evlilik vaadinin geçerli kılındığı, evliliğin kutsal olarak kabul edildiği Reform öncesi görüşü reddetmiştir. Evliliği, aileler ve kamu otoriteleri tarafından düzenlenmesi gereken bir unsur olarak gördükleri için, evliliklerin, kilise töreniyle, halkın önünde yapılmasını şart koşmuşlardır.

Bir ailenin yemek masasında oturduğu bu gravür, Hans Sachs'ın 1534'te Almanya'da yayımlanan "Table Manners" adlı şiirini resmediyor. Aile, tabaklar, kapkacak ve yemeklerle içecekleri servis eden hizmetçileri kullanıyor. Şiir ve gravür, Lüteryen reformları bağlamında gelişen dindar ve düzenli aile yaşamının yeni örneklerini gösteriyor.

Berlin/Kupferstichkabinett, Staatliche Museen / Fotoğraf Jorge P. Anders / Art Resource, NY

Ancak değişiklikler Protestan alanlarla sınırlı değildir. Katolik kalmayı seçen ya da yöneticileri tarafından devlet kilisesi olarak Roma Katolikliği'ne devam

etmesi kararlaştırılan Hıristiyanlar, aynı zamanda aile hayatı üzerinde ahlak reformu ve daha sıkı kontroller uygulamak için de zorlanmıştır. 1545 ile 1563 yılları arasında toplanan Trent Konseyi, Katolik dini yaşamın birçok sorununu ele almıştır. Kararlarının, sadece Avrupa'da değil, aynı zamanda, dünyanın, Katolik Avrupa devletlerinin sömürgesinde olan ya da Hıristiyan misyonerlerin gücünden etkilenen bölgelerinin aile hayatı üzerinde de sonuçları olmuştur.

Trent Konseyi'nde ele alınan kilit alanlardan biri evliliktir. Katolik Kilisesi, yeni Protestan görüşleri karşısında, keşişler ve rahibeler tarafından en üst seviyede uygulandığı şekliyle bekârlığı sürdürmeye devam etmiştir. Ancak rahipler, keşişler ve rahibeler üzerindeki disiplin, daha önce Reform'un yapılmasının gerekçesi olan ahlaki suistimalleri düzeltmek ve önlemek için daha sıkılaştırılmıştır. Kadınlar için özellikle önem arz eden uygulama, tüm kadın manastırlarının erkek yönetimi altına alınması ve rahibe olmayı seçen dindar kadınlara yeni sıkılaştırmalar uygulanması olmuştur. Rahibe manastırları gözlerden uzak olarak, kendini, dini uygulamalardan uzak dünyadan soyutlamıştır.

Katolik Kilisesi ayrıca, evliliklerin, bir rahibin tanıklığında, bölge kilisesinde gerçekleştirilmesi şartı ile kutsallığını arttırmıştır. Kilise ayrıca, eski koşul olan, bir kimsenin iradesi dışında zorla evlendirilmemesi koşulunu da yinelemiştir. Bu kural elbette, evlilik seçimlerinde çocuklara baskı uygulayan ebeveyn gücüne karşı bir kilise yaratmıştır. Kilise mahkemeleri, genellikle ebeveynler ve çocuklar arasındaki evlilik kararlarıyla ilgili aile anlaşmazlıklarını karara bağlamada yetki sahibi olduğunu iddia etmiştir. Bu uygulama, gençlerin istemedikleri bir evliliğe zorlanmaları halinde bir kilise mahkemesine gidebilecekleri anlamına gelmiştir. Örneğin, 1556'da, Kilise'nin, Bologna'daki evlilik mahkemesi, 13 yaşında olan Diamante Nanni ile ondan 12 yaş büyük olan Alessandro Totti arasında yapılan evlilik vaadini bozmuştur. Mahkeme soruşturması, nişanın, babaları arasında tasarlandığını ortaya çıkarmıştır. Diamante ve Alessandro'yu evlendirme girişimi, Diamante henüz sekiz yaşındayken, iki aile arasındaki kan davasını bitirmek için yapılan bir girişim olmuştur. Yapılan müzakerelerde Diamente'nin kendi ifadesi önemli bir rol oynamıştır. Nişanlanmaya razı olmadığını, "yüzük verilene kadar bu söz hakkında hiçbir şey bilmiyordum" ifadesiyle mahkemeye açıkça belirtmiştir. Üstelik, mahkemeye, Alessandro'nun, evliliği, nişanın ardından iki etkinlikle gerçekleştirilmesi ısrarlarına direndiğini de açıklamıştır.[11]

Meksika'ya götürülen Katoliklik, Trent Konseyi'nin Katolik Karşı Reformu'nun Katolikliği'dir. Meksika'nın fethedilmesi, İspanya'ya hükmettikleri gibi, Katolik Kilisesi ve İspanya devleti ortaklığında olmuştur. Hem kilise hem de devletin, Meksika'ya evlilik ve aileyi düzenleyen yeni kurallar getirmekle ilgili çıkarları vardır. İspanyol ve Katolik siyasi-kültürel fetihlerinin hafifletilmesi, elbette büyük

oranda, İspanyolların yerli halka getirdiği nüfussal sonuçlarla açıklanmaktadır. Yeni İspanya olarak bilinecek olan bölgenin nüfusu fetih öncesi belki de 12'den 10 milyona düşmüştür. Milyonlarca olan insan nüfusu, 17. yüzyılın başlarında 750.000'e düşmüştür.[12] Bunların bazıları savaştaki ölümlerden ancak büyük oranda yerli halkların bağışıklığı olmadığı yeni hastalıklardan kaynaklanmıştır.

Bu felaketin ardından İspanyollar hemen yeni bir rejim ve yeni bir aile sistemi dayatmıştır. Meksika'ya Katolik Avrupa bağlamında geliştirilen Reform dönemi getirilmiştir ve burada bir miktar başarılı olmuştur. Fethin öncesinde Kızılderili evlilik uygulamalarında büyük bir çeşitlilik vardır ve genel olarak kuzenler arasındaki evlilikler yaygındır. Erkeklerin birden fazla eşi olabilir. Bir erkeğin durumunu gösteren genellikle eşlerinin sayısıdır. Örneğin, Aztek hükümdarı Moctezuma'nın, 1502'den 1520'ye kadar, iki yasal karısına ek olarak birkaç yüz cariyesi vardır. İspanyol sömürge yöneticileri, 16. yüzyılın başlarında Meksika'da, Katolik Kilisesi ve İspanyol yasalarına dayanan kuralları yasalaştırmıştır. Örneğin, Hıristiyanlığın akrabalık (yani kan bağı) hakkındaki kuralları tanıtılarak, kuzen evliliklerine karşı yasaklar belirtilmiştir. Daha da önemlisi, kilise, cariyeliği ve çok eşliliği ortadan kaldırmaya çalışmıştır. Bu yasalar, aile ahlakına ilişkin Hıristiyan görüşlerini yansıtmaktadır.

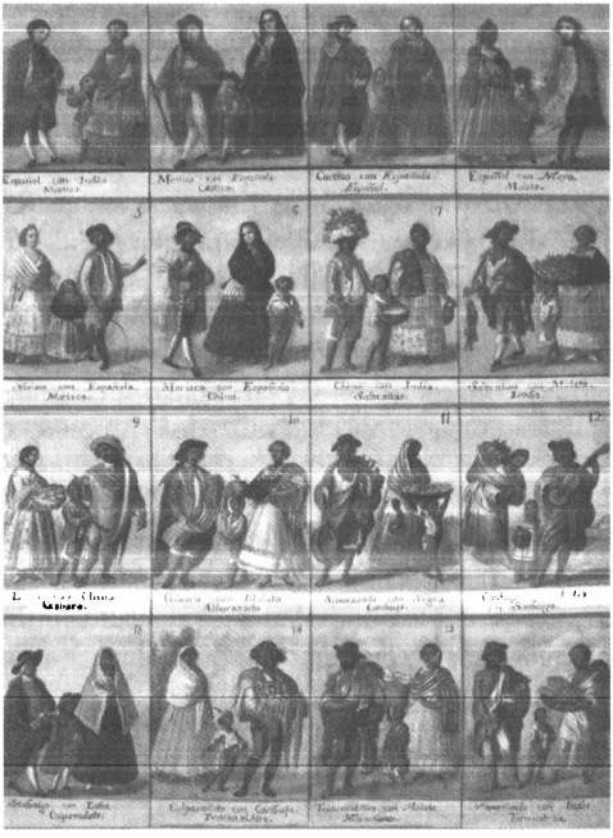
Meksika Kilisesi ve sömürge devletinin, yeni İspanya nüfusunu, en azından sözde Katolikliğe dönüştürme ve evlilik uygulamaları değişiklikleri, özellikle kentsel üst sınıflar arasında kırsal alanlarda olduğundan çok daha fazla başarılı olmuş gibi görünüyor. 16. ve 17. yüzyıllarda Yeni İspanya'ya gelen binlerce İspanyol'un çoğunluğu erkektir. Bu adamların bazıları zengin ailelerden gelen kadınlarla evlenmiş, böylece toprak ya da diğer zenginliklere sahip olmuşlardır. Bu evli aileler genellikle İspanyol âdetlerini takip eden siyasi ve ekonomik bir sınıf oluşturmuştur. Cuernavaca'nın Hinojosa ailesi İspanyollarla evlenerek toplumda etkili olmuş, siyasi ve ekonomik otoritesini genişleterek varlığını sürdürmeyi başarmıştır.[13]

Evlilik düzenlemelerinin karmaşıklığı, don Antonio Hinojosa örneğinde görülebilir. Don unvanı, İspanyol statüsünü yansıtmaktadır. Don Antonio'ya "tlatoani'nin (yerli seçkinlerin) oğlu" da deniyordu. 1656'da, babası İspanyol, annesi yerli seçkinlerin bir üyesi olan doña Felipe de Haro Bravo y San Román ile evlenmiştir. Çocukları, "İspanyollar Kitabı"nda kayıt altına alınmıştır.[14]

Kilise tarafından kutsanan tek eşli evlilik resmi olmuş, önceki uygulamaların yerini almıştır. Ancak kırsal alanlardaki, sıradan insanlar arasındaki çiftler (Katolikliği başka şekilde uygulayanlar bile) genellikle kilise tarafından evlilik olarak kabul edilmeyen ancak daha önceki evliliklere dayanan, rızaya dayalı birlikteliklerde yaşamışlardır. Bu uygulama, kocanın gelinin ailesine iş sağlayacağı bir uygulamadır. Dolayısıyla, sömürgeci aile yönetim stratejisinin boyutları, 16. yüzyılın sonunda, hatta daha sonra da tam olarak belirgin olmamıştır.

İlk modern sömürgecilik, aile düzenlemeleriyle, aileleri birbirleriyle yakınlaştırıp çoğu zaman da birbirleriyle çatıştırmıştır. Ahlak anlayışı ve dini uygulamalardan sosyal statüye, mülkiyetin ve gücün düzenli aktarımına, aile ilişkilerinin sembolik gücünü yansıtmaya ve yetkinin siyasi gücünü sağlamlaştırmaya kadar çok unsur söz konusudur. Ancak "ilk karşılaşmalar"ın ilk modern dünyasında başka bir şey daha söz konusudur ki bu da insanları gruplara ayırmaktır. Yabancı evlilikleri ve diğer cinsel birliktelikler, eski sınıflandırma sistemlerini sorgulamıştır.

Modern ırk anlayışlarının tarihsel kökleri sömürmesi derin ve karmaşıktır. Avrupa'nın ırk konusundaki bilimsel anlayışı 19. yüzyıla kadar tam olarak gelişmemiştir. Yeni Dünya'da çiftçilik ekonomilerinin kurulmasının ardından gelişen köle ticareti ve Afrika'dan kaynaklanan ırksal farklılıklar, ırk kavramının gelişim öyküsünün bir parçası olmuştur. Ne var ki, sömürgeciler ve sömürgeleştirilenler arasındaki evlilik ve diğer cinsel birlikteliklerle doğan çocuklar, ırk kategorilerinin tarihsel olarak geliştirilmesine önemli ölçüde katkıda bulunmuştur.

Bu on altı casta (kast) resim serisi, sömürge Meksika'daki evliliklerin çocuklarını temsil eder. Sol üst köşedeki ilk resim, İspanyol bir erkekle Kızılderili bir kadın arasındaki evliliğin bir Mestizo çocuk ile sonuçlandığını, on altıncı ve son resim, "No te entiendo" (kelimenin tam anlamıyla "Seni anlamıyorum" anlamına gelir) ile karakterize edilen adam ile "Torna atras" (arkasını dönen) çocuğu doğuran Kızılderili kadın arasında yapılan evliliği gösterir. Bu resimler 18. yüzyıl Meksika'sında çok yaygındır. Sınıflandırılmaları her zaman aynı değildir ancak yabancı evliliklerin sonuçları konusundaki endişeyi ifade etmektedirler.

Schalkwijk / Art Resource, NY

Avrupalıların, transatlantik seferlerinde karşılaştıkları ilk halklar, çeşitli örnek kişilere göre çizilmiştir. Bazı yolcular sadece efsanelerle, daha eski seyahat raporları ya da yeni şehir adlarıyla adlandırılıp dikkate alındılar. Bu yaklaşımlar ortak bir insanlığı kabul etmekle çelişmiştir. Yeni karşılaşılan insanlar, gelenekleri veya görünüşleri, Arupalı olmayan, "barbar" ya da "Hıristiyan olmayan" olarak kabul edilmiş, dolayısıyla Avrupalı gözlemciden aşağıda görülmüştür. Kolomb'un gördüğü yerli halkları anlatması kendince doğruydu. Buna benzer şekilde, Amerigo Vespucci'nin 1490'ların sonunda yazdığı notları, Amerika'daki insanlar, vücut kılları gibi fiziksel özellikleri, aynı zamanda kültürel alışkanlıkları ve günlük yaşamları, örneğin, yaşam tarzlarının "çok barbar olduğu, çünkü yemekleri için düzenli bir zamanları olmadığı, ancak istedikleri zaman yemek yedikleri" gibi gözlemlerini içermiştir.[15]

İlk modern karşılaşmalar döneminde, halklar arasındaki farklılıkların doğası hakkında yeni anlayışlar başlar. Farklılıklar, doğuştan gelen ve biyolojik olarak aktarılan unsurlar olarak görünmeye başlamıştır. Bunlar "ırksal" ayrımlardır. Başlangıçta İspanyollar İspanyolca bir kelime olan "casta" ile bu farklılıklardan bahsetmişlerdir. Bu kelime genellikle, soydan giden, yasal ve mesleki ayrımlara atıfta bulunmaktadır. 15. yüzyıl İspanya'sında, sosyal ayrımın soy unsurlarına yapılan vurgu siyasi nedenlerle artmıştır. Ferdinand ve Isabella'nın 1492'deki birleşmesiyle kurulan İspanyol monarşi yasası, hanedan soyları ilkesini vurgulamıştır. Üstelik, güçlerini pekiştirmeleri ve Katoliklikle kurdukları ittifakları, Katoliklerle, "saf kan" ya da siyasi ve dini açıdan şüpheli olan Yahudiler, Müslümanlar ve son zamanlarda Katolikliğe geçenler gibi gruplar arasında daha katı bir ayrım yapılmasını gerektirmiştir. Bu iki siyasi gelişme de aileye dikkat çekmiştir.

Casta resimleri, evli çiftleri ve çocuklarını, sosyal statü ayrıntılarını içeren bir sisteme, fiziksel özellikleri, meslek ve zenginliklerine göre sıralamıştır. "Saf İspanyol" kanına daha yakın olan aileleri daha iyi durumda, daha iyi giyimli, daha açık tenli, daha temiz ve daha rahat bir ortamda yaşıyor olarak resmetmişlerdir. Bu resimler elbette gerçek koşulların etnografik kayıtları olarak okunamaz. Daha ziyade, 18. yüzyıl Meksika'sını, egemen sınıflara hitap eden yeni ırksallaştırılmış çizgiler olarak farz eden bir düzeni temsil eder. Resimler, birbirleriyle Meksika'da karşılaşan çeşitli, büyük ve sürekli ortaya çıkan karmaşık yeni insan kategorileri kümesine odaklanmıştır. Irkı, her ne kadar ikili, hatta sabit olarak resmetmeseler de ırk bilincini ve onun statüyle olan bağlantılarının bir sisteme bağlandığını göstermektedir.

Küresel karşılaşmaların (deniz yolculukları, keşif, ticaret, dini yayma, fetih ve sömürgeleştirme) erken modern dönemde yoğunlaşmasıyla ilişkili çarpıcı dönüşümler oluşmuştur ve bunlar aile hayatı ile aile amaçları tarafından

şekillendirilir. Fetheden imparatorluk hükümdarları, fethedilen ırklarla ya evlilik ve işbirliği yoluyla ittifaklar kurmaya ya da aile iktidarını bozup onun yerini alabilecek alternatif soy ilişkileri oluşturmaya karar vermek zorunda kalmıştır. Yeni, genellikle melez, dini uygulamalar ve insan kategorileri hakkında yeni fikirler ve birbirleriyle olan ilişkileri (örneğin, ortaya çıkan ırk kavramları) aile uygulamalarından yararlanmış ve aile metaforlarına dayanmıştır. Erken modern çağın küresel-tarihsel dinamiklerini şekillendiren çarpıcı karşılaşmalar, aynı zamanda kaçınılmaz bir şekilde aile ile de karşılaşmaktadır.

5. Bölüm

Küresel Piyasalardaki Aileler (1600 - 1850)

Charles Dickens'ın *Bir Noel Şarkısı* (1843) kitabında, Cratchit ailesinin evinde Noel yemeği sırasında önemli bir an gerçekleşir: "Bayan Cratchit içeri girdi. Kızardı ama elindeki puding ile gururla gülümsedi. Tutuşmuş bir konyak içinde, üstündeki Noel kutsallığına saplanmış ve onunla bezenmiş olarak." Dickens'ın arkadaşı Charles Knight 1850'de, çok tutulan ve periyodik çıkan İngiliz dergisi "Household Words"e Noel pudingi hakkında bir hikâye yazmış, bu geleneksel İngiliz tatil tatlısının tarifini şöyle sıralamıştır: "Bir libre kuru üzüm; bir libre kuş üzümü, bir libre iç yağı, bir libre ekmek kırıntısı, çeyrek libre portakal kabuğu, bir hindistan cevizi, bir çay kaşığı toz tarçın; bir kadeh dolusu konyak, yedi yumurta, bir çay kaşığı tuz; çeyrek libre ham şeker... "[1] Daha önceki yüzyıllarda puding daha basittir fakat Dickens'ın zamanındaki puding, Knight'ın makalesinde yazdığı gibi, dünyanın her yerinden malzeme gerektirir. Kuru üzüm, kuş üzümü ve portakal Akdeniz'deki çeşitli noktalardan gelmiştir. Hindistan cevizi, Endonezya'nın Baharat Adaları denilen yerinden, daha sonra Hollanda İmparatorluğu'nun bir bölümünden, tarçın Seylan'dan ve ham şeker Batı Hint Adaları'ndan gelmiştir.

Aile yemekleri dünya çapında, ilk modern çağın küresel ticaret patlamasının sonucu değişmekteydi. Yer elması, patates ve mısır gibi "Yeni Dünya Ürünleri", 1492'den sonraki yüzyıllarda Eski Dünya'daki beslenme biçimlerini değiştirmiş, Avrupa, Asya ve Afrika'da yerel ürün dönüşümlerine dahil edilmiştir. Buna karşılık, yeni tanınan tarım ürünlerinin çoğu, yerel olarak yetiştirilmemekte ve ithal edilmesi gerekmektedir. Kahve içimi, başta Etiyopya'dan Arabistan'a, oradan Mısır'a ve Osmanlı İmparatorluğu'na, 16. yüzyılda İtalya'ya sıçramış ve oradan hızla Avrupa şehirlerine yayılmıştır. Avrupa'nın kahve ve çay ihtiyacı, baharat ihtiyacı gibi,

daha sıcak bölgelerden ithal edilerek karşılanabilmiştir. 17. yüzyıla gelindiğinde, çoğunlukla giyim eşyasında kullanılan pamuk, ipek, keten gibi ürünlerden oluşan temel ticari mallar, hızla "küreselleşmiştir".

İngiliz Noel pudingi tarifini besleyen tarihi güçler ve diğer egzotik ürünler dünya çapında aileleri çok farklı şekillerde birbirine bağlamıştır. Cratchit'ler ve gerçek hayattaki benzerleri egzotik ürünler satın almış, bu ürünler, Avrupa'nın zengin kentli sınıflarının ideal aile yaşamı figürünü başlatmış fakat 18. yüzyılın sonlarına doğru romanlar, aile dergileri, ev tavsiye kitapları ve benzeri popüler yayınlar aracılığıyla daha yaygın hale gelmiştir.

Ancak yeni ürünler, Dickens, *Bir Noel Şarkısı*'nı yazmadan çok önce Avrupa'nın limanlarına ve pazar sepetlerine girmeye başlamıştır. Bu, küresel tüccar ağlarının çalışmasının sonucudur. Tüccarlar genellikle aile üzerine kurulu ağlar aracılığıyla iş yapmıştır. Bu bağlar, dünya çapında ticaret üsleri kurduklarında yerel halkla bağlanmıştır. Tüccarlar, ticarette güven ve siyasi bir tavsiye kazanmak için uzak yerlerdeki geniş aile ağlarına güvenmiştir. Bunu tek bir örnekle gösterebiliriz. Genç Portekizli tüccar Luis Suarez kariyerine başlamak için 1634'te Batı Hint Adaları'na gelmiştir. Bu, aile bağlantılarının tavsiyesiyle olmuştur. Yerel bir tüccarın bir diğer tüccara Suarez'in gelişini duyurduğu mektubunda şöyle geçer: "Fernando Fernandes Ribeiro'nun oğlu, Antonio Nunez Gramaxo'nun yeğeni ve damadının olduğu bir filo geldi. Buraya yerleşmeyi düşünüyor. Onun büyük bir akla sahip yetenekli bir kişi olduğunu duydum. Kısacası, o, Antonio Nunez Gramaxo'nun gerçek bir öğrencisi."[2]

Genişleyen küresel ticaretle ilgili kaygı verici gelişme, emeğin sekteye uğratılmasını ve yeniden örgütlenmesini içermiştir. Tüccar girişimciler, Avrupa ve diğer yerlerdeki pazarı karşılamak için köle emeğine dayalı bir sömürgecilik kurmuşlar, sonrasında, bu acımasız köle ticareti insanları bir metaya dönüştürmüş, onları alınıp satılabilir bir hale getirmiş, milyonlarca insanı, özellikle Batı Afrikalıları, evlerinden ve ailelerinden koparmıştır. Tarımın ticarileşmesi, köle çalıştırmayan çiftliklerde bile aile biçimlerini değiştirmiş, Avrasya ve dünyanın başka yerlerinde geleneksel çiftlik aile hayatını oluşturmuştur. Küresel pazarı yaratan ilk modern ticaret devrimi, iş ve ailenin değişimi birbirinden ayrılmazdır.

Ermeni tüccarlar, aile ve iş ilişkileri ağlarına dayanan küresel ticaretin erken modern gelişimi için hayati bir öneme sahip olmuştur. Asya, Kuzey Afrika ve Avrupa'yı birbirine bağlayan denizaşırı ve Akdeniz ticaretinde uzun zaman önemli figür olmuşlardır. Ancak 17. yüzyılın başlarında, Osmanlı ve Safevi imparatorluklarının sınırındaki siyasi rekabetler, Ermeni tüccarların dünya ticaretindeki rolünü çarpıcı biçimde değiştiren bir durum yaratmıştır. 1604'te Ermeni Culfa kasabası yıkılmış, Safevi zaferlerinin ardından imparator, Ermeni tüccar topluluğunu, Safevi başkenti İsfahan'ın yeni inşa edilmiş bir banliyösü olan

Yeni Culfa'nın 1000 kilometreden daha güneydoğusuna taşınmaya zorlamıştır. Bu göç, Safevi Devleti'ni, Ermeni tüccarların getirebileceği zenginliklerle güçlendirmek için yapılan bilinçli bir stratejiyi temsil etmektedir.

Yeni Culfa'da bir Ermeni ticaret kolonisi kurulmuş, Ermeni topluluğa özel statü, ayrıcalıklar ve tekeller verilmiş ve Yeni Culfa sonunda, uluslararası bir ağın merkezi haline gelmiştir. Ermeni ticari birliklerinin ticari işletmeleri, yeni üslerinden, Paris'e ve doğu Hint Okyanusu'na kadar uzanmıştır. Ermenilerin dayandığı temel örgütsel ticari başarı, salt ticaretin çok ötesine geçmiştir. Uzaklardaki Ermeni topluluklarının, güvene ve uzun mesafeli deniz ticaretine dayalı bağlantılarıyla, akrabalık, dil, iş uygulamaları ve Ermenilerin ortak kimliği ve güven duygusunu gözeten özel bir Hıristiyanlık biçimi oluşmuştur.[3]

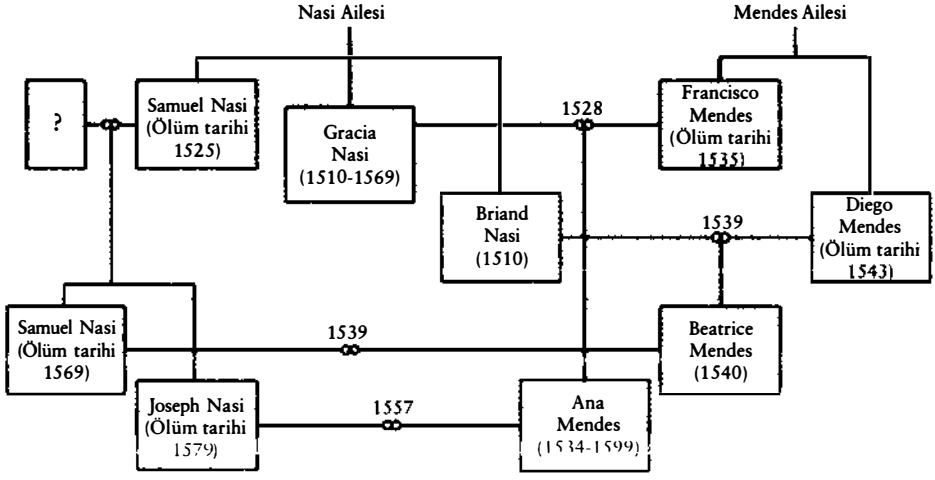
Aile bağlantıları, aynı zamanda bu süreçlerin merkezinde yer almıştır. Sefarad Yahudi diasporası dünyanın ilk "küresel girişimlerini" üretmiştir. (Sefarad Yahudilerinin kökenleri İber Yarımadası'na kadar uzanır.) 1530'larda, zengin bir Portekizli tüccarın genç dul eşi Beatrice Mendes, Lizbon'dan Anvers'e kaçmıştır. Kayınbiraderi Diego, o zamanlar Anvers'te bir baharat tüccarıdır ve Beatrice gibi birçok aile üyesi ve arkadaşlarını, Yahudi oldukları için zulüm görenleri, Hıristiyan olmaya zorlanmış Yahudilerin torunlarını yerleştirmeye yardımcı olmak için Avrupa çapındaki temaslarını kullanmıştır. Bu kişiler, Yahudiliği, aile hayatları içinde gizlice yaşadıkları şüphesi taşıyan kişilerdir.

Beatrice, aile servetini kayınbiraderinin işine yatırmış ve sonunda kendisi de usta bir iş kadını olmuştur. Sonrasında kayınbiraderi ölünce kendisini, kızını ve hatırı sayılır bir aileyi Venedik'e taşımıştır. Beatrice, Venedik'e taşınmıştır çünkü şehir devleti 1540'larda, Yahudileri memnuniyetle kabul etmiş ve onlara ticari işlerini yürütmeleri için, hem tüccar ailelerin hem de şehrin bağlı olduğu güvenli bir üs sunmuştur. Beatrice, İtalya'da biber, tahıl ve tekstil ticaretinde başarılı olmuştur.[4]

Venedik'te Yahudiler için siyasi koşullar değiştiğinde, Mendes ailesi, önemli aile işleriyle birlikte önce Ferrara'ya, ardından Osmanlı İmparatorluğu'ndaki İstanbul'a taşınmıştır. Elçilik kayıtlarına göre, Beatrice'in kişisel iş planları ve seyahatleri uluslararası toplumun ilgisini çekmiştir. Beatrice'in şehirden ayrılmayı planladığına dair söylentileri duyan Venedik'teki Fransız büyükelçisi, 1549'da Fransa'ya, Osmanlı padişahının özel bir elçi göndererek, Venedikliler'den, Portekizli Mendes'i serbest bırakmasını, kendisiyle birlikte, kızını ve malını, İstanbul'a götürmelerini istediğini yazmıştır. Söylentiye göre Mendes, kızını, padişahın adı Hamon olan Yahudi doktorunun oğluyla evlendirmeye söz vermiştir. Büyükelçi, bu gelişmenin, Mendes hakkında uzun süredir şüphelenilen şeyi açıkça ortaya koyduğunu da eklemiş, "o ve grubu, Marranos (Portekiz'de Hıristiyanmış gibi görünen Yahudilere atıfta bulunan bir terim) mezhebinden biri olmuş, tüm tüccarlarla serbestçe ticaret yapıp zengin olmak için Hıristiyanmış gibi davranmıştır"[5] diye yazmıştır.

Beatrice Mendes'in seyahatleri, Yahudileri, İspanya ve Portekiz'deki evlerinden dünyanın dört bir yanındaki şehirlere götüren büyük bir diasporanın parçasıdır. 15. yüzyılın sonlarında başlar. (Bu bağlamda, "diaspora", ortak bir kökenden gelen bir grubun gönüllü veya gönülsüz olarak büyük bir coğrafi alana göç etmesi anlamına gelir.) Diaspora, küresel aile ve iş ağları yaratmıştır. Aralarında Sefarad Yahudilerinin (yani İspanya ya da Portekiz kökenli Yahudiler) olduğu ve dünya tarihinde rol almış çok çeşitli tüccar toplulukları vardır. Akdeniz ile Hint Okyanusu arasında, sonunda da Yeni Dünya ile ticari bağlantılar kurmuşlardır. Akrabalık bağları, tekrarlanan yabancı evlilikleri ve ortak dini zulüm, tüccarları, nesiller boyunca geniş mesafelere, dünyanın bir yerinden diğerine bağlamıştır. Bu ailevi ve dini bağlılıklar ile güven ilişkileri, siyasi bağlantılardan daha öncelikli olmuş, onu hareketli ve değişken yapmış ancak öte yandan politik olarak savunmasız hale getirmiştir.

İber Yarımadası'ndan yapılan Yahudi ticaret diasporasının, 1400'lerin sonlarında başlayıp, küresel çapta, tamamen aile bağlarına dayandığı göze çarpmaktadır. İspanyol monarşisinin gücünü pekiştirmesinin sonucu olarak uzun süre İspanya'da yaşamış olan Yahudi aileler din değiştirmeye ya da göç etmeye zorlanmışlardır. Sefaradlar, dünyanın dört bir yanına dağıldıkça, zaten İspanya, Portekiz ve Akdeniz havzasının başka yerlerinde olan ticaret ve tefecilik ticaret ağlarını genişletmişlerdir.

Bu soy ağacı, evliliklerin, Sefarad Yahudisi tüccar aileleri ve nesiller boyu süren zenginliklerini birbirine bağlamak için nasıl bir strateji olduğunu göstermektedir. Çifte evlilikler Mendes ve Nasi ailesini her iki kuşakta da birbirine bağlamaktadır. Soya ait verileri sunan bu gibi soy ağaçları, aile tarihi dinamiklerini analiz etmek için yararlı bir araçtır.

Mariam Bodian, "Doña Gracia Nasi", Jewish Women's Archive, http://jwa.org/encylopedia/article/nasi-dona-gracia (erişim tarihi 13 Ağustos 2009)

Anvers, Amsterdam ve Londra gibi yalnızca İtalya ve Protestan Kuzey Avrupa'nın ticaret merkezlerine değil, aynı zamanda, Beatrice Mendes gibi, daha uzağa, Osmanlı İmparatorluğu'na ya da Hindistan'a göç etmişlerdir. Aile kolları zamanla kendilerini Yeni Dünya'ya kabul ettirmiştir.

Sefarad toplulukları, gittikleri her yerde küresel olarak ağ bağlantılı yerleşim bölgeleri oluşturmuşlardır. Ekonomik ve kültürel aracılar gibi davranmak için önemsiz konumlarından yararlanmışlardır. Aile ilişkileri, çoğu Yahudinin aksine, dini cemaatlerin önüne geçse de bazı kollar, Yahudi olarak kalmış (açık veya gizli), bazıları Hıristiyanlığı kabul etmiştir. Aslen İspanya'nın kuzeyindeki Leon kentinde tüccar ve camcı olan da Costa ailesi, farklı stratejik kararlar almış, dini zulüm anlarında farklı seçimler yapan aile üyeleri arasındaki bağları sürdürmüşlerdir. Tüccar Alexander da Costa gibi bazıları, Hıristiyanlığı kabul etmiş ve İspanya'da kalmıştır ancak diğer birçok Yeni Hıristiyan gibi onun da gizli Yahudi olduğundan şüphelenilmiştir. Yahudi tüccarlarla olan ticari bağları, aile güvenine dayanmıştır ancak Hıristiyan dindaşları arasında şüphe uyandırmıştır. Abram da Costa de León 15. yüzyılın ortalarında İspanya'dan ayrılarak İtalyan liman kenti Cenova'ya taşınmış, burada şehri, Yahudilere yönelik yasağı kaldırmaya ve şehre Sefarad göçmenlerin yerleşmesine izin vermeye ikna etmiştir. Resmen Yahudi olduğunu göstermiştir.

Diğer da Costa'lar Londra ve Amsterdam'a taşınmıştır. James da Costa, 17. yüzyılın başlarında, Amsterdam'ın ilk sinagoglarından birinin bulunmasına yardım eden zengin bir uluslararası tüccardır. 17. yüzyılın ortalarında, Hıristiyanmış gibi görünen Benjamin da Costa ve ailenin diğer birkaç üyesi, Yeni Dünya'nın şeker endüstrisinin başlatılmasında, önce Brezilya'daki tarlalarda yapılmasında, daha sonra Brezilya'dan zorla çıkartılarak, Fransız ve Hollanda Batı Hint Adaları'nda yapılmasında görev almıştır. Aktarılan akrabalık ilişkileri, paylaşılan tarih, zenginlik ve güven, da Costas'ın hayatta kalmasında ve başarısında büyük bir öneme sahiptir. En eski küresel işletmelerin temeli olan bağları pekiştirmişlerdir. Aile işletmeleri, onları uluslararası siyasi entrikalara, örneğin Hollandalılar ile 17. yüzyıldaki ticaret savaşlarına bulaştırmıştır. Karayipler'deki İspanyol Engizisyon kayıtları iki da Costas'tan bahdeder: Lope de Acosta Suarez ve David de Acosta. Bunlar, birçok gemi ve diğer şeyin yakalanmasında Hollandalılara yardım etmekten sorumlu tutulan casuslardır."[6]

Sefaradlar, yerleştikleri dünyanın çeşitli yerlerinde, hem ailenin hem de iş dünyalarının temelini oluşturan karmaşık evlerde yaşamışlardır. Bu evler yakın ve uzak akrabaları, çırakları ve çalışanları kapsayabilmektedir. Tarihçiler, göçün getirdiği ve küresel bağlantılara sahip olan yüzlerce Sefarad evi olduğunu tahmin etmekteler. Örneğin, 1600'lerin başında tüccar Manuel Bautista'nın Lima'daki (Peru) evinde; Manuel Bautista ile birlikte, karısı Guiomar, üç çocuğu ve baldızı Isabel ve kocası Sebastian Duarte'yi, ayrıca diğer iki kayınbiraderi ve beş kuzeni yaşamıştır.[7]

Bu tüccar evlerden her birinin diğer birçok ev halkıyla bağları vardır. Örneğin, 1600'lerin ortalarında Cartagena de Indias'a (şimdi Kolombiya) yerleşmiş Silveira ailesinin, Gine (Batı Afrika), Lizbon (Portekiz), Madrid (İspanya), Goa (Güney Asya), Malacca (Malezya), Makao (Çin yakınında) ve Nagasaki'deki (Japonya) aile kollarıyla yakın ticari bağları vardır. Bu bağlar, din ve imparatorluğun sınırlarını aşmış, bu ailelerin büyük ticari servetler biriktirmelerine katkıda bulunmuştur. Bununla birlikte, aynı zamanda, gizlilik ve klanlık, Sefarad ailesi ve işi için gerekli olmuştur. Ayrıca, Sefaradların iş kültürü, din değiştirmiş olsun ya da olmasın, geleneklere uyum sağlasın ya da sağlamasın siyasi sadakatsizlik şüphesi anlamı taşımıştır.

Sefarad Yahudi ve Ermeni tüccar toplulukları, ilişkilerini güçlendirmek, dini uygulamalarını korumak ve sermaye gücünü bir noktada toplamak için evlilik ittifaklarını küçük bir çerçevede tutmuştur: Geniş aileler kümesi. Diğer tüccar grupları farklı yolları izlemiştir.

Doğu Afrika halkları, Hint Okyanusu'nun batı kıyılarında, MS 1000'den bu yana, kuzeyde, Swahili Sahili'nde bir aşağı bir yukarı gezinen tüccarlar ile iş ve aile bağlantıları kurmuştur. Swahili Sahili boyunca uzanan ortak ticaret yerleşimleri ve yabancı evlilikler yoluyla, Bantu (Afrikalı) ve Arap kökenli karışımını yansıtan bir ekonomi ve kültür oluşturmuşlardır. 15. yüzyıla veya daha öncesine uzanan ve genellikle 18. veya 19. yüzyılda yazılan sözlü tarih gelenekleri, bu şehirlerin kökenlerini aile birliği destanları olarak tanımlar. Bu destanların merkezi metaforuna; kuzeyden gelen yabancı bir tüccarın, yerel kralın kızıyla evlenmesi örneği gösterilebilir. Bu tür bir soy hikâyesine, Kilwa kıyı kentindeki aşağıdaki hikâye alıntısı örnek verilebilir.

"Ardından İranlı Sultan Ali bin Selimani geldi. Gemisini, mallarını ve çocuklarını getirdi... Kilwa karasına ayak bastılar... Ülkenin lideri yaşlı Mrimba'ya gitti ve yerleşmek için bir yer istedi... Bu hakkı kazandılar ve Mrimba'ya ticari mallar ve boncuklar hediye ettiler... Sultan Ali, Mrimba'nın kızı ile evlendi. Halkla iyi geçindi... Sultan Ali'nin, Mrimba'nın kızından Muhammed bin Sultan Ali adında bir oğlu oldu. Erkekliğe ulaşana kadar evinde yaşadı, sonra dedesi Yaşlı Mrimba'yı ziyaret etmek için yola koyuldu ve gitti... Gittiğinde dedesi yetkilerini ona, erkek torununa devretti."[8]

Siyasal otoritenin kökeni, iki farklı bölgeden olan iki ailenin kaynaşmasıyla doğrudan bağlantılıdır. Biri orayı yöneten, diğeri ticaret için deniz yoluyla gelen kimsedir. Beraberindeki varlık takası, ticareti sağlamlaştırmış, kanunun temelini oluşturmuştur. Ailenin sosyal konumu, siyasi konum ve aile gelenekleri, bu ülkelerdeki kıyı kentlerinde, deniz ticareti ile bağlantılı olmaya ve bunun getirdiği zenginliği, aile yapısı ve siyasi gücü güçlendirmeye devam etmiştir. Seçkin aileler kıyı kasabalarını ve adaları yönetmiş, uzun mesafeli ticaret için gereken depoları ve pazarı kurmuşlardır.

Ticaret, daha doğuda, Hint Okyanusu havzasında diğer aile türlerine dayalı olarak oluşturulmuştur. Bu bölgedeki ilk deniz kâşifleri Çinli tüccarlardır.

Çoğu, nispeten eve yakın Güneydoğu Asya kıyılarındaki adalarda kalırken, bazı Çinli denizciler 15. yüzyılın başlarında daha batıya doğru yola çıkmıştır. Arap haritalarından ve rehberleri olarak gezginlerin hikâyelerinden faydalanmışlar, Çin'den, Hindistan ve Afrika'ya kadar uzanan Hint Okyanusu'nu takip etmişlerdir. Belli bir değere sahip yerel ürünleri kapsayan "haraç" toplamalarına rağmen, haraç toplamanın en önemli tarafı, Çin imparatorunun hükmünü ve uluslararası prestijini göstermek ve arttırmak olmuştur. Bu Çin deniz seferleri, daha sonra gelecek Avrupa seferlerinden farklı olmuştur. İlk Çinli gezginleri motive eden şey din değiştirme ve sömürgeleştirme olmamıştır.

Keşifler, Çin imparatorlarını, uzun mesafeli ticaretin, zenginliği arttırmada arzu edilen bir yol olduğuna ikna etmemiştir. Çin imparatoru, 15. yüzyılın ortalarında, Çinliler tarafından yaklaşık bir asırdır yapılan denizaşırı seyahatleri yasaklamıştır. Bu yasak, yüzyıllardır devam eden denizaşırı ticareti durdurmamış ancak Çinli tüccarların ticaret yaptığı koşulları değiştirmiştir. Çin'den ayrılan Çinli tüccarlar ki neredeyse hepsi erkektir, döndüklerinde, ayrıldıkları için cezaya çarptırılmıştır. Bu nedenle Hint Okyanusu boyunca, Güneydoğu Asya, Malezya, Endonezya ve Filipinler limanlarında az ya da çok kalıcı olarak yerleşmişlerdir.

Denizaşırı Çin ticaret topluluklarında yeni bir aile tarzı gelişmiştir. Tüccarlar, İmparatorluk, ticaret yasağını kaldırdıktan daha sonra bile yerel kadınlarla evlenmeye yönelmişlerdir. 16. yüzyılda Banten'in Cava biber pazarına giden Hollandalı gezgine göre, "Çinliler Banten'de sağlam çitlerle çevrili kendi mahallelerinde yaşıyorlar. Çin'den ilk geldiklerinde diğer tüccarlar gibi Çin'e dönene kadar kendilerine hizmet edecek bir eş satın alırlar. Onu yine satar, doğan çocukları da yanlarına alırlar".[9]

Yurtdışında yaşayan bazı Çinli tüccarlar ile ilgili bu açıklama doğru olsa da, Hollandalı'nın yerel evlilik sistemlerini yanlış anlamasının bir sonucu da olabilir. Cava'da kadınlar (hem Avrupa hem de Çin'in aksine) cinsel konularda büyük ölçüde özerkliğe sahiptiler. Örneğin, evlendiklerinde, (Avrupa ve Çin'de gelinin ailesi tarafından verilen çeyiz yerine) damadın ailesi tarafından eşine veya ailesine bir başlık parası verilirdi. Her halükarda, birçok Çinli tüccar, Hollandalı gezginin açıklamasının işaret ettiğinden daha kalıcı aileler kurmuştur. Bu birlikteliklerden doğan çoğu çocuk Güneydoğu Asya adalarında ve limanlarında kalmışlar, Çin ve yerli özellikleri birleştiren aileler meydana getirmişlerdir. Çin'de babalar, babanın önemini vurgulayan Konfüçyüs geleneklerini sürdürmüşler, "Çinli" aile kimliğini bu baba soyadı beslemiştir. Eşlerinin kökeni ne olursa olsun ailenin ismi, baba soyundan gitmiştir. Ama ailenin gıdası, giyim ve dil daha çok annenin kültüründen gelmiştir.

18. yüzyıla gelindiğinde, Malezya'nın birçok adası arasında, büyük boğazlarda (dar kanallar) bu birlikteliklerin bir sonucu olarak, yerleşik "Boğaz Çinlileri"

toplulukları oluşmuştur. Boğaz Çinlileri, Çin ve yerli Malezya topluluklarının ikisinden de farklı bir kimlik ve aile kültürü sürdürmüşlerdir. Akrabalık bağları, ticaret ağları kurmak ve bunu genişletmek için çok önemlidir. Kardeşler genellikle, Malay Yarımadası'nın farklı bölgelerinde dükkân kurar, ticaret bağlantıları, akraba bağları sayesinde oluşmuştur. Oğulların (ve bazen kardeşlerin) evlat edinilmesi, ticari bağları güçlendirmenin bir yolu olarak kullanılmıştır.

19. yüzyılın ortalarına kadar, Çin'den, Malezya'ya çok az kadın göç ettiğinden, Çinli tüccarlar yerli kadınlarla aile kurmaya devam etmiştir. (Bazı tüccarlar iki aile edinmiştir ki biri Çin'de, "evde", diğeri Malezya'dadır.) Bu evliliklerin erkek çocukları genellikle eğitim için Çin'e gönderilmiştir. Malaylı kadınların ve Çinli erkeklerin kızları, çoğu zaman göçmen Çinli erkeklerle evlenmiştir. 1890'larda bir Malay Çinlisi, Çin gemilerinin gelişinin büyük ilgi uyandırdığıyla ilgili şunları yazar: "Hoş geldiniz, ülkenin yerlileriyle evlenemeyen kızlar için gelen damatlar."[10]

Çinli kadınlar, 19. yüzyılın ortalarında Malezya'ya gelmeye başladıktan sonra Çinli erkeklerle Malaylı kadınlar arasındaki evlilik oranı azalmıştır. Malay Çincesi, bazen Baba Malay olarak adlandırılan, yapısal olarak Malay olan ancak birçok Çince sözcük barındıran bir dil konuşuyordu. Böylece hem vatanları olan Çin'den hem de yerleştikleri ülkeninkinden ayrılmışlardır. "Çinli" tüccar topluluklarını, kendileri gibi, aynı bölgede yerli kadınlarla evlenen Japon tüccarlarla kıyaslarsak, Japon tüccarlar, yerleştikleri yerli toplumlara daha fazla uyum sağlamıştır çünkü onlar, Çinli tüccarların güçlü babasoylu aile uygulamalarını sürdürmemişlerdir.[11]

Bu 1598 Hollanda gravüründe, Çinli bir tüccar (solda) ve Cava karısı (ortada) iç kesimlerdeki yetiştiricilerden biber getiren bir tüccarı selamlıyor (sağda). Çinli erkeklerin yerli kadınlarla evlenmesi, Çinlilerin, Güneydoğu Asya'daki yerli ekonomilerle ilişkiler geliştirmek için sıklıkla uyguladığı bir stratejiydi.

Lodewycksz , "Teerste boek—Historie van Indien", 1598, Collection of the James Ford Bell Library, University of Minnesota.

Sonuç olarak, birçok tüccar ailesi ve ağı, kendilerine, sömürge imparatorluğu içindeki belirli ürünler için devlet yetkili tekeller getiren ticari şirketlere yatırım yapmış ya da doğrudan, şeker, baharat, kahve ve çay gibi ürünleri üretmek için tesis edilmiş Yeni Dünya veya Hint Okyanusu'ndaki sömürge arazilerindeki ticarete dahil olmuştur. Örneğin da Costa ailesi, Yeni Dünya'da, Brezilya şeker kamışı yetiştirme ve satmaya geçen bir ticaret şirketinin parçası olmuştur. Kahve, yüksek talep gören ve üretimine geçilen bir diğer üründür. Ortadoğulu, Hollandalı ve İngiliz tüccarlar, 17. yüzyılda, Doğu Afrika ve Ortadoğu'dan Avrupa'ya yapılan kahve ticareti kapsamında, Kahire'de elde edilen yüksek kârları görünce ticarete dahil olmuşlardır. Hollandalı ticari gruplar, 18. yüzyılın başlarında Avrupa pazarı için Cava'da kahve tarlaları kurmuştur. Fransızlar kısa süre sonra, Batı Hint Adaları'ndaki kolonilerinde aynı yolu izlemişlerdir.[12]

Tüccarlar ya çiftçilerle birlikte ya da bizzat çiftçi olarak çalışmışlar, bununla köleliğe dayalı yeni bir ticari tarım sektörü ekonomisi geliştirmişlerdir. Tarihçiler, köleliğin kapsamı hakkında kesin hesaplamalar yapamazlar, 16. ve 19. yüzyıllar arasında yakalanan on milyondan fazla Afrikalının, Yeni Dünya tarlalarında köle olarak çalışmak üzere Batı Yarımküre'ye götürüldüğünde hemfikirdirler.[13] Köleleştirilenler doğrudan şiddete maruz kalmış, köle toplama, başta, Batı ve Orta Afrika'daki bölgeleri ve insanları perişan etmiştir.

Köle olarak hem erkekler hem de kadınlar alınsa da, köle tutsakları orantısız bir şekilde genç erkekleri köle almıştır çünkü işleri, Yeni Dünya arazi sahipleri için en kıymetlisidir. 1526 yılında Kongo Kralı Nzinga Mbemba tarafından Portekiz Kralı'na bir mektup yazılır. Kongo Kralı, Portekizli tüccarların Kongo'da yarattığı tahribattan şikâyet etmektedir.

"Halkımızın birçoğu, halkınız tarafından buraya getirilen, Krallıklarınıza ait şeylere çok hevesli. İnsanımızın doymak bilmez iştahlarını tatmin etmek için pek çok insanımızı ele geçirin ve bazı erkekleri serbest bırakıp, bundan muaf tutun. Çoğu zaman soylular, soyluların oğulları ve akrabalarımız bile kaçırılıp, Krallığımızdaki beyaz adamlara satılıyor."[14]

Kongo gibi Afrika toplulukları, aile üyelerinin kaybından dolayı üst üste acılar yaşamıştır. Ayrıca, genç erkeklerin orantısız köleleştirilmesi, yerel halk için yaygın köle baskınlarının olduğu bölgelerdeki ailelerin bitmek bilmeyen sorunu anlamına gelmiştir. Cinsiyetteki çarpık dağılım ve işgücü kaybı nedeniyle yoksullaşma, yeni ailelerin kurulmasını zorlaştırmıştır. Erkekler alındığı için kadının toplumdaki yükü artmıştır.

Amerika'daki ekim alanlarına gelen köleler Afrika'dan gelen zorlu yoldan sağ çıkabilirlerse, kölelik ve arazi yaşamının insanlıktan çıkarıcı koşullarının zorluklarına rağmen bir tür aile hayatı ve akrabalık ilişkileri kurma girişiminde

bulunmuşlardır. Bazı tarla sahipleri, Kuzey Amerika'nın güneyinde kölelerin aile kurmasına izin vermiştir çünkü bunu ahlaki veya dini gerekçeler nedeniyle uygun görmüşler, ayrıca köleleri arasında üremeyi teşvik etmeyi amaçlamışlardır. Yeni köleler satın almaktansa, kölelerinin çocuklarını çalıştırmalarının, gelecekleri için daha ucuz olduğunu düşünmüşlerdir.

Köleler izin verilen yerlerde, genellikle de kiliselerde evlenmiştir ancak köle evlilik yeminleri, kölelerin zihinlerinde soru işaretleri yaratmıştır. Satın alınabilen kişiler, bir kilisede "ölüme kadar" birlikte kalacaklarına dair nasıl ciddi bir yemin ederler. Bazen "ölüm ya da mesafe bizi ayırana kadar" ifadesi yerine, birlikteliklerinin belirsizliğine işaret eden bir ifade kullanılmıştır.

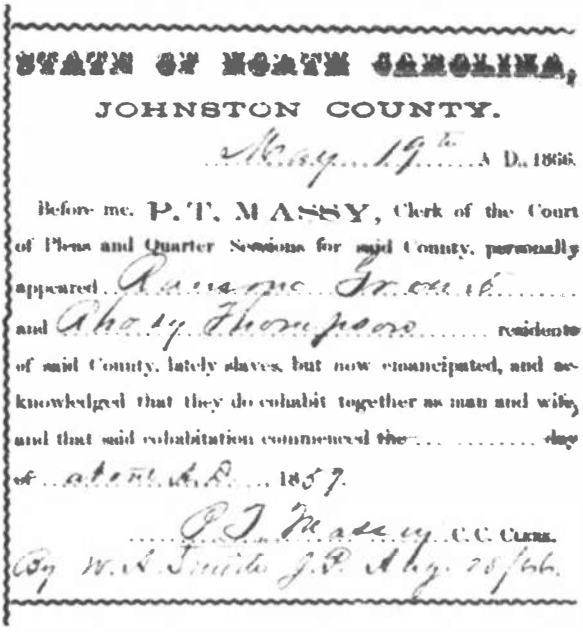
Bazı köleler, zorluklara rağmen aile bağları kurmuşlardır. Anne akrabalarını, baba akrabalarından daha fazla vurgulayan adlandırmaları bu bağlarını kanıtlar. Köle hatıraları, köle aile hayatı hakkında iyi bir kanıt kaynağıdır. Örneğin, 1818'de Kuzey Carolina'da doğan bir köle olan Harriet Jacobs, anılarında yakın aile ilişkilerini anlatır. Aile hayatının belirsiz doğasının her zaman farkındadır. Büyükannesini "çocuklarına sahip çıkamayan bir anne" olarak tanımlar.[15]

Satış tehdidi köleler için her zaman olası olmuştur. Bazı eyaletlerde, örneğin Louisiana'da bir arazi sahibinin on yaşından küçük çocukları annelerinden ayırması yasalara aykırıdır. Ancak yasal sistem, arazi sahiplerinin kölelerine istediklerini yapma haklarına nadiren müdahale etmiştir. Ayrıca, kadın köleler, erkek köle sahiplerinin cinsel saldırılarına karşı her zaman savunmasızdır. Beyaz köle sahipleri ve köleleri arasındaki cinsel ilişkiler aileler oluşturmuştur. Jacobs, böyle bir duruma ilişkin dokunaklı bir betimleme sunar:

"Bir keresinde birlikte oynayan iki güzel çocuk görmüştüm. Biri beyaz bir çocuk, diğeri onun kölesi ve aynı zamanda kız kardeşiydi. Onları birbirlerine sarılmış görüp, neşeli kahkahalarını duyduğumda bu güzel manzaradan ne yazık ki uzaklaştım. Küçük kölenin kalbine düşecek kaçınılmaz felaketi öngörmüştüm. Gülüşünün ne kadar çabuk iç çekişlere dönüşeceğini biliyordum."[16]

Yeni Dünya ve Doğu Hint Okyanusu'ndaki Avrupa kolonilerinde öncelikle köle tarlalarına dayalı tarım gerçekleşmiştir. Ancak tarım ürünlerine olan talebin artması, diğer dünya bölgelerine yeni çiftlik türlerini getirmiştir. Güney Arabistan'ın zengin tüccarları, Hint Okyanusu'nun doğu şeridinde, 17. yüzyıla kadar, hurma ve baharat gibi ürünlerin dünyada artan bir rağbet görmesiyle buna uygun bir tarım rejimi oluşturmaya başlamıştır.

Bu yeni kölelik biçimi, bir ölçüde, İslam ülkelerindeki eski kölelik gelenekleri üzerine kurulmuştur. İslam hukukuna göre, köle cariyeler, sahiplerine çocuk doğurmuşlarsa, efendileri öldüğünde serbest bırakılmaları gerekiyordu.

STATE OF NORTH CAROLINA,

JOHNSTON COUNTY.

May 19th A. D. 1866.

Before me, P. T. MASSY, Clerk of the Court of Pleas and Quarter Sessions for said County, personally appeared Ransom Brooks and Abby Thompson residents of said County, lately slaves, but now emancipated, and acknowledged that they do cohabit together as man and wife, and that said cohabitation commenced the ..... day of about A. D. 1857.

P. T. Massy C. C. C. C.

By W. A. Smith J. P. May 28 /66.

Johnston County, Kuzey Karolina'dan alınan bu İçsavaş Sertifikası, iki özgürleşmiş kölenin dokuz yıl önce kölelik altında başlayan ilişkisini resmi olarak kaydetmektedir. Eski kölelerin sadece özgürleştikten sonra evlenme hakkı vardır.

The Heritage Center, Johnston County, North Carolina

Ticari tarla sahipleri, Atlantik ve Hint Okyanusları kıyılarında köle işçiliğini tercih etmiştir ancak toprak sahipleri, küçük çiftçiler ve tüccarlar, tarım ürünleri pazarının büyümesine tepki olarak, Avrupa'daki kırsal işgücünü yeniden düzenlemişlerdir.

1500 yılı civarında, Orta ve Batı Avrupa'daki çoğu çiftçilik nispeten küçük ölçeklidir ve aile çiftliklerine dayalıdır. Tahıllar ve diğer ürünler çiftlik ailelerinin kendi geçimleri için (yani kendilerini beslemek için) ve bazıları sınırlı yerel pazarlar için üretilmiştir. Birçok Avrupa çiftçisi karşılıksız olarak toprak sahibi olmayan köylülerdir. Köylüler evlerinin karşılığında, evin sahibi aristokrata çalışmış ya da ayni veya nakit olarak kira ödemiştir. Ancak köylü ailelerinin reisleri genellikle, aile içindeki araziyi tutma ve arazilerindeki çiftçiliğin kime miras kalacağını belirleme hakkına sahiptir. Yani arazileri kazanım, (siyasi güce ve ticari zenginliğe erişim gibi) esas olarak aile mirası yoluyla elde edilmiştir.

Evlenmek ve bir aile kurmak, sırasıyla, araziyi miras almak, araç, gereç ya da hayvanlar gibi diğer çiftlik ekipmanlarıyla bağlantılı olmuştur. Bu tür mülkler sıkı bir şekilde korunmaktadır ve aktarımı, genellikle evlilik müzakeresinin bir parçası olan yazılı sözleşmelerde çok ayrıntılı olarak dile getirilmiştir. Avrupalı

köylü ailelerinde, hem oğullar hem de kızlar, anne babalarından miras almayı beklemiş olabilirler ancak bu mutlaka aynı mülkiyetleri aldıkları anlamına gelmez.

Genç bir çiftin yeni bir ev için gerekli olan şeyleri topluma göstermesi, geleneklere, gelin alayı gibi uygulamaları getirmiştir. Almanya'nın bazı bölgelerinde, *Brautwagen* denilen, gelin arabası, gelini ve çeyiz eşyalarını köyünden yeni evine taşırdı. Noter belgeleri ve aile kayıtları, vagondaki çeyizi genellikle çok ayrıntılı olarak listelerdi. Örneğin, Almanya, Diepholz'da 18. yüzyılın başlarından kalma bir Brautwagen'de bulunanların listesi; "10 kiloluk bir kuş tüyü" ile başlar ve fiyatlarının belirtildiği "altı domuz" ile biter.[17] Çeyiz, toprak ile birlikte, genellikle damat tarafından gelmiş, yeni evin ekonomik temelini oluşturmuş ve herkesin görebileceği şekilde sergilenmiştir.

20. yüzyıl başlarından kalma bu illüstrasyon, bir gelinin çeyiz eşyalarını kendi köyünden yeni kocasının köyüne toplu olarak taşımasına dayanan Alman kırsal geleneğini tasvir ediyor. Bölgede yaşayanlar, gelinin evlenirken getirdiği eşyaları görebiliyordu. Bu gelenek, evlilik eşleşmelerinin topluluk denetimi için özel bir mekanizmaydı.

Özel koleksiyon.

Birçok türden köy gelenekleri, tarım arazilerini ve aileleri dengede tutmak ve nüfus artışını yavaşlatmak için kullanılmıştır. Orta, Batı ve Kuzey Avrupa'nın çoğunda evlilik, dünya tarihindeki standartlarına göre geç olduğundan, erkekler 20'li yaşlarının sonlarında veya 30'lu yaşlarının başında, kadınlar ise 20'li yaşlarının

ortalarında ve sonunda evlenmiştir. Evlilik dışı doğumlar, 18. yüzyılın bitiminden önce nispeten nadirdir. Bu doğum kontrolü öncesi dönemde, evli olmayan ancak cinsel açıdan olgun olan genç insanlar arasında cinselliğin düzenlenmesi, toplumun ilgisinin odak noktasıydı. Cinsel birliktelikleri düzenlemeye yönelik bir yaklaşım, çoğu zaman, her bir köy gencini bir ahlak polisi yapmak için düzenlenmiştir. Organize gençlik grupları, gençlerin buluştuğu dansları ve festivalleri yönetmiştir. Organize genç erkek grupları cinsel tacizcileri de cezalandırmıştır. Pencerelerin altında utanmaz gece serenatları yapanlar gibi. Kısacası, bunun gibi uygulamalar, gençlikteki pek çok cinsel hareketi, kimin, neyi, ne zaman ve kiminle yapacağını düzenleyerek kontrol altına almıştır.

Ancak sistem, erkekler ve kadınlar, zengin ve fakir aileler arasında olduğu gibi, nesiller boyu gerilimlerle dolup taşmıştır. Yükselen arazi maliyetleri ve tarım ürünlerine olan yüksek talep, çiftlikleri az olan köylüleri yoksullaştırmıştır. Rheinland ve İsviçre gibi tarımın yoğun olduğu bölgelerde, tüccarlar, tekstil işinin "sökme" elişinde ve diğer işlerde çalıştırmak için daha fakir köylüleri işe almıştır. Tüccarlar bu sistem altında, yün gibi hammaddeleri, daha sonra onları kendileri tarafından satılmak üzere bitirecek köylülere verdi.

Bu bölgelerdeki ailelerin geliri hem küçük çiftliklerden elde edilenlere hem de el işlerine dayalı olmaya başlamıştır. Aile üyeleri hayatta kalmak için yıl boyunca uzun saatler çalışmıştır. Ticari tarımda ve endüstriyel sektörlerdeki büyüme, pamuklu elbiseler gibi bazı ürünlerde belirgin olmuş, yeni zenginlikler getirmiştir. Württemberg'deki bir dokuma köyünde yoksullar bile daha çok satın alır duruma gelmiştir. Örneğin, nispeten fakir olan dokumacı ailelerin kızları, 18. yüzyılın sonu itibariyle, çeyizlerinde ara sıra ipek eşyalarını da getirmişlerdir.[18]

Ancak bu değişiklikler, yeni gerilimleri de beraberinde getirmiş, kendini sıklıkla kuşak çatışmalarıyla göstermiştir. Bu yeni endüstrilerin ihtiyaç duyduğu işgücü, evlenmek için çeyize ihtiyacı olan köylü oğulları ve kızları tarafından sağlanacaktır. Geleneksel köylü ailesinin gelirinin varlığı, en azından bazı bölgelerde, ailenin cinsellik ve evlilik üzerindeki gözetimini zayıflatmış, toprak mirası ve evlilikle bağlantılarını koparmış gibi görünmektedir.

Aslında genç nesillerin yaptığı şey; yaşlı neslin, ölüm veya emeklilik yoluyla ortadan kalkmasını beklemekti. 18. yüzyılın ortalarında Avrupa'nın birçok bölgesinde, nüfus artışıyla ortaya çıkan tarım arazileri kıtlığı ve yoksulluğu, yeni bir çeşit sabırsızlık, öfke ya da umutsuzluğu açığa çıkarmıştır. Gençler miras alacaklarına dair pek umutlu değillerdir.

Bu sabırsızlığın kendini nasıl gösterdiğine, 19. yüzyılın başlarından kalma bir Avusturya halk şarkısını, "Voda, wann gibst ma denn's Hoamatl"ı (Baba, çiftliği bana ne zaman vereceksin) örnek gösterebiliriz:

"Baba, çiftliği bana ne zaman vereceksin?
Baba, çiftliği bana ne zaman devredeceksin?
Kızım her gün büyüyor,
Ve artık yalnız kalmak istemiyor.

Baba, çiftliği bana ne zaman vereceksin?
Baba, evi bana ne zaman vereceksin?
Ne zaman odana çekileceksin?
Ne zaman tüm gün patateslerini yerinden sökeceksin?"[19]

Aile ve çiftçilik arasındaki yakın bağlar, tüm gerilimleriyle, 18. yüzyılın sonlarında, hatta daha da uzun süre Batı ve Orta Avrupa'nın çoğunda varlığını sürdürmüştür. İnsanlar, köle tarlalarında, gergin ve hassas olan aileyi sürdürmek için mücadele etmek zorunda kalsaydı, Avrupa'daki köylü çiftliklerinde aileden kurtuluş olmazdı.

Bu değişen aile bağları, tarım ekonomileri küresel pazara daha çok girince, dönüşümün bir parçası haline gelmiştir.

6. Bölüm

Devrim Zamanlarındaki Aileler (1750 - 1920)

Anna Altmann, Orta Avrupa Bohemya'da, 1850'lerdeki çocukluğuyla, üst sınıflardaki çocukluğu, aşağıdaki hüzünlü anısında karşılaştırır ve Avrupa Sanayi Devrimi ile aile hayatı ve sosyal sınıf ayrımları arasında doğrudan bağlantı kurar.

"Emekçi sınıfın yaşam yolunda ördüğü çelenkler, zengin ve talihlilerinki gibi değildir, çünkü işçi çocuğunun beşiğinin yanında, gerçek ebeveynlerin arkasında ikinci bir çift vardır ki bunlar da haklarını talep eden Peder Sorrow ve İhtiyaç Ana'dır. Şimdi hatırlıyorum da, hayatın öğle vakti ve geçmişten görüntüler beliriyor. İlk gözümün önüne gelen, mahvolmuş gençliğimin karanlık gölgeleri. Zengin çocuklarının parlak günleri bana ve de yüzlerce kişiye verilmeyen koruyucu himayenin altında geçti. Para kazanmak için fabrikaya girmek zorunda kaldığımda altıncı doğum günüm daha yeni bitmişti."[1]

Altmann'ın anıları, sanayileşme devrinin, işçi sınıfı ve varlıklı ailelere getirdiği ekonomik dönüşümleri taşır. Farklı çocukluk deneyimleri bu sınıf farkının en görünür unsurları arasında olmuştur. Altmann gibi işçiler, kendi çocukluk yoksunluk anılarını, sınıf savaşının kültürel silahları olarak kullanmışlardır.

Sanayileşmeyi modern fabrikalarla ilişkilendirsek de, Avrupa ekonomisinin dönüşümü aslında, kırsal "ön-sanayi" ile yani, fabrikadan önce, evlerde ve küçük dükkanlarda yapılan kumaş, boncuk veya oyuncak gibi malların el işçiliğiyle başlamıştır. 1800'lere gelindiğinde, Avrupa'nın birçok kırsal bölgesindeki aileler, küçük arazi parçalarını çiftçilikle birleştirerek geçimini sağlamış, ürünlerini, onları bölgesel, hatta küresel pazarlarda satan tüccarlar için üretmişlerdir.

Bu tür endüstriyel üretim, Avrupa'nın fabrika endüstrisinin gelişiminde ve hikâyenin merkezinde yer alan aile işgücünün değişen kalıplarında büyük rol oynamıştır. Pamuk sanayii özellikle önemlidir. Pamuklu ürünler, yüzyıllardır, Hindistan, Çin, Afrika ve Yeni Dünya'daki el emeği sayesinde üretilmekteydi. Pamuklu ürünler, Avrupa'ya 17. yüzyıl itibariyle yeni sömürge ticaretinin bir parçası olarak kayda değer miktarlarda girmeye başlamışlardır. Bazı İngiliz girişimciler, Hindistan'dan her zamankinden daha fazla pamuk ithal etmek yerine, yerli pamuk endüstrisinin oluşturulmasının daha mantıklı olduğuna karar vermişlerdir. Yerli pamuk üretiminin kurulması, ham pamuk lifi ithalatını gerektirmiş ve bu da Avrupa kolonilerinde köle tarlalarının oluşturulmasını hızlandırmış, Hindistan'dan İngiltere'ye pamuklu kumaş ithalatı, yerli kumaşla Hint rekabetini kesmek için yasaklanmıştır.

Pamuk üretiminin geliştirilmesinde yer alan girişimciler, İngiltere'de kumaş üretim maliyetlerini düşürmenin yollarını bulmak istemiş ve dikkatlerini işgücü verimliliğine odaklamışlardır. 1733 yılında Joseph Kay'in hızlı mekik icadı, dokumacıların kullandığı elle çalıştırılan tezgâhlarda dokumayı hızlandırmıştır. Dokumacılar artık kumaşı eskisinden çok daha hızlı dokuyabilmiş, ancak iplik kıtlığı artan üretimi engellemiştir. Hâlâ küçük dükkanlarda ve evlerdeki aile işçiliği aracılığıyla çok sayıda kumaş üretimi yapılmaktadır. Genellikle erkekler dokur, kadınlar ve çocuklar iplik haline getirirdi. Ancak hızlı mekik, dengeyi bozmuştur çünkü bir ev veya bölgedeki iplikçiler, ipliği, dokumacılara ayak uyduracak kadar hızlı eğirememişlerdir.

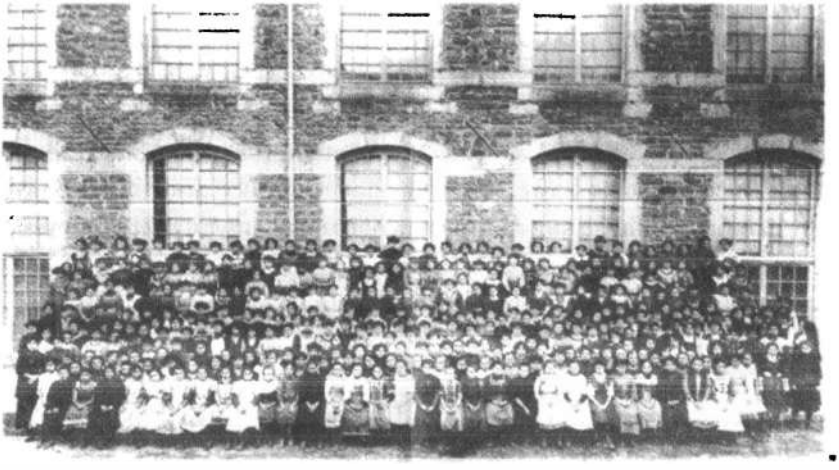
Tekstil tüccarları ve girişimciler iplik eğirme sürecini hızlandırmak için çareler aramış, üretimi yeniden organize ederek iki süreci ayırmış ve dokuma işi, artık dokumacıların evlerinin kontrolü altında değil, kendilerinin daha sıkı kontrolleri altına geçmiştir. İplikçiler, 1770'e kadar, tek bir eğiricinin aynı anda birçok makaraya iplik eğirmesini sağlayan bir iplik eğirme makinesi kullanmışlardır.

İplik eğirme makinesi gibi makinelere duyulan ihtiyaç ve başarı, teknolojik ilerlemelerle olduğu kadar aile içi işgücüyle de ilgili olmuştur. Jenny (adından da anlaşılacağı gibi) genç kadınlar olarak hayal edilen makine operatörleri olarak tasarlanmıştır. Orijinal Jenny'nin şekli ve tasarımı, genç bir kadın işçinin kullanımına uygun şekilde tasarlanmış, daha geniş ya da daha yaşlı işçiler onu konforsuz bulmuştur. Benzer şekilde, parlak renkli tasarımların kullanıldığı ve pamuklu kumaş üzerine basılan patiska baskı işi de, nispeten küçük ve hünerli parmaklara sahip bir kadın veya çocuğa göre tasarlanmıştır.[2]

İplikçilik, Avrupa'daki ilk tam mekanize endüstri olduğundan, iplik eğirmede baskın olan genç kadınlar ve çocuklar dünyanın ilk modern fabrikasındaki işgücü olmuşlardır. Örneğin, 1835'te İrlanda'nın güney kıyısında Waterford yakınlarında kurulan büyük pamuk iplikhanesinde fabrika çalışanlarının yüzde 42'si, 21 yaşın altındaki kızlardan oluşmuştur.[3]

Bu model, Avrupa'da İngiliz fabrika modelini benimseyen başka yerlerdeki modern tekstil fabrikalarının çoğunda geçerli olmuştur. Fransa'da Lyon yakınlarındaki ipek fabrikalarının sahibi Jean Bonnet, kendi emeğiyle yarattığı fabrikalarıyla ilk modern fabrika sahibi olmanın örneği olmuştur. 1870'lerde Bonnet'in fabrikasıyla ilgili yazan İngiliz gazeteci Edward Watherston'a göre Bonnet, bölgenin yoksul tarım ailelerinden genç kızları işe almış, "Onlara pansiyon, barınma, giyecek ve ihtiyaçları olan her şeyi küçük ücretlerle birlikte vereceğine dair söz vererek, onları sadece ipek yapımının inceliklerini öğretmek için değil, onları, genel bir eğitim vermek için işe almıştır". Watherston'a göre Bonnet'in kuruluşu, dini tarikat üyelerinin çalıştığı yatakhaneleriyle övünmüştür ve dini üyeler, "bu küçük vahşileri düzene sokmak için" sıkı bir disiplin sağlayarak, yararlı bir silah olmuştur.[4]

Fabrika kasabalarındaki işçi sınıfı aileleri yeni zorluklarla da karşı karşıya kalmıştır. İş bulabilirler, ancak işverenler, çoğu fabrika işi için genellikle erkeklerden daha az kazanan kadınları ve çocukları tercih etmişlerdir. İş rolleri ve ev hayatı eşit olarak bozulmuştur. Bu, 1840'larda, Friedrich Engels tarafından da görüldüğü gibi, İngiltere'nin erken endüstriyel sanayi kentlerinden biri olan Manchester'daki işçi sınıfı aile yaşamında belirgin olmuştur. Daha sonra endüstriyel kapitalizmi eleştiren incelemeler yazmak ve sosyalist hareketin temellendirilmesine yardımcı olmak için Karl Marx ile güçlerini birleştiren Engels, şu gözlemde bulunmuştur: "Birçok ailede kadın, kocası gibi, çalışmak adına evden uzaktadır ve bunun sonucu, kilit altında tutulan ya da bakılması için dışarıya verilen çocukların ihmalidir."

Fotoğrafta, 1900 civarında Güney Fransa'daki bir ipek iplikhanesindeki işçiler toplu halde görülüyor. İşçilerin çoğu, yakındaki çiftliklerden işe alınan çok genç kız çocuklarından oluşuyor ve bu kızlar fabrikada yaşıyordu.

"Personnel interne de la Maison C.J. Bonnet, à Jujurieux (Ain)" başlığıyla kartpostal olan fotoğraf Claudius Corne'a aittir.

İngiltere'nin sanayi şehirlerindeki ve çevresindeki orta sınıf yerleşim meydanları ve banliyöler, işçi sınıfına ait endüstriyel gecekonduların aksine, kentsel alanın bilinçli bir şekilde yeniden düzenlendiğini yansıtmış ve orta sınıf aile yaşamı için yeni ve sınıflara ayrılmış alanlar yaratmıştır. Bu Engels için Manchester'da yine belirgindir. "Daha uzaktaki bahçeli villalardaki üst burjuvazi... bedava, sağlıklı kır havasında, güzel, konforlu evlerde yaşıyor, şehire, her yarım ya da çeyrek saatte bir giden omnibüslerle gidiyordu. Ve düzenlemenin en güzel yanı bu para aristokrasisinin üyelerinin işyerlerine giden en kısa yolun, tüm emekçi bölgelerin ortasından geçmesi ve onların bu sağlı sollu korkunç sefaleti hiç görmemeleridir."[6]

Sosyal eleştirmenlerin, çocuklarından korktukları, tehlikeli bir şekilde sokaklarda ya da fabrikalarda yaşayan işçi sınıfı annelerinin tersine, orta sınıf ailelerde annelik eşi görülmemiş bir yoğunluk kazandı. Bunu bir örnekle açıklayabiliriz. 19. yüzyılın sonlarında Fransa'nın kuzeyindeki bir sanayi bölgesinde Madam B. sekiz çocuğunun yetiştirilmesini yakından takip etmiştir. Aile kayıtları arasında her biriyle ilgili bir defter tuttuğu görülür. "Onları tüm kötü düşüncelerden ve eylemlerden arındırmayı" amaçlayarak, düşüncelerini öğrenmek için onları sık sık sorguya çekmiş, yaramazlık yaptıklarında iyi geceler öpücüğü vermemiştir.[7]

Orta sınıf ailelerin sığınakları, sanayi kentinin sert dünyasında mahremiyete ve inzivaya çekilmiş olsa da, idealleştirilmiş aile imajı, işçi ailelerine, resim ve hikâyeler, kendilerinin ev hizmetçiliğinde gözlemledikleri üst sınıf evleri ve hatta çocuk oyuncaklarının vitrinleri aracılığıyla ulaşmıştır.

Örneğin, üst sınıf çocuklarına gösterilen özen ile genellikle işçi sınıfı çocuklarının kaderi olan zorlu çalışma arasındaki karşıtlıklar, işçilerin sanayileşme çağına ilişkin anılarında, bunun sınıfsal hınçları körüklediği olarak görülmektedir. Örneğin, 1860 yılında Almanya Altona'nın Hamburg banliyösünde doğan Julius Bruhns, anılarında, beş yaşında bir puro dükkanında çalışmaya başladığını anlatır.

"Sevgili küçük oğlunu böyle eziyetler içinde görünce annemin yüreği kanadı ama ne yapabilirdi? Hayatımın 'altın gençlik' yıllarının büyük bölümünü, puro fabrikasının tozlu, dumanlı odasında harcamak zorunda kaldım. Benden daha şanslı yaşıtlarım, sokaklarda parlak güneş ışığında koştururken ben her zaman yetişkinler arasında yaşayıp çalıştım."[8]

Avrupa'da Sanayi Devrimi dönemi, 1789 Fransız Devrimi ile başlayan siyasi devrimlerle de noktalanmıştır. Hükümdarlara karşı başlatılan başkaldırıda, Avrupa'nın hükümdarları, iktidar iddialarını, hanedan ilkelerine dayandırdıkları, yani yönetme hakkı, aile bağıyla devralındığı için aile bağları da sorgulanmıştır. Aile ilişkileri devrimci süreç ile birçok farklı şekilde bariz olarak bağlantılı olmuştur.

Siyasi teori ve sembolizm düzeyinde bir kralı devirmek baba egemenliğine de meydan okumuştur. Kral otoritesine sürekli saldırı, sosyal ve politik kurumları

sorgulayan daha geniş kapsamlı bir Aydınlanma döneminin önemli bir unsuru olmuştur. Yeni fikirler çoğu zaman dini otoriteye meydan okumuş ya da onlardan kaçınmıştır. Aydınlanma yazarları, insan sosyal ve politik ilişkileri için yeni modeller aramıştır. Kutsal Kitap'a dayanmak yerine, (örneğin Luther'in Protestan Reformu zamanında yaptığı gibi) "Doğa"ya ve "Doğanın yasalarına" dönmüşlerdir. Aydınlanma döneminde inceleme ve tartışma konusu olan birçok sosyal ve politik kurum arasında mutlak monarşinin siyasi sistemi ve ataerkil aile öne çıkmıştır. Önde gelen Aydınlanma siyaset kuramcıları anlayışında, bu iki alan şaşırtıcı bir şekilde birbirine bağlıdır.

Örneğin Baron de Montesquieu, "Kanunların Ruhu" (1752) başlıklı bir inceleme yayımlamıştır. Fransa'daki kraliyet despotizmini eleştirmek için farklı rejimlerin karşılaştırmalı analizlerini ve bunun yanı sıra babanın aile üzerindeki egemenliğini haklı çıkartan benzetmeler kullanmıştır. Montesquieu, krallık otoritesinin, babanın "doğal" gücünün bir yansıması olduğu görüşüne karşı çıkmıştır. Şunları ifade etmiştir:

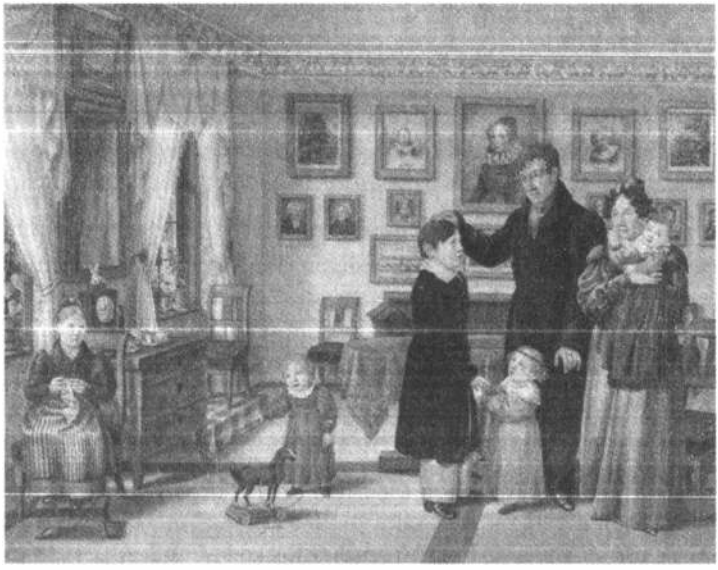
"Bazıları doğanın babalık otoritesi kurduğunu, en doğal yönetimin o tek kişiden geldiğini düşünür. Ama baba otoritesi örneği hiçbir şeyi kanıtlamaz. Çünkü eğer bir babanın gücü tek bir hükümetle ilgiliyse, babanın ölümünden sonra, erkek kardeşler, ilk kuzenler, vefattan sonra birçok hükümetle ilişkilendirilir. Hükümetin, doğa ile, insanların memnuniyeti ve düzeni lehine kurulduğunda en iyi şekilde uyuştuğunu söylemek daha iyi olacaktır."[9]

Fransız Aydınlanma filozofu Jean-Jacques Rousseau, kadın ve aile hayatı hakkındaki fikirlerini farklı türlerde sunmuştur. Despotik monarşiye "doğal hakların ihlali" olarak saldıran Sosyal Sözleşme gibi ve basit aile erdemlerinin, kraliyet mahkemesinin ve başkentlerin yozlaşmış aristokrat yaşam tarzından daha "doğal" olduğunu ifade ederek yücelten, "Emile" gibi bilinen kurgusal çalışmalar yazmıştır. Rousseau, dişi ev alanıyla erkeksi kamusal yaşamın birbirini tamamladığı bir karşılaştırma ileri sürer ki şöyledir:

"Erkekler ve kadınlar birbirleri için yaratılmıştır, ancak karşılıklı bağımlılıkları derece bakımından farklıdır... Erkek, kadının, onun yokluğuyla başa çıkmasından daha iyi başa çıkabilir. Kadın, erkeğin yardımı ve saygınlığı olmadan hayattaki amacını gerçekleştiremez... Doğanın kendisi, kadının, hem kendisi hem de çocukları için erkeğin yargısının merhametinde olması gerektiğini emreder.

Erkeklerin ve kadınların ne olduğu ne de olmaması gerektiğinin aynı şey olduğu kanıtlandıktan sonra aynı eğitimi almamaları gerekir... Erkekler; hareketli ve gürültü davullar, toplar, oyuncak arabalar, kızlar; göze hitap eden ve giyinmek için kullanılabilen şeyleri tercih ederler... Bebek, kızın özel oyuncağıdır ve bu onun hayatının işine karşı içgüdüsel eğilimini gösterir. Küçük kızlar her zaman okuma

yazma öğrenmeyi sevmezler ama her zaman dikiş öğrenmeye hazırdırlar... Bilimde ilke ve aksiyomlar aranması ve geniş genellemeler yapılabilecek her şeyde soyut ve spekülatif doğruların arayışı, kadının kavrayışının ötesindedir."[10]

Friedrich Wilhelm Doppelmayr'ın bu 1830 tarihli suluboya tablosu gibi resimler, bir orta sınıf aile evini betimler ve bu resimler 19. yüzyılın başlarında giderek artmıştır. Orta sınıf aileler, evlerini ve yaşam tarzlarını kayda geçirmek ve aile imajını gelecek nesillere taşımak için yetkilendirilmiştir.

Berlin / Germanisches Nationalmuseum / Fotoğraf: Lutz Braun / Art Resource, NY

Rousseau'nun pek çok kadın okuyucusu vardır ve kadınları, evle sınırlasa, ahlaki değeri kadına yüklese de binlerce kadın hayranı tarafından sevilmiştir çünkü onlara anneliği ve ev işlerini aşılamıştır. Rousseau'nun varsayımı kadının yerinin "doğal olarak" evde olduğudur. Vatandaşlık konusunda ortaya çıkan Aydınlanma fikirlerine derin çelişkiler getirmiştir. Bu fikirler Fransız Devrimi sırasında öne çıkacaktır ancak aile gücü ve siyasi yönetim arasındaki bağa yönelik eleştiriler, 1789'da patlak veren isyandan önce açıkça tartışılmıştır.

Fransız kralının 1789'da zorba yönetimini yenileştirme çabası, kısa süre sonra monarşinin tamamen reddedilmesine dönüşmüştür. Kral XVI. Louis ve kraliçesi Marie Antoinette, 1792'de idam edilmiş ve Fransa'da, cumhuriyet, yani Kraliyet ailesi yerine Fransız halkı tarafından yönetilen bir devlet ilan edilmiştir. Diğer Avrupa hanedanları sonunda Fransız cumhuriyetine karşı askeri bir ittifak kuracaktır ve Fransa ile Avrupa'nın geri kalanı arasında 1815'te monarşik yönetimin yeniden yapılandırılmasına kadar sürekli savaş olacaktır.

1789 ve 1815 arasındaki dönemde, hem aile hem de siyasi ilişkiler, Fransa'da ve Fransa dışında sorun ve tartışmaların odak noktasıydı.[11] Ataerkil ilkelere dayalı krallığın kaldırılmasıyla, siyasi otorite nasıl meşrulaştırılacaktı? Kral, ailedeki baba otoritesi anlamına mı geliyordu? Siyasi otoritesi nasıl gerekçelendirilecekti? Kralı devirmek ailedeki baba otoritesi için ne anlama geliyordu? Cinsiyet ve kuşak ilişkileri için ne anlama geliyordu? Devrimci özgürlük, eşitlik ilkeleri ve kardeşlik daha eşitlikçi ilişkiler öne sürüyordu. Bu kardeşlik anlayışı, krallıktaki babadan oğula aktarılan eşitsizliğin yerini alacaktı. Ama ya kız kardeşler ve eşlere ne olacaktı?

Yeni ve çoğu zaman çelişen vatandaşlık tanımları hemen ortaya çıkmıştır. 1791'de, aktif vatandaşlar tarafından, yıllık vergileri ücretlerine eşit olan ve üç günlük çalışmaları ödenen erkeklerden oluşan bir Anayasa Meclisi seçilmiştir. Bu, siyasi olarak güçlendirilen nüfusa büyük bir katkı olmuştur ama yine de yetişkin erkeklerin yarısını ve tüm Fransız kadınlarını haklarından mahrum etmiştir. Kölelik 1791'de, Fransa'da ve Fransız İmparatorluğu'nda kaldırılmıştır ancak serbest bırakılan kölelere tüm medeni haklar verilmemiştir. Yoksul erkekler, kadınlar ve eski kölelerden oluşan bu gruplar siyasi gösterilere, siyasi kulüplere ve milislere katılarak yine de haklarını talep etmişler, hatta giyim tarzlarında da bunu göstererek, örneğin devrime destek anlamına gelen kırmızı "özgürlük kasketleri"ni hayata geçirmişlerdir.

Kral babanın devrilmesi, halk isyanı kadar aile içinde de belirgin olmuştur. Olympe de Gouges adında bir kadın aktivist, devrimin kilit bildirisi "Erkek ve Vatandaşın Haklar Bildirgesi"ni kadınları da kapsayacak şekilde yeniden yazma cüretigösterdi ve "Erkekler özgür doğar ve eşit haklara sahiptir" ifadesini "Kadınlar özgür doğar ve erkekle eşit haklara sahiptir" diye değiştirdi.[12]

Devrimden ilham alan İngiliz bir kadın olan Mary Wollstonecraft, oradaki olaylara bizzat şahit olmak için Paris'e gitmiştir. 1792'de, "Kadın Haklarının Savunması"nı yayımlayarak, tezinde, devrimin, cinsiyet ve aile siyasetiyle ilgili Aydınlanma fikirlerini daha radikal bir yöne doğru nasıl yönlendireceğine dair bir fırsat sunduğunu kanıtlamıştır. Rousseau'nun fikirlerine doğrudan işaret eden Wollstonecraft, toplumsal cinsiyet ve siyasete farklı bir bakış açısı getirmiştir.

"Ne zaman bir eğitim sistemi oluşturmalıyız? Yazarın dediği; (Rousseau'nun, Emile'de dediğine işaret ederek) 'Kadınları erkekler kadar eğitin. Bize ne kadar benzerlerse üzerimizde o kadar az güce sahip olacaklardır.' İşte tam da bu noktadayım. Onların erkeklerden üstün olmalarını istemiyorum. Kendileri için güçlü olmalarını istiyorum. Kadınları rasyonel varlıklar ve özgür vatandaşlar yapın. O zaman çabucak iyi eşler ve anneler olacaklardır."[13]

De Gouges ve Wollstonecraft gibi yazarların argümanlarına rağmen, kadınlara, devrimci meclisler tarafından hiçbir zaman vatandaşlık hakları verilmemiş fakat aile içi eşitsizlikler ve kadınların aile içindeki şiddetle ilgili şikâyetlerini ele alan aile

yasalarında çeşitli şekillerde yenilikler yapılmıştır. Tüm erkek ve kız çocuklarına eşit miras hakkı verilmiştir. Meşru ve gayrimeşru çocukların hakları arasındaki ayrımlar ortadan kaldırılmıştır. Evlilik, dini bir akitten ziyade bir medeni sözleşme haline gelmiş ve boşanma, çeşitli gerekçelerle ve kocaların olduğu gibi, kadınların da talebi üzerine mümkün olmuştur. Erkekler, kendilerini savunulmaz hatta kötüye kullanan ilişkilerden kurtaran yeni yasalardan kadınlardan çok daha fazla yararlanmışlardır. Devrim, kamu alanındaki tüm kısıtlamalara rağmen en azından aile alanına geçici olarak dönüşüm getirmiştir.[14]

Devrimin ilk aşamaları, kraliyetin devrilmesini yeni bir aile düzeniyle ilişkilendirdiyse de sonraki aşamaları ve sonucundaki yenilgisi ailenin demokratikleşmesine karşı bir tepki getirmiştir ve bu, siyasi hayatın demokratikleştirilmesi çabalarına bir ölçüde paraleldir. Bu geri dönüş belki de, hukukta ve devrim sonucu iktidara gelen ama onu yeni bir yöne götürecek olan Napolyon rejiminde en iyi şekilde ifade edilir. Fransa'nın kırılgan Birinci Cumhuriyeti, 1790 yılı boyunca dağılmıştır. Siyasi muhalefeti bastırması nedeniyle kendisini destekçilerinden uzaklaştırmış, önderliği giderek yabancılaşmıştır. Hükümet, tanınırlığını ve mali varlığını sürdürmek için yurtdışındaki fetihlere güvenmiştir. Napolyon'un 1799'daki darbesiyle gelen askeri diktatörlüğün adımı, sivil hükümetin tanınırlığı için askeri başarılara yaslanmış kısa bir basamak olmuştur.

Fransız Devrimi'nin tüm amaçları, Napolyon'un devralmasıyla sona ermiştir. İlk yıllardaki yeniliklerin çoğu tamamlanmamıştır. Napolyon sonunda kendini imparator ilan edecek, siyasi ve sembolik olarak baba egemenliğini geri getirecektir. Napolyon sonrası Fransa'da eşler, yasal olarak kocalarından bağımsız hareket edememişlerdir. Babaların çocuklar üzerindeki otoritesi de artmıştır. Napolyon boşanma kanunu, karılar ve kocalar arasında kesin eşitsizlikler getirmiştir. Bir erkek karısına zina nedeniyle boşanma davası açabilir fakat bir kadın, kocasına, ancak metresini evlerine getirdiği takdirde dava açabilmektedir.

Avrupa'nın endüstriyel ve politik anlamdaki "ikili devrimleri" ailede köklü değişiklikler içermektedir. Modern çağda sanayileşme ve siyasi çalkantılar, dünyanın başka yerlerinde, farklı biçimler almış fakat onlar da aile hayatına müdahale etmiştir. Sanayileşmenin ilk olarak İngiltere'de gerçekleşmesi, Avrupa'nın, dünyanın geri kalanına farkındalık getirmesini sağlamıştır.

Avrupa'nın ardından, 19. yüzyılın ikinci yarısında, emperyalist girişimlerle Çin modern sanayileşmesi oluşmuştur. Çin İmparatorluğu'nun 1840 yılındaki Afyon Savaşı ile Batılı güçler tarafından bir dizi yenilgiye uğratılması, Çin'deki yabancılara ekonomik ve siyasi haklar tanıyan anlaşmaları getirmiştir. Çinli aydınlar ve yetkililer 19. yüzyılın sonunda Batılı güçlerle rekabet edebilmek için modern bilimin benimsenmesi gerektiğine ikna olmuş ama bunu, kaybetmeden en iyi nasıl başarabileceklerini tartışarak, buna, Çin'in "özü" adını vermişlerdir.

Onların çabaları 1898'de, Yüz Reform Günü denilen yeniliğe yol açmıştır. 1875'ten 1908'e kadar hüküm süren Qing İmparatoru Guangxu, hükümet değişikliği önermiştir. Reformcular, eğitim sistemi, sanayi ve orduya önemli yatırımlar ile anayasal bir monarşinin kurulması için değişiklik önermiştir. Özellikle ikinci teklif, genç imparator ve imparatoriçeden daha ileriye gitmektedir. Zengin dul Cixi gitmeye isteklidir. (Cixi, imparatorun halası ve aynı zamanda üvey annesiydi. 1861'den 1908'deki ölümüne kadar emperyal siyasette önemli bir sahne arkası rolü oynamıştır.) Reformdaki birkaç kilit isim tutuklanıp idam edilmiştir. Reformun tek sağlam sonucu Pekin Üniversitesi'nin kurulmasıdır. Reform çabalarının başarısızlığa uğramasından sonra, emperyal hükümet ve iktidardaki hanedanın kendisini yenilemesi kısıtlanmıştır.

Hem Çin'de hem de yurtdışında yaşayan Çinliler arasında devrimci fikirler yayılmaya başlamıştır. Qing hanedanına pek çok suçlama olmuştur ve bunlardan biri de onların "Çinli" olmadıkları, bu nedenle hanedanın çıkarlarını, Çin milletinde önde tuttuklarıdır. (Qing yönetici ailesi Mançu'dur. Mançular, 1644'te Çin'i fetheden ve Mançurya'nın yarı göçebe kuzey halklarından gelen topluluktur.) Genç devrimci aktivist Zou Rong, Devrimci Ordu adlı bir broşürde (1903), Çin'in karşı karşıya olduğu sorunu açık olarak ırksal terimlerle şöyle tanımlamıştır:

"İçte Mançuların köleleriyiz ve onların zorbalığını çekiyoruz. Dışarıda ise (Batılı) Güçler tarafından taciz ediliyoruz ve iki kat daha köle oluyoruz. Sarı İmparator'un torunları Kutsal Han'ımızın, neden devrimi, bağımsızlığı desteklemesi gerektiği, altında toplanacak ya da yok edilecek bir ırkımızın olup olmadığı sorusuyla ortaya çıkar."[15]

Zou Rong, bunları yazdıktan iki yıl sonra hapiste ölmüştür. Yazıları, halkı, hem yabancı emperyalizme hem de genel olarak yabancı olarak algılanan Qing hanedanına karşı dolduran yeni bir milliyetçilik türünü teşvik etmiştir. Zou Rong, imparatorluğun geleneksel anavatanından olan Han Çinlilerinin tek bir efsanevi ata soyundan geldikleri için kan bağına sahip olduklarını ileri sürer. Bu kan bağı, 20. yüzyılın başlarında Çin milliyetçiliğinin inşasında önemli olmuştur.

20. yüzyılın ilk on yılı, Qing hanedanına karşı bir dizi başarısız isyan görmüştür. 1911'dekinden sonra Vuhan'daki bir başka ayaklanmayla ordu isyan etmiş ve hanedan devrilmiştir. Hiç kimse, hatta ordu bile hanedanı korumak için savaşmaya istekli değildir. Devrimci güçler Mançu hükümdarlarına karşı birleşmiştir. Ancak hanedanlığın devrilmesinin ardından Çin, hangi yolun izlenmesi gerektiği konusunda derinden bölünmüştür. Ortaya çıkan içsavaşlar, 1949'da komünist yönetim altında birleşen Çin anakarası bir kez daha kurulana kadar sürmüştür. Aile, bu devrimci süreç boyunca, Çin'in geleceği konusundaki tartışmaların merkezinde yer almıştır. Bazı gözlemciler, aileyi, Çin geçmişini koruyacak bir alan olarak görmüşlerdir. Bazı devrimciler ise bunun aksine, Çin'in kemikleşmiş aile ilişkilerinin, Çin'i modern bir geleceğe hazırlama sürecinde değiştirilmesi gerektiğini savunmuşlardır.

Bu gelecek hem siyasi hem de ekonomik modernleşmeyi içermekteydi. İlk olarak 20. yüzyılın başlarında ortaya çıkan modern endüstriyel fabrikalar, eşi görülmemiş sayıda kadın işçiyi evden çıkarmıştır. Modern fabrikalar 20. yüzyılın başlarında ilk kez faaliyete geçtiklerinde, genellikle kırsal kesimden genç kadın işçiler işe alınmıştır. Genç kadınlar, Avrupa'da olduğu gibi, el becerileri ve uysallıklarından dolayı tekstilde ideal işçiler olarak görülmüştür. Bazı bölgelerde, işe alım görevlileri kırsalın dışına çıkarak, yaşları genellikle on dört ile on sekiz arasında değişen kızları fabrikalara getirmiştir. İşverenler, kızların emeği için ailelerine toplu bir ödeme yapmıştır.

Kızlar bazen işe alım görevlilerinin aileleriyle birlikte yaşamıştır ama sıklıkla, geliş gidişlerinin yakından gözlemlendiği yurtlarda kalmışlardır. Ödemeleri normal olarak kırsaldaki ailelerine gönderildiğinden, aileler kendi çıkarları adına, kızlarının evliliklerini erteleyebiliyorlardı çünkü evlenseler fabrikalarda çalışmayı bırakırlardı. Eğer kızları evli bir kadın olarak çalışmaya devam ederse, maaşları, artık kendi ailesine değil, kocasının ailesine gidecekti. Genç kadınların çoğu yine de sonunda evlenmiş ve evlilikleri geçmişte olduğu gibi neredeyse her zaman ebeveynleri tarafından ayarlanmıştır. Kadın işçilerin coğrafi hareketliliğini cesaretlendiren fabrika düzeni Çin aile hayatı için yeni bir durumdu. Ancak aile hayatını kökten değiştirmemiştir. Kız çocuklarının kazançları yine aile bütçesine girmiş, ebeveynler evlilik seçimleri kontrol etmeye devam etmiştir. Doğrusu, birçok kadın fabrika işçisi özgür eş seçimini (siyasi reformcuların bir dönem desteklediği) ayıp olarak görmüştür.[16] Sosyoloji öğrencisi olan Yang Meizhen, 1920'lerin sonlarında kadın işçilerle yaptığı röportajda, genç kadınlar, "özgür evlilikler, erkek ve kadınların kendi başlarına evlenmeleri utanç verici" demişlerdir.[17]

Aynı zamanda kırsal kesimdeki yoksul kızlar, modernleşen Çin şehirlerinin, özellikle Şanghay'ın işgücünü sağlamıştır. Şanghay'daki ve Çin'in başka yerlerindeki reformcular ve işadamları, ortaya çıkan Çin orta sınıfının yenileştirilmesine dair çözümlerin, Çin'in modern dünyadaki yeni rolü için en iyisi olması gerektiği konusunu ele almışlardır.

Dört Mayıs Hareketi, 4 Mayıs 1919'da, Versay Antlaşması hükümleri protestoları ile başladığı için bu adla anılmış, aile ve siyaset konularını ön plana çıkarmıştır. Pekin Üniversitesi öğrencileri arasında başlamış ve diğer şehirlerdeki öğrencileri ve işçileri kapsayacak şekilde yayılmıştır. 4 Mayıs Hareketi'nin Çin toplumuna ilişkin analizi, Çin'in sorunlarının kökünde, özellikle, katı aile ve sosyal hiyerarşiler olduğunu açıkça gösteren Konfüçyüsçülüğü göstermesidir.

Bu hareketin liderlerinden ve Çin Komünist Partisi'nin kurucularından biri olan Chen Duxiu, aile hakkındaki Konfüçyüsçü öğretilerin, modern politik bilincin gelişmesini engellediğini şöyle belirtir: "İnsanlar Konfüçyüsçü ilkelere bağlıyken, oğlunun, babanın ölümünden üç yıl sonra dahi onun yolundan ayrılmaması, ana

babaya bağlılığın ve itaatin öğretilmesi ve sadece kocasına ve babasına değil, oğluna da itaat eden kadın olduğu yerde, aile üyeleri, nasıl kendi siyasi partisini kurup kendi seçimlerini yapabilir?"[18]

Eski aile sisteminin yıkılması için yapılan genel haykırışlar arasında, her iki iş insanı ve siyasi reformcular tarafından da yeni tarz aileler için özel planlar öne sürülmüştür. Girişimci bir süt çiftçisi olan You Huaigao, 1936'da kısmen, süt ürünlerine olan talebi artırmak için "Family Weekly" adlı bir dergi yayınlar. Batılı çekirdek aileyi kastettiği "küçük aile", "yeni çağa uygun aile formu"dur der.[19] You'ya göre, modern aileler, birbirini seçen ve tek eşli olan eşlerden oluşmaktadır. Modern ticari ürünleri tüketirler ve ticari ekonomiye tüketici olarak katılırlar. Bu aileler popüler basında politik olarak ilerici ve ekonomik olarak verimli olarak betimlenmiştir. Dergiler, Çinli ailelerin modern hayatlar yaşayabilmelerine yardımcı olmak için sabun ve ilaç gibi ürünlerin reklamlarıyla dolmuş, modernlik ve Batı arasındaki bağlantıyı görünür kılan modern yaşam alanları fotoğrafları yayımlamışlardır.

Ne var ki, yeni küçük ailenin, Batılı ailenin bir taklidi olarak görülebileceği gerçeği, endişelere ve karşı eleştirilere yol açmıştır. Batılı ürünlerin ve fikirlerin akışı, Çin halkını, yerel ürünleri satın almaya teşvik eden Batı karşıtı bir muhalefeti harekete geçirmiştir. Yerel ürün hareketleri, aile satın alımlarına da yönelen yeni bir tür tüketici milliyetçiliğini devreye sokmuştur.

現代家庭陳設
應有之改革
（清雪）
▲現代家庭之陳設▼

1931'de Şanghay'da yayımlanan bir kadın dergisi olan Linglong'un ilk sayısındaki bu makale, "Modern aile düzeni" başlığını taşıyor. Makale, modern insanların, modern bir çevrede yaşamasının neden önemli olduğundan bahsetmekte ve çağdaş tasarımlı Batı tarzı mobilyalarla döşenmiş modern bir odayı göstermektedir.

Linglong cilt 1, no 1, 1931, s. 14. Columbia University Libraries

Yerel ürünlere ilgi, özellikle oyuncaklara kadar uzanmıştır çünkü çocuklar milletin geleceğidir. Sevilen film Xiao Wanyi (Little Playthings, 1933) siyaset, tüketim, sosyal sınıf ve kent-kır ilişkileri arasındaki ilişkiyi netleştirmektedir. Eski moda oyuncaklar yapan kadın kahraman şöyle der: "Bu yabancı oyuncakların hepsi büyük fabrikalardaki makinelerle hızlıca yapılır. Şehrin zengin çocukları bu savaş gemileriyle ve uçaklarla oynar. Buna üzülmeli miyiz? Hayır! Kendimizi karın boşluğumuzdan yukarı doğru çekeceğiz ve önümüze bakacağız." Filmin ilerleyen bölümlerinde, aynı kişi, şehir çocuklarının yabancı oyuncaklarla büyüyüp büyümeyeceğini merak eder. Çocukların bu yabancı oyuncaklarla büyütülmesiyle, evde, yabancıyla savaşmayı öğrenebileceğini belirtir ve politik yönden endişelerini açıkça ifade eder.[20]

İçsavaşta ve devrimde tüm taraflar, aile ve aile içi hayatı, hoş karşılanıp karşılanmasa da değişimin dayanak noktası ve geleceğin belirdiği alan olarak görmüştür. Ekonomik ve politik "İkili devrimler" dünyanın çeşitli bölgelerinde çok farklı şeyler ifade etmiş ama her yerde ailedeki dönüşümlere bağlı olmuşlardır.

7. Bölüm

Yaşam ve Ölümün Güçleri: Devlet Nüfus Yönetimi Döneminde Aileler (1880 - Günümüz)

1935'te, bir çiftçi ve yedi çocuk annesi Alman Mathilde M., onun "budala" olduğunu iddia eden doktorunun önerisi üzerine kısırlaştırma kurulu önüne çıkarılmıştır. Nazi rejimi bu kurulları, 1934'te çıkardıkları yeni yasayı; Kalıtsal Hastalıkları Olan Çocukların Korunması Kanunu'nu uygulamak için kurmuşlardır. Bu kanunda şu şart koşulmuştur: "Kalıtsal bir hastalıktan muzdarip olan herkes, tıp biliminin deneyimlerine göre, onların çocukları da büyük bir olasılıkla ciddi kalıtsal fiziksel veya zihinsel kusurlardan muzdarip olabileceği için cerrahi bir operasyonla kısırlaştırılır." Bu yasayla Mathilde'nin doktoru onun kısırlaştırılması gerektiğine karar vermiştir.[1]

Mathilde, kurul önünde bu öneriye karşı çıkarak daha fazla çocuk istemediğini kabul eder ancak devletin, aile hayatına müdahale etmesine direnir ve zihinsel engelli olduğu iddiasına itiraz eder. "Tabii ki, yüz kadından doksanının yanıtlayamayacağı faiz hesaplama sorusuna cevap veremem. Gün içinde okuma ya da benzeri bir şeye ayıracak zamanım yok çünkü sabahtan akşama kadar dinlenmeden, çocuklarla, 30 dönüm araziyle ve hayvanlarla uğraşıyorum."[2] Mathilde, davasında başarılı olmuş ve kısırlaştırılmamıştır fakat diğerleri onun kadar şanslı değillerdir. 1934 yılında yasanın çıkması ile 1945'te Nazi rejiminin bitişi arasındaki dönemde yaklaşık 360.000 Alman erkek ve kadın kısırlaştırılmıştır. Bu, nüfusu yönetmek için tasarlanmış aşırı gaddar bir devlet politikasıdır fakat devletin, aile politikalarını uygulama hakkı ve sorumluluğu olduğu fikri pek de yeni değildir.

Avrupalı devlet kurucuları, daha 17. yüzyılda, kendi krallıklarının sakinlerini bazı amaçlarla "nüfus" olarak düşünmeye başlamışlardır. Nüfus artışı ve üreme,

devlet politikasının odak noktası olmuş, 19. yüzyılda Avrupa genelinde hükümetler, nüfus eğilimlerini izlemek için hane kaydı gibi teknikleri başlatmıştır.

Aileler her yerde, evlilik yasaları, vergi teşvikleri, sosyal güvenlik ve diğer refah programları, doğum kontrolünü düzenleyen yasalar, çocuk bakımı ve eğitim desteği ile cinsiyet veya ırk ilişkileriyle ilgili yasaları kapsayan çok çeşitli devlet politikalarıyla şekillenmiştir. Bazı modern devletler, Nazi kısırlaştırma yasası gibi vahşi ve hatta soykırımcı politikaları yürürlüğe koyarak, istenmeyen ya da uygun olmayan nüfusları yok etmeyi amaçlamışlardır.

Birçok modern refah devletinin programlarının kökleri 19. yüzyılın sonlarına ait girişimlere dayanmaktadır. Bu girişimler bazen yüksek mevkiden gelir. Örneğin, 1883'te Alman Şansölyesi Otto von Bismarck, işçiler için zorunlu sağlık sigortası önermiştir. Bu sigorta, işçilerin hastalık ve yaralanma durumunu göz önüne alarak tasarlandığı gibi aynı zamanda politik nedenlerle de tasarlanmıştır. Bu politik nedenler, işçileri sosyalist muhalefet hükümeti refah programlarına dahil etmeye yöneliktir. Örneğin, birçok İngiliz işçi sınıfı kadını, 1913 ve 1914'te, Kadın Kooperatif Loncası'na, yoksul annelerin desteklendiği ulusal hibe kampanyasıyla ilgili mektuplar yazmışlardır.

Loncanın aldığı mektuplar, yoksul kadınların çok fazla hamilelik yaşamalarının sonucunda çok az gıda ve tıbbi bakım ücreti aldıklarını aktarmaktadır. Bir mektup sahibi, (yazanların isimleri Lonca tarafından yayımlanmamıştır) ilk çocuğunu doğururken neredeyse ölmek üzere olduğunu anlatır. Doktoru ona "çok çalıştığını ve yeterince dinlenmediğini" söylemiştir. "Çocuk, milletin malı ve annenin omurgasıdır" diyerek, bir çocuğun doğumunda ve beslenmesinde çocuğa ve yoksul annelere yardım edecek bir annelik desteği çağrısında bulunur.[4]

Avrupa hükümetleri, nüfus sorunlarını hem kolonilerinde hem de kendi ülkelerinde düzenlemiştir. Koloni kurmaya teşvik eden konuların bir kısmı ilk etapta, "fazla" Avrupa nüfusunun yer değiştirebileceği, işsizlerin iş bulabileceği, evlenmemiş kadınların koca bulabileceği, topraksızların toprak bulabileceği yerleri sağlamak olmuştur. Kolonilerin genişlemesinin savunucusu olan İngiliz emperyalist Cecil Rhodes, 1890'larda, kolonilerin, Britanya'nın iç toplumsal çatışmalarını çözmenin anahtarı olduğunu iddia etmiş ve şöyle demiştir: "Biz sömürgeci devlet adamları, Birleşik Krallık'ın 40.000.000 sakinini kanlı bir içsavaştan korumak, fazla nüfusu yerleştirmek, onların ürettiği ürünlere yeni pazarlar sağlamak için yeni topraklar kazanmalıyız."[5] Büyük Britanya, Fransa, Almanya ve Avrupa'nın başka yerlerinden göç edenler ya da bazı durumlarda sınır dışı edilenler, Afrika, Güney ve Güneydoğu Asya, Amerika ve Avustralya'daki Avrupa yerleşimci kolonilerine yerleşmiştir.

Sömürge yöneticileri, sömürge yönetimlerini haklı çıkarmak için aile metaforlarını kullanmışlardır. Sömürge tebaalarına, olgunluğa ulaşmak ve

gelişmek için eğitime ve aydınlanmış rehberliğe ihtiyaç duyan çocuklar gibi davranmışlardır. Bu bir kez başarılırsa arkasından kentsel yetişkinlik gelir. Örneğin, Fransız kolonilerinde yaşayıp, Fransızca konuşan ve Fransız yasalarına uyan Afrikalı tebaalar, "ten rengi ne olursa olsun, Fransız vatandaşları ailesine dahil olup, bütün haklara sahip olabilirler." Avrupalılar ayrıca bir tür uygarlık kıstası olarak cinsiyet ilişkileri fikirlerini de kullanmışlardır. Örneğin Fransızların, Cezayir'deki "uygarlaştırma misyonlarını", İslam kültüründe kadınların erkeklere bariz bir şekilde boyun eğmesine, İslam kültürünün Cezayir'in kültürel geriliğine neden olmasına karşı haklı çıkartmıştır. Bir sömürge yazarının, "İslam'ın ahlaki hastalığı" dediği şey budur. Bu iddia, Fransız kadınlarının erkeklerle yasal olarak eşit olmadığı (diğer şeylerin yanı sıra, 1945'e kadar oy kullanmaları reddedilmiştir) göz önüne alınırsa, çelişkili ve hatta ikiyüzlüdür.[6]

Kolonilerde şekillenen şimdiki aile ve cinsiyet ilişkileri sömürge kanununu şekillendirmiştir. Avrupalı erkekler, sömürge yerleşimlerinin ilk yıllarında, genellikle yerli kadınlarla cinsel ilişki kurmuşlardır. Bazıları, cinsel tercihini, Avrupalı olmayan eşlerden yana yapmıştır. Örneğin Batı Afrika'daki Fransız egemenliğinin ilk yıllarında birçok yönetici cariye olarak yerel kadınları almış, biri onları, "beyaz kız kardeşleri gibi sürekli ilgi istemiyorlardı" diyerek övmüştür.[7] Ama böyle gayriresmi birleşmeler, Avrupalı güçler, 19. yüzyılın sonlarında ve 20. yüzyılın başlarında sömürgelerinde daha sıkı bir siyasi otorite kurmaya rağbet ettiği için daha az kabul görmüştür. Avrupalı yöneticiler, eşlerini ve ailelerini yanlarında götürmeye ve sömürge başkentlerinde Avrupa tarzı bir ev hayatı oluşturmaya başlamışlardır.

1890'lardan 1914'te başlayan I. Dünya Savaşı'na kadar, Alman Güneybatı Afrika'sında (şimdi Namibya), evlilik ve diğer cinsel birliktelik biçimleri, Almanya'da olan ve sömürge yerlere yerleşen Almanlar ile sömürge yöneticileri arasında karmaşık tartışmalara yol açmıştır. İlk yerleşimciler, diğer kolonilerde olduğu gibi, Afrikalı kadınlarla birlikte olmuş, bunların birkaçı yasal evlilikler olmuştur. Koloni yetkilileri ve birçok yerleşimci, çocuk beklentisiyle Alman vatandaşlığı ya da miras hakkı talep eden bu tür birlikteliklerden korkmuştur. Almanların çoğu, herhangi bir biçimde ırk karıştırma fikrine (ırk kavramı henüz hiçbir yerde resmi olarak tanımlanmasa da) ilkesel olarak karşı olmuştur. Koloni Yerleşim Yetkilisi Paul Rohrbach, 1904'te ırksal karışımın tehlikeleri konusunda şu uyarıyı yapar: "Her ahlak, kültür, sosyal düzen ve ulusal refah duygusu kaybolmuştur. İnsanlar 'yerli gibi olmuş' (verkaffern), erkekler, vahşi, kötü yetiştirilmiş, pis piç çocukların sürüsüne batmıştır. Deneyimlerin gösterdiği gibi, birçok genç erkek beyaz kızların olmaması nedeniyle yerlilerle, özellikle de piç kızlarla evlilik ilişkisine girmeye yatkındır."[8]

Almanya'da, bekâr Alman kadınların kolonilere göç etmesini teşvik eden siyasi baskı artmıştır. Bu kadınların orada Alman erkeklerle evlenmesinin, ırk karıştırma

"problemini" muhtemelen çözeceği düşünülmüştür. Avrupa'daki birçok kolonide erkekler, bu anlayışla aynı fikirde olmamış, Avrupalı kadınlarla evliliklerin sık olduğu yerlerde bile yerli kadınlarla nikahsız ilişki kurmaya devam etmiştir. Alman sömürge yetkilileri, ekonomi eleştirmeni Moritz Bonn'un, 20. yüzyılın ilk on yılında ortaya attığı iddiasını beğenmemişlerdir. Bonn'a göre: "Afrika'daki piçleşmenin ana nedeni; beyaz kadınların yokluğu değil, siyah kadınların varlığıdır."[9]

Yine de, evlenmemiş Alman kadınları, sömürge yerlere potansiyel olarak gönderme planları geliştirilmeye devam etmiştir. Alman Sömürge Derneği, 1897'de, iki Alman kadını Güneybatı Afrika'ya göndermiş, bu göndermeler sonraki yıllarda artmıştır. Kolonideki, sömürge valisi Theodor Leutwein gibi muhafazakar erkekler, saf ırktan oluşan aileler kurmak için beyaz kadınlar gerektiğini vurgulamıştır.[10] Leutwein, kolonide, Barones Ada von Lilienkron gibi muhafazakâr kadınlar tarafından desteklenmiştir. Lilienkron, koloninin, "Boers (Hollanda kökenli yerleşimciler) ve Kaffirs'e (Güney Afrika'nın yerli halkı için kullanılan Avrupa terimi) geçmesiyle tamamen tehlikede olduğunu çünkü karışık kanların oluşumuyla oluşan ırkın, başlangıçtan itibaren Almanların büyümesi için tehdit oluşturduğunu" iddia etmektedir.[11] Alman hükümeti, 1905'te, Güneybatı Afrika'daki Alman yerleşimciler ve sömürge tebaaları arasındaki evlilikleri yasaklamıştır. 1914'e gelindiğinde, Alman sömürge dernekleri Güneybatı Afrika'ya yaklaşık 600 bekâr Alman kadını göndermiş ve bu, kadınların çoğunun Alman erkek yerleşimcilerle evlenmesiyle sonuçlanmıştır.[12]

Benzer tartışmalar Fransız kolonilerinde de ortaya çıkmıştır. Fransız Batı Afrika kolonilerine sömürge yöneticilerinin eşlerinin gelmesi, 1920'lerde hem evde hem de hükümetteki gayriresmi imparatorluk döneminin sona erdiğinin işareti olmuştur. Güçlü Avrupalı erkeklerle itaatkâr yerli kadınlar arasındaki eski tarz cariyelik ilişkileri ve ara sıra yapılan yasal evliliklerin yerini büyük ölçüde Avrupalı erkekler ve Avrupalı kadınların evliliği almış, Avrupalı aileler ve yerli aileler arasında daha katı sosyal ve ırksal ayrımlar oluşmuştur.

Yerleşimci kolonilerinde aile sorunları yoğunlaşmıştır. Fransızlar, 19. yüzyılın sonlarında, çok sayıda Avrupalı yerleşimciyi Kuzey Afrika'daki Cezayir kolonilerine çekmeye çalışmıştır. Avrupalı yerleşimcileri cezbetmek için, mülk tutma ve arazi transferine yönelik yasa değişikliği yapmış ve bu, yerleşimcilerin Cezayir'deki arazi kontrolünü 1901 yılına kadar yaklaşık beş milyon akreye çıkarmıştır.[14]

Yerleşimciler ve yerli Cezayirliler arasındaki ilişkilerin yönetimi, sömürge devletinin, kendisini tüm yönleriyle, evlilik ve ebeveynliği düzenleyen yasalar da dahil olmak üzere aile hayatına ve Avrupalı işverenler ile Cezayirli işçiler arasındaki iş ilişkileri, cinsellik, üreme ve miras konularına dahil olmasını gerektirmiştir. Koloni yetkilileri, yerli kadınlar arasında Fransız aile kurallarını yaymak ve böylece sömürgeci yönetimin yerli kadınların dostluğunu kazanmasına yardımcı olmak için

Avrupalı kadınlara güvenmiştir. Örneğin Isabelle Eberhardt, 1897'de 20 yaşındayken, annesiyle birlikte Cezayir'e yerleşmek üzere Avrupa'dan ayrıldığında Avrupa'nın kadına saygı kavramlarını geride bırakmıştır. Hemen, kendi deyimiyle, "Bedevilerin eşitlikçi kıyafeti" dediği erkek kıyafetlerini benimsemiştir. Böylece Tunus şehrinin Arap mahallelerinde özgürce dolaşabilecektir çünkü giymezse, "ağırbaşlı genç Avrupalı kadın bu mahallere girmesine engel olacaktır". Bedevi bir erkek gibi giyinerek hem cinsiyet hem de ırk ayrımlarını aşmıştır. Bunun ona sağladığı özgürlük, onu, sömürge yerleşimlerinde insanlarla, diğer yerleşimcilerin çoğundan çok farklı bir ilişkiye götürmüş, koloni otoritelerinin yerleştirmeye çalıştığı "uygarlaştırma misyonu" ve Fransız aile hayatı modeline engel olacak bir alternatif sunmuş ve Cezayirli kadınları daha Fransız yapmaya çalışmak yerine kendisi Cezayirli olmaya çalışmıştır.[15]

Vatandaşlık kendisini aile ilişkileri ve aile stratejilerine kaptırmıştır. Fransızlar, prensipte, Fransız siyasi topluluğuna üyeliğin, geçmişi ne olursa olsun herkese açık olduğunu iddia etmiştir. Ne var ki, etnik, ırksal veya dini kategoriler, uygulamada, aile üyeliği ve kültürel benzeyiş ile aktarılır ve Fransız devletiyle sayısız farklı siyasi ilişki içindedir. Aile ve nüfus değerlendirmeleri sömürge yönetiminin bir parçası olmuştur. Avrupa kolonileri de ırkçı politikaların bariz bir şekilde ilk gelişim bölgeleri olmuştur. Cezayir ve Batı Afrika'da bazı politikalar nüfus sınıflamalarını ırksal veya etnik terimlerle tanımlamayı gerekli görmüştür. Avrupalı yerleşimciler ve sömürge tebaaları için farklı olan ve ırka özgü olan kurallar koyulmuştur. Bazı kolonilerde ırkçı sınırların katılaşması, yerli nüfusları başka bir yere taşıma ve hatta yok etme kampanyalarını getirmiştir.

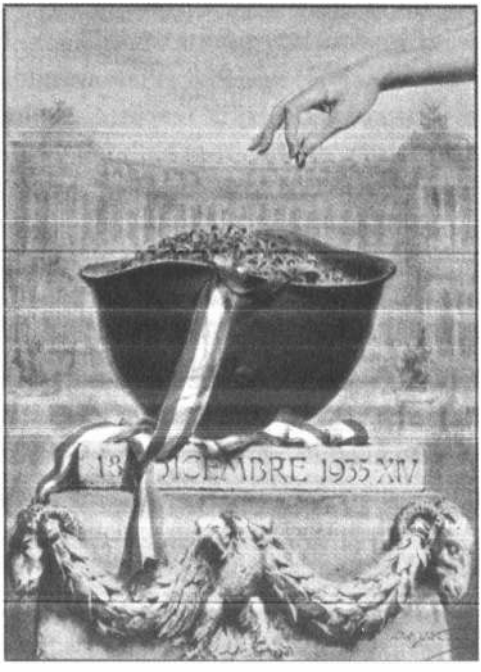
Afrika'daki Alman kolonileri buna bir örnektir. 1904 ve 1908 yılları arasında Alman Doğu Afrika ve Güneybatı Afrika'daki sömürgecilik karşıtı isyanlar acımasız bir baskıyla karşılaşmıştır. Güneybatı Afrika'daki Herero halkının yüzde 60 ila 80 ve Nama halkının yüzde 40 ila 60'ı Alman askeri eylemleri veya zorunlu yer değiştirmeleri sonucunda ölmüştür.[16] Bu politikalar 20. yüzyılın ilk soykırımını getirmiştir. Kolonideki ve Almanya'daki Alman devlet yetkilileri arasında bu baskı politikası ve ölümcül yer değiştirme konusunda anlaşmazlıklar olmasına rağmen, sömürgeci uygulamalar (insanları kimlik kartı takmaya veya kendilerine ayrılmış yerleşimlerde yaşamaya zorlamak gibi) yaygın olarak görülmüş, yerli nüfusları gözlemlemek ve kontrol etmek için tasarlanmıştır.

1920'lerde ve 1930'larda İtalya ve Almanya'da yönetime gelen faşist hareketler, nüfus yönetimi tekniklerini, yeni ve yıkıcı biçimlerde kullanmışlardır. "Faşist" sözcüğü, tam olarak, Benito Mussolini'nin önderliğinde 1922'den 1943'e kadar İtalya'yı yöneten parti Partito Nazionale Fascista'dan alınmıştır. Ayrıca aynı dönemde başka yerlerdeki benzer partilere atıfta bulunmak üzere genelleştirilmiştir. Bu partiler milleti ya da ırkı yücelten bir siyasi felsefeyi paylaşmışlardır. Ülkeyi

yöneten güçlü bir lideri idealize ederek ulusu somutlaştırmış, ekonomiyi millet adına sıkı bir düzene sokmuş ve muhalefeti bastırmıştır.[17] İtalya ve Almanya'daki faşist liderler Mussolini ve Adolf Hitler, ulusal nüfusu biyolojik bir birim, büyümesi, genişlemesi veya ortadan kalkması gereken bir kitle olarak görmüşlerdir. Rejimleri, askeri gücü ve bunun için gerekli olan ekonomik kalkınmayı vurgulamıştır. Aynı zamanda ve daha da önemlisi, doğru türde üremeyi teşvik ederek, istenmeyen nüfusları ötekileştirmek ya da ortadan kaldırmak için önlemler almışlardır.

Mussolini'nin faşizm tanımı, hareketin biyolojik boyutlarını netleştirir. Şöyle yazar: "Faşizm, imparatorluğun büyümesine, yani ulusun genişlemesine hayat verir ve olmazsa durum, çöküşe işaret eder. Çöküş döneminden sonra yeniden doğan halklar her zaman emperyalisttir ve emperyalizmden vazgeçme, parçalanmanın ve ortadan kalkmanın bir işaretidir."[18]

Devlet, bekârları vergilendiren ve eşcinselleri cezalandıran yasalar çıkarmıştır. Büyük aileleri teşvik etmiş, kürtaj ve doğum kontrol bilgilerinin yayılması devlet suçları haline getirilmiştir.[19] İtalya'daki faşist devlet, annelere çocukları için aile yardımı veya annelik sağlık sigortası desteği sağlayarak babaların yerine geçen bir anlam ifade etmiştir. Ayrıca sembolik olarak, örneğin, bir kampanyada evli kadınlardan, alyanslarının, Mussolini'nin yeniden silahlanma kampanyasını desteklemek için eritilmesine katkıda bulunmalarını istemiştir.[20] Bu politikalar aileyi siyasallaştırmış ve önceden özel olan aile kararlarını, açık bir şekilde devlet politikası ile birleştirmiştir.

1935'te çıkan İtalyan gazetesindeki bu faşist kampanya, kadınları bağış yapmaya, evlilik yüzükleriyle orduyu kurmaya destek olmaya teşvik ediyor. Yüzükleri askeri bir kaska takarak, kadınların en değerli varlıklarını ordu için feda ettikleri sahneleniyor.

"Le Sanzioni", Domenica del Corriere, 18 Aralık 1935. Courtesy of the University of Wisconsin Digital Collections Center

Parti'nin 1920'de Münih'te Hitler tarafından ilan edilen ilk programı, "Halkların kendi kaderini tayin etme hakkı temelinde Büyük Almanya'daki tüm Almanların birleştirilmesini" ve "topraklarımızın (kolonilerin) bizim varlığımız için birleştirilmesini" talep etmektedir. Program ayrıca "sadece Alman ırkından olan vatandaş olabilir. Irkın üyesi, inancı gözetilmeksizin yalnızca Alman kanından olan biri olabilir. Sonuç olarak hiçbir Yahudi, ırkın bir üyesi olamaz" ifadesini içerir.[21]

Nazizm, ırksal düşüncenin, baştan itibaren, ulusal aidiyetin açık bir unsuru olduğunu kabul etmesi bakımından İtalyan faşizminden farklıdır. Ancak, parti iktidara geldikten sonra bazı ırkçı politikaların tam olarak uygulanmasıyla daha müdahaleci ve daha zorlayıcı olmuştur. Hitler'in yardımcısı Rudolf Hess, genetikçi Fritz Lenz'in 1932'de yayımlanan insan kalıtımı ile ilgili önemli metninde kullandığı bir ifadeden yola çıkarak Nazizm'i, "biyoloji uygulaması" olarak adlandırmıştır.[22]

Nazi rejimi, ırksal olarak elit kabul edilenler arasında doğum oranlarını arttırmak istemiştir. Parti 1933'te iktidarı ele geçirdiğinde, aldığı ilk önlemlerden biri Evliliği Teşvik Yasası olmuştur. Bu yasa; Aryan ırkından olan yeni evli çiftlerin, her çocuğun doğumunda kısmen affedileceğini ve devlet kredisi alabileceğini belirtir. Hitler, 1934 tarihli bir konuşmasında politik vizyonunun merkezinde üremenin yer aldığını ortaya koymuştur. Şöyle der: "Benim devletimde anne en önemli vatandaştır. Ulusal Sosyalist Kadın hareketi programımızın, gerçekte tek bir odak noktası vardır ve bu da çocuktur. Doğması, güçlenmesi gereken ve tek başına tüm yaşam mücadelesine anlam veren o küçücük yaratık."

Nazi hükümeti ayrıca, 1933'te iktidara geldikten kısa bir süre sonra, Doğuştan Hastalıklı Çocuk Doğumlarının Önlenmesine Dair Kanun'u da çıkarmıştır. Bu kanuna göre:

"Doğuştan bir hastalığı olan herkes, tıp biliminin tecrübesine göre cerrahi bir operasyonla kısırlaştırılabilir çünkü çocuklarının da, fiziksel veya zihinsel kusurlu doğarak ciddi şekilde muzdarip olma olasılığı yüksektir. Bu yasaya göre aşağıdaki hastalıklardan herhangi birine sahip bir kişi doğuştan hasta kabul edilir: 1. Doğuştan zihinsel yetersizlik, 2. Şizofreni, 3. Manik-depresyon, 4. Doğuştan epilepsi, 5. Doğuştan St. Vitus' Dance (Huntington Hastalığı), 6. Doğuştan körlük, 7. Doğuştan sağırlık, 8. Doğuştan ciddi fiziksel deformite. Ayrıca, kronik alkolizmden muzdarip herkes kısırlaştırılabilir."[23]

Bu yasa, zamanın, öjenik politikalarını, yani, nüfusun genetik niteliklerini "iyileştirmek" için tasarlanmış programlarını savunan bilim insanlarının görüşlerini yansıtmaktadır. Bu yasayla, Alman sağlık personelleri, avukatlar ve bilim insanları işbirliği yapmış ve kurullarda yer alarak, bir kişinin kısırlaştırılıp kısırlaştırılmayacağını belirlemişlerdir.

Bu Nazi partisi afişi, ideal "Aryan" ailesini yansıtmaktadır. Afişteki ifade, Volksgenossen'in ("ırksal yoldaşlar") yardıma ve tavsiyeye ihtiyacı olduğunu ilan ediyor ve yardıma gönüllü okuyucuların bölgelerindeki Nazi ofisine gitmesini istiyor. Muhtaç aile görüntüsü ve beraberinde gelen yardım çağrısı, Nazi programında ırksal yenilenmenin merkeziliğini göstermektedir.

Hoover Institution Political Poster Database, Stanford University

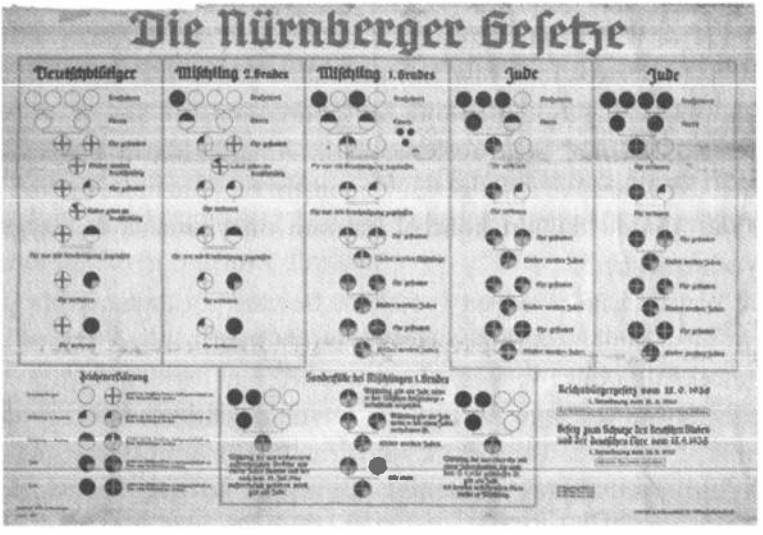
Almanya, 1935'te üremeyi düzenlemek için kısırlaştırmaya ek olarak iki yasa daha çıkarmıştır. Aile Sağlığı Yasası "doğuştan sağlıklı" ve "uygun olmayanlar" arasında cinsel birliktelikleri yasaklamıştır. Nürnberg Kanunları olarak da bilinen Kan Koruma Kanunları, özellikle Yahudiler ve Yahudi olmayanlarla evlilik ve cinsel ilişkiyi suç saymıştır. Yasa açık ve kesin ifade edilirken, diğer "Aryan olmayan" ırkların da yasağa dahil edilip edilmeyeceği konusunda tartışmalar olmuştur.

Faşist nüfus önlemleri aşırı olmuştur ancak bunun arkasındaki düşünce Almanya sınırlarının çok ötesine yayılmıştır. 1936 Nazi propaganda afişi, "Yalnız değiliz" diye bir duyuru yapmıştır. Afişte bebek tutan kadın, kalkan taşıyan bir adam tarafından korunur. Ailenin etrafı, bu kısırlaştırma yasasını ya çoktan çıkarmış ya da bir tür gönüllü veya zorlayıcı kısırlaştırmayı dikkate alan dünya uluslarının bayraklarıyla çevrilidir.[24]

Bazı Amerikalı öjenistler Nazi politikasını takdir etmiş ve onların kısırlaştırma programlarını örnek almıştır. Amerikalı öjenist Leon Whitney, 1934 tarihli *The Case* kitabında, kısırlaştırma için şunları yazmıştır. "Hem İngiltere'de hem de Amerika'daki birçok ileri görüşlü erkek ve kadın, Hitler'in artık zorunlu hale getirdiği şey ile ciddi şekilde karşı karşıyadır."[25] Aslında, 1907 gibi erken bir tarihte birçok ABD eyaletinde zorla kısırlaştırma yasaları kabul edilmiştir. Kısırlaştırma, özellikle 1930'ların bunalımı sırasında yoksulluk oranları arttıkça, yoksulların bakım maliyetlerini düşürmenin bir çözümü olarak desteklenmiştir.[26]

Bu arada, Güney Afrika'da beyaz üstünlüğünü savunan milliyetçi parti, daha fazlasını kurma konusunda, açık olarak, ırkçı bir rejim platformu oluşturmada güç kazanıyordu. Parti 1940'larda iktidara geldikten kısa bir süre sonra çıkarılan yasalarla ayrımcı rejimi resmi olarak kurmuş ve Nazi politikalarının çoğunu tekrarlamıştır. 1949 tarihli Karma Evliliklerin Yasaklanması Yasası, beyazlarla diğer ırklardan insanlar arasındaki evlilikleri yasaklamış, 1950 tarihli Ahlaka Aykırılık Yasası ile beyaz ve siyah insanlar arasındaki evlilik dışı cinsel ilişki yasaklanmaya devam etmiştir.

Öjeni bilimi ve bunalım, bazı ülkelerde kısırlaştırma gibi zorlayıcı nüfus önlemlerini teşvik ederken, birçok Avrupa demokrasisi, ekonomik krizlerdeki ulusal siyasi tepkiler, örneğin; sosyal yardım, gıda ya da aile ev ipotekleri için sübvansiyon ve artan işsizlik yardımı gibi önlemlerin üzerinde durmuştur. (Bu tür programlar, Amerika Birleşik Devletleri'nde de New Deal kapsamında sunulmuştur.)

Bu tablo, Nazi hükümetinin 1935'te Yahudiler ve "Aryanlar" arasındaki evlilikleri kısıtlamak için çıkardığı Nürnberg Yasalarını özetlemektedir. Bu yasalar, evlenme izni için aile şeceresi kanıtı gerektiğini belirtir. Dört Alman büyükanne ve büyükbabası (beyaz dairelerde gösterilen) "Alman kanı" olarak kategorize edilir. Diğerleri ise her kategorideki büyükanne ve büyükbaba sayılarına göre "Yahudi" veya "Karma" olarak sınıflandırılmıştır. Tablo, hangi tür evliliğe izin verilip, hangisinin yasak olduğunu açıklamaktadır.
United States Holocaust Memorial Museum, N13862

II. Dünya Savaşı, hemen hemen tüm savaşlar gibi, savaşan ülkelerdeki ailelerde ciddi değişiklikler meydana getirmiştir. Aileler askerlerin ölümleriyle dağılmış ve de savaş sırasında ve sonrasında büyük sivil kayıplar ve yerlerinden

ayrılmalar olmuştur. Ülke cephesinde yapılan işgücü seferberlikleri, savaş adına çalışan fabrikalara yeni işçiler getirmiştir. Örneğin, Birleşik Devletler'de kadınların endüstriyel iş gücüne büyük akını, aile dinamiklerini, ülkenin savaşı için harekete geçirmeye yardımcı olsa da öte yandan aile dinamiklerini değiştirmiştir. Bu savaş zamanı işe alım Rosie the Riveter ile sembolleştirildiği gibi, 1940 ile 1944 arasında, çalışan Amerikalı kadınların sayısını, yüzde 40'ın üzerinde arttırmıştır. Bu kadınların çoğu savaştan sonra çalışmayı bıraksa da, kadınların ev dışında çalışarak işgücüne katkı göstermeleri, bir daha hiç savaş öncesi seviyelere inmeyecektir.[27]

Savaşın sonu, hem ABD'yi hem de Sovyetler Birliği'ni kapsayan antifaşist Müttefik Güçler koalisyonunun dağılmasını getirmiştir. Bu iki dünya gücü 1940'ların sonlarında savaş zamanı işbirliğini durdurmuş ve küresel hâkimiyet için yarışan iki düşman olmuştur. Aile, 1945 ve 1990 yılları arasında ABD önderliğindeki kapitalist Batı ile Sovyet önderliğindeki komünist Doğu arasındaki Soğuk Savaş'ta önemli bir çatışma alanı olmuştur.

1950'lerin ve 1960'ların başlarındaki (Atom Çağı) idealize edilmiş ABD ailesi, hem Soğuk Savaş'ın siyasi kaygılarından kaçış yeri hem de Amerikan yaşam tarzının üstünlüğünün ideolojik bir kanıtı olmuştur. Savaştan sonra çiftler evlenmek ve aile kurmak için acele etmiştir. Amerikalıların yüksek oranı her zamankinden daha fazla ve daha genç evlenmiştir. Bu dönemde, doğum kontrolü, özellikle 1960 yılında doğum kontrol hapının onaylanmasıyla yaygınlaşsa da doğum sayısı artmıştır.[28]

Federal olarak finanse edilen ipotekler, benzeri görülmemiş bir şekilde tek aileli evlerin satın alınmasını hızlandırmış, bu da yeni banliyö yaşam tarzlarının gelişimini, modern mobilya ve ev aletlerinin tüketimini teşvik etmiştir.

Sovyetler Birliği ve Doğu Avrupa'daki uydu devletlerinde üzerinde durulan konu, kadınların ücretli çalışıp, çocuk yetiştirmesini bir arada yürütmesine olanak sağlayacak kurumsal destek yaratmak olmuştur. İki güç arasındaki meşhur çatışmaların biri, 1959'da Moskova'da Amerikan ürünlerinin sergilendiği ve adı Mutfak Tartışması olan tartışmada ailenin yaşamın merkezinde olduğuydu. Sovyet Başkan Nikita Kruşçev, Amerikan ailelerini, kadınlara uygulanan eşitsizlikleri ve kadınları önemsizleştirmeleri nedeniyle eleştirmiştir. Birleşik Devletler Başkan Yardımcısı Richard Nixon, Amerikalı kadınları överek, modern cihazları kullanmalarının kapitalizmdeki üstün statülerinin bir işareti olduğunu belirtmiştir. Bu çatışma, ailenin kapitalist ve komünist ideallerini yan yana getirmekte, Soğuk Savaş dönemindeki gerçek tarihsel değişikliklerin, özellikle aile ve siyaset arasında yakın bağlantılar olduğunu kanıtladığını göstermektedir.

Müttefik Devletler 1945'te Almanya'nın yenilmesinden sonra, askeri işgal ve yönetim dönemi için ülkeyi kendi aralarında bölmüşlerdir. Sovyet işgali altındaki bölge sonunda Alman Demokratik Cumhuriyeti (Doğu Almanya) olarak daha kalıcı bir kimlik oluşturmuş ve Amerika Birleşik Devletleri, Büyük Britanya ve Fransa tarafından işgal edilen kısımlar Federal Almanya Cumhuriyeti (Batı Almanya) olmuştur. Bölünme, Doğu'da, devlet sosyalizmi ve Batı'da kapitalizm olan iki tür ekonomiyi, ayrıca Doğu'nun tek partili devleti ve Batı'nın çok partili seçim demokrasisi olarak iki tür siyasi rejimi yan yana getirmiştir. Ayrıca aile politikası açısından iki farklı bölgeyi de yan yana koymuştur.

Batı Almanya'da egemen olan aile ilkesi, evine bağlı bir eşe sahip olan erkek bir aile reisiyle olmuştur. Bu geleneksel aile ayrıca Nazizm tarafından sürekli yüceltilen ailedir. 1960'larda Batı Almanya'da ev dışında çalışan kadınların başka yerlerde olduğu gibi yükselişe geçmesine rağmen Batı Alman aile politikaları bu rakamların Avrupa'daki diğer yerlerden çok daha düşük olduğu göstermiştir. 1977'ye kadar yürürlükten kaldırılmamış bu yasa ile evli bir kadının, "işi ancak evlilik ve aile içindeki görevlerle uyumlu olduğu sürece" çalışma hakkı vardır.[29]

Doğu Almanya'da ise bunun tersine, komünist çalışma ve toplumsal cinsiyet ilkeleri üstün gelmiştir. İş, bireysel ve kolektif gelişimin merkezi olarak kabul edilmiştir. Erkekler kadar kadınların da dışarıda çalışması beklenmiştir. SSCB'de de, Doğu Avrupa'nın başka yerlerinde olduğu gibi erkeklerin ev işlerini paylaşması beklenmemiştir ancak hükümet, kadının çalışma ve annelik görevlerini bir arada yapmasını destekleyen önlemler almıştır.

1960'lardan itibaren Doğu Almanya'da çalışan annelere, 18 hafta izin, artı her doğumda bir aylık ücret ve konut ile krediye daha kolay erişim hakkı verilmiştir. 1976'da ücretli doğum izni 26 haftaya ve sonunda bir yıla uzatılmıştır. İki çocuk annesinin çalışması haftada üç saat azaltılmıştır. Devlet çocuk bakımı sağlamış, 1989'da, Batı Almanya'daki yüzde 5'in aksine üç yaşın altındaki çocukların yüzde 70'inden fazlası, devlet tarafından sağlanan çocuk bakımı almıştır. Genel olarak Doğu Almanya'da 1989'da, 25 ila 60 yaş arasında yüzde 92 kadın istihdam edilirken, Batı'daki eşdeğer oran ise yüzde 54 olmuştur.

Doğu Almanya'da çocuk yetiştirme, Batı Almanya'da olduğu gibi iş dışında çalışmak için o kadar güçlü bir engel olmamıştır. 1980'lerin sonunda, 18 yaşından küçük çocuğu olan Batı Alman kadınlarının yüzde 20'si ev dışında çalışırken, bir çocuklu Doğu Alman kadınlarının yüzde 75'i ev dışında çalışmıştır. Birden fazla çocuğu olan kadınlar için rakamlar benzer uygulamaları ortaya koymaktadır. İki çocuğu olan Batı Alman kadınlarının yüzde 16'sı, Doğu Alman kadınlarının ise yüzde 72'si ev dışında çalışmıştır. 18 yaşından küçük üç çocuğu olan kadınlar için bu oranlar sırasıyla yüzde 18 ve yüzde 65 şeklindedir.

Doğu Almanya, Vetschau'da bir kreş grubu 1970 yılında açık havada oynuyor. Arka planda büyük bir enerji sahası bulunuyor. Doğu Alman hükümeti küçük çocukların annelerini ücretli iş gücüne katılmaya teşvik etmek için gündüz bakımevleri kurmuştur. 1970 yılında bir ila üç yaş arasındaki Doğu Alman çocuklarının yaklaşık üçte biri bu tip merkezlere kaydolmuş, üç ila altı yaşındakilerin yaklaşık üçte ikisi anaokullarında bulunmuştur.

Berlin / Photo: Max Ittenbach /Art Resource, NY

Kadınların çalışması, 1989'dan sonra Doğu ve Batı Almanya'nın yeniden birleşmesi ve Doğu Alman rejiminin devrilmesiyle giderek bir hak olarak görülmüştür. Anketlere göre, Doğu Almanya'daki kadınlar ekonomik olarak bağımsız olmaktan memnun olmuşlar ve kendilerini ev hanımı ve anne olarak değil, yaptıkları işlerle tanımlamışlardır. 1990'ların ortalarında yapılan görüşmeler, kadınların, çalışmaya ilişkin eski Doğu Almanya politikalarını takdir ettiğini doğrular niteliktedir. Örneğin, liman işinde çalışan sevk memuru iki çocuk annesi Rostock şu açıklamada bulunur:

"Çalışmayı sevdim. Boşuna okumadım. Zevk aldığım bir iş. Ve GDR zamanlarında (yani birleşmeden önce) çocuk bakmayı da mesleğimi de aynı anda yürütebildim. Bu çok iyi yürüdü. Bu yüzden evde kalmak istemiyorum çünkü ben bütün gün evde olabilecek tipte değilim. Bir de finansal etken var tabii."[31]

Batı Almanya'daki iddialar kadının Doğu'da, devlet aile politikalarını zorlayıcı olarak görmediğini söyleyerek aksini iddia eder. Aslında, kadınların yaşam alanındaki seçimleri Batı Almanya'dakinden daha geniştir. Devlet, yasaklar yerine destek ve teşviklerin üzerinde durur. Doğum kontrolü yaygındır ve kadınlar istenmeyen gebelikleri hamileliğin on ikinci haftasına kadar engellemeyi seçebilirler. Yeniden birleşmeden önceki son on yılda kürtaj oranları Batı Almanya'dakinden önemli ölçüde yüksek olarak kaydedilmesine rağmen Doğulu kadınların yine de Batılı meslektaşlarından daha fazla çocuğu vardır.[32]

Çin, insan hayatının gözetimi, ölçümü ve yönetimi ile uğraşan farklı bir modern devlet örneği sunmaktadır. 1911'de Qing hanedanının düşüşünden sonra, Çin siyasi olarak parçalanmış ve az çok devam eden bir içsavaş durumundadır. Çin, II. Dünya Savaşı'ndan sonra, Komünist Parti'nin önderliğinde yeniden birleşir. Halk Cumhuriyeti'nin ilk zamanlarında devlet, daha fazla vatandaşın devleti daha güçlü hale getirdiği teorisi üzerinden üremeyi teşvik etmiştir. Ne var ki, giderek artan nüfusun ekonomik büyümeyi durduracak hızda olduğu belirgin hale gelmiştir. Çin devleti 1979'da kısıtlayıcı bir politika uygulamaya karar vererek, çoğu çiftin tek çocuk sahibi olması şartını koymuştur. Bu politika, doğum oranlarını, zorlama, ikna ve ödüllerle azaltarak çok etkili olmuştur.

Sistemin ayrıntılı uygulamaları zamana ve yere göre değişmiştir ancak birçok yerde devletin kadın bedenlerine müdahalesi aşırı olmuştur. Mahalle kadroları, bazı bölgelerde, evli çiftlerin hangi doğum kontrol yöntemlerini kullandıkları ve kadınların ne zaman regl oldukları konularında bilgi toplayarak gebeliklerin takibini yapabilmiştir. İkinci ve sonraki çocuklar okula, gıda tayınlarına ve benzerlerine erişemezler ya da önemli para cezalarına tabi tutulabilirler. Müstakbel ebeveynler, ultrason gibi modern tıbbi prosedürlerle, doğmamış çocuğun cinsiyeti hakkında bilgilendirilir, cinsiyet seçici kürtaj uygulanır ve ara sıra kız bebekleri terk edilir ki bu, çarpık cinsiyet oranlarını getirir. Çin'in ataerkil sistemi, oğulları, yaşlılıklarında ebeveynlerine bakmakla yükümlü kılar. Emeklilik hakkından faydalanamayan birçok çift, erkek evlat sahibi olmayı kız evlada tercih eder.

Tek çocuk politikası kırsal alanlarda hiçbir zaman şehirlerde olduğu kadar güçlü bir şekilde uygulanamamıştır. Üç çocuğu olan ve dördüncü çocuğu da yolda olan kırsal bir Guangdong sakini 2000 yılında bir New York Times muhabirine şunları söyler: "Ah evet, burada aile planlaması çok katı. Ama bana değil. Ben bir köylüyüm ve gerçekten hiçbir gelirim yok. Ne yapabilirler?"[33]

1980'lerden kalma bir afiş, Çin'in tek çocuk politikasını savunuyor. Genç anne, pırıl pırıl bir şehir manzarasının önünde omzunda tek çocuğu ile aile planlaması ve devletin büyümesi arasındaki bağlantıyı açıkça ifade ediyor.
International Institute of Social History, Chinese Posters, BG E13/415

Çin hükümetinin tek çocuk politikasını başlattığı sırada, diğer ülkeler de halklarının yaşam standardını yükseltmenin bir yolu olarak nüfus kontrolü önlemlerini başlatmıştır. Bazen zorlayıcı önlemler kullanılmıştır; 1970'lerde Hindistan'da hükümet zorla kısırlaştırma politikaları uyguladığında vazektomi geçiren erkeklere teşvik olarak transistör radyolar verilmesi gibi.[34] Nüfus kontrolü dünyanın diğer bölgelerinde de 1950'lerden 1970'lere kadar küresel güç politikasında önemli bir unsur olmuştur.

Sömürge hükümetleri tarafından desteklenen aile politikaları, sömürgecilik karşıtı hareketlerin saldırısına uğramıştır. Örneğin Kenya'da "kadın sünneti" (karşıtları daha çok "genital şiddet" olarak adlandırıyor) uygulaması, sömürge yönetimini sona erdirmeyi dileyen milliyetçi hareketlerle ilişkilendirilmiştir. Hıristiyan misyonerler, 20. yüzyılın başlarında Kenya'daki bu uygulamayı hedef göstermiştir. Uygulamayı ortadan kaldırmaya yönelik misyonerlik kampanyası, sömürge yönetiminin diğer durumlarla bağlantılı olmasını getirmiştir.

Bu göz önüne alındığında, 1950'lerde Kenya'da İngilizlere karşı Mau-Mau gibi ayaklanmaların ortaya çıkması şaşırtıcı değildir. Taraftarlar, oğullarının ve kızlarının bu ergenlik uygulamalarından geçmelerinde ısrar etmiştir. Kadın sünneti konusunda devam eden tartışmalar, The Economist'te 1999 yılında yayımlanan bir makalede, "Genital Mutilasyon: Suç mu, Kültür mü?" başlığıyla gündeme gelmiştir.[35]

Vietnam'da da aile idealleri ve metaforları sömürgecilik karşıtı milliyetçilikte rol oynamıştır. Vietnam, 19. yüzyılın sonlarında Fransızlar tarafından sömürgeleştirilmeden önce güçlü bir şekilde Konfüçyüsçü etik ve aile değerlerinin etkisi altındaydı. 1920'lerde Vietnamlı aydınların yanı sıra Fransız sömürge yöneticileri ve eğitimcileri de, kadınların Konfüçyüsçü aile hiyerarşilerine meydan okuyan ve değişen toplumdaki rolü sorununu tartışmaya başlamışlardır. Fakat aile halen Vietnamlıların ulus kavramlarının merkezinde yer almaktadır.

Fransız sömürge yetkilileri, kadınların eğitimini desteklemiş ancak kadınların aile rollerini güçlendirecek eğitimine odaklanmışlardır. Bir Fransız sömürge yöneticisi, 1928'de Vietnamca yayımlanan *Kırsal Halkın Bilmesi Gerekenler* başlıklı bir kitap kaleme almış ve kadın "çevik, temiz, mutfak konusunda bilgili ve dikiş konusunda usta olmalı, hatta okuma yazma bilmeli" demiştir.[36] Yine Vietnamca yazılmış *Kadın Vatandaşın Kendi Kendine Eğitimi* başlıklı sömürge döneminden bir ders kitabı, kızların, "ulusun annesi" olmak üzere eğitilmesi gerektiği düşüncesini destekler."[37] *Kız Öğrencinin Okuma Kitabı* adlı ders kitabında, "Annenizin ve babanızın sözlerine uymadığınız sürece, devletin kanunlarına nasıl uyacaksınız?" denerek, kökleri, Konfüçyüsçü ve daha modern bir siyasi söyleme dayanan aile ve devlet ilişkisi sunulur. 20. yüzyılın başlarında cinsel hijyen üzerine yazılan kitaplar,

sözcük hazinesine, modern öjeni ve nüfus iyileştirme kavramlarını katmıştır. Örneğin, cinsel hijyen ile ulusun gelişimi arasındaki bağlantı, 1925'te Vietnamlı bir doktor tarafından yazılan hamilelik ve bebek hastalıkları elkitabında netleştirilir. Kitapta, "çocuk bakımına ve çocuğu engelli yapabilecek hastalıkların önlenmesine dikkat edersek ırkımız her geçen gün daha da güçlenecek" denmektedir.[38]

Fransızlar, 20. yüzyılın ilk yarısı boyunca büyüyen milliyetçi hareketi uzaklaştırmayı başarmış ve 1941'deki Japon işgaline kadar iktidarda kalmışlardır. Ho Chi Minh liderliğindeki milliyetçiler ve diğerleri, hem Fransız hem de Japon yönetimine karşı çıkmışlardır. Japonlar II. Dünya Savaşı'nda yenildikten sonra Vietnam'ı terk etmişlerdir fakat Fransızlar terk etmemiştir. Fransızlar, 1945'te, sömürgecilik karşıtı isyancıların bağımsızlık ilan etmesine rağmen koloninin kontrolünü elinde tutmak için savaşmıştır. Sömürgecilik karşıtı Vietnam yönetimi, anne babaya saygı değerlerini yeniden öne çıkarmış ve tehlikede olanın sadece aile ve devleti birbirine bağlayan Konfüçyüsçü fikirler olmadığını, modern vatansever vatandaşlarla kurulacak yeni bir geleceğin de tehlikede olduğunu yeniden iddia etmişlerdir. Ho Chi Minh şöyle yazmıştır: "Aileye saygı konusundaki iddiaları sonraya bırakarak, erdemleriyle örnek olan atalara minnet duygusuyla bağlı hissetmek, partiye, devlete ve millete özverili bir şekilde hizmet eden, gençliği yücelten modern bir vatansever olarak ilerlemek ve geleceğe korkusuzca bakmak."[39]

1945'te bağımsızlık ilan edildikten kısa bir süre sonra okul çocuklarının geleceğe bakma temasını şu sözleriyle sürdürmüştür:

"Daha önce babalarınız ve ağabeyleriniz, geçen yıl da siz Fransız emperyalistlerinin uşakları olmanız için tasarlanmış bir köle eğitimini kabul etmeye zorlandınız. Bugün, bağımsız bir ülkede eğitim görmek için babalarınızdan ve ağabeylerinizden daha şanslısınız. Vietnam ulusunun zafere ulaşıp ulaşmayacağı, Vietnam halkının, beş kıtadaki güçlü ülkelerin halkları kadar yüce olup olmayacağı büyük ölçüde sizin kendinizi eğitme çabalarınıza bağlıdır."[40]

Ulus devletin çocuklarına bağlı geleceğinin teması yinelenir.

Vietnam kuvvetleri 1954'teki Birinci Indochina Savaşı'nda Fransızları yenerek Fransız sömürgeciliğini sona erdirmiştir. Bu savaşın sonunda Vietnam, 17. paraleldeki bölme çizgisi ile Kuzey Vietnam ve Güney Vietnam olmak üzere iki devlete bölünmüştür. Kuzey komünist rejim tarafından, güney, Batı dünyasına dost olan bir antikomünist rejim tarafından yönetilmiştir. Siyasi bölünme sürecinde, bazı aileler hem coğrafi hem de ideolojik olarak bölünmüştür.

Doğu ve Batı Almanya gibi bölünmüş Vietnam da Soğuk Savaş'ta kritik bir bölge haline gelmiştir. İkinci Indochina, Vietnam'daki Amerikan Savaşı'nda, Birleşik Devletler, komünist kuzeye karşı mücadelesinde güneyden müdahale etmiştir. Savaş uzun ve kanlı geçmiş, sonucunda 1975'te Amerika Birleşik Devletleri yenilmiştir.

Vietnam, komünist kuzey altında yeniden birleşmiştir. Duong Van Mai Elliott, anılarında ulus ve aile arasındaki bağlantıların altını çizer. "Yeniden birleşme, nüfusu yeniden birmiş gibi hissettirdi. Aileler tekrar bir araya gelebilir ve kopan bağlar yeniden kurulabilirdi."[41] Yeniden birleşmeyle ilgili ikonik bir siyasi amblem, oğlunu kucaklayan bir anne fotoğrafı gazetelerde afiş olarak yayımlanarak geniş çapta dağıtılmış, Vietnam'ın kuzey ve güney olarak ikiye bölünmesinin nasıl bir aile trajedisi yarattığı ve yeniden birleşmenin bir aile birleşmesi olduğu izlenimi verilmiştir.[42]

Yeniden birleşme sonrası yıllarda, Vietnam ekonomisi zenginleşmiş ve bu, önde gelen "Küçük Asya Kaplanı" ekonomilerinden biri olarak adlandırılmasını getirmiştir. Hükümet 1986 yılında sosyalist güdümlü bir piyasa ekonomisi kurmak için tasarlanmış bir dizi reform başlatmıştır. Barış ve artan refah koşulları altında, nüfus artmaya devam etmiş ve Vietnam hükümeti kendisini, başka yerlerde olduğu gibi, daha doğrudan aile meselelerine dahil etmiştir. 1988'de, doğumları, kadın başına iki çocuk olarak kısıtlamak için bir plan yürürlüğe koymuştur. Ailelerin erkek çocukları kızlara tercih etmesi Çin'de olduğu gibi, Vietnam'da da cinsiyet dengesizlikleriyle sonuçlanmıştır. 2009 yılına kadar, 100 kadın doğumu olurken, 115 erkek doğumu olmuştur.[43] Bu tercih, Çin'de olduğu gibi, büyük aile ideallerinin, hükümetin aileyi modernleştirme çabalarına rağmen devam ettiğini göstermektedir.

Bir folk şarkısı, bundaki ısrarı fazlasıyla kanıtlamaktadır. 1990'larda kırsal kesimlerde halen söylenmektedir: "Kızınız başkasının çocuğudur/ Sadece gelininiz, parasını ödediğiniz için sizin kızınızdır." Şarkı, hem babasoylu evlilik geleneklerine (kızlar, kocalarının ailelerinin üyesi olur) hem de bedeli ödenen geline atıfta bulunmaktadır.[44]

Nüfus politikaları, sadece doğum sayısını kısıtlamayı amaçlamamış, aynı zamanda doğan bebeklerin "kalitesini" arttırmaya da çalışmıştır. 2009 yılında, Vietnam Nüfus ve Aile Planlaması Genel Dairesi Başkanı Dr. Duong Quoc Trong, "Yetkililerin gelecekteki en önemli görevinin, doğuştan engelli çocukların sayısını yüzde 1,5'in altına indirerek nüfus kalitesini arttırmak olduğunu" vurgulamıştır. Trong aslında yetkililerin bu amaca ulaşmak için ne yapması gerektiğini söylemez ama hem daha iyi bir doğum öncesi bakım hem de zora koşulmuş kürtaja dair güçlü bir öneri sunmaktadır. Ayrıca, cinsiyet oranı sorununa daha güçlü bir hükümet müdahalesi yapılmasını işaret eder. "Vietnam, cinsiyet oranındaki dengesizliği önlemek için sadece eğitime ve propagandaya bağlı kalırsa ülkenin işi çok zor. Hükümet, yasalara uymayanlara daha sert yaptırımlar uygulamalı."[45]

Aileleri etkileyen devlet politikaları, bir rejimden diğerine büyük ölçüde değişmiş, bazen demokratikleşmeye bazen otoriteye, hatta bazen soykırımcı hedeflere hizmet etmiştir. Nazi Almanyası'nda devlet politikası, "saf kan" Alman

ailelerinin sayısını arttırmayı amaçlamıştır. Çin'in modernleşmesinde ise hızlı nüfus artışını kısıtlamada tek çocuk kuralı temeldir. Doğu ve Batı Almanya'da kadınların ücretli işgücüne katılımıyla ilgili değişen devlet politikalarının aile hayatı üzerinde net sonuçları olmuştur. Vietnam'da, farklı aile politikaları, sömürgecilik rejiminden sömürgecilik sonrası rejime geçişe damgasını vurmuştur. 20. yüzyılın sonunda aile, dünyanın hemen her bölgesinde ve devletinde siyasallaşmıştır.

8. Bölüm

Ailenin Geleceği

Aile yaşamının evrimi, tarihsel güçlere bağlı olarak şekillenmeye devam etmektedir. Bu değişiklikler artık her zamankinden daha fazla küresel bir çerçevede gerçekleşmektedir. Ailenin insan türünün ilk ortaya çıkışına kadar uzanan derin tarihi, küresel tarihsel süreçlere damgasını vurmuştur. Aile içi ilişkilerin sosyal gelişimi her yerde ortak aktarımlara dayanır. Bununla birlikte, diasporalar ve kültürler arasında yeniden karşılaşmalar, ailelerde farklı yaşam biçimlerini yaratır.

Günümüzün yoğun küresel iletişim dünyasında, göçün aile hayatına geçmişte olduğundan biraz daha farklı bir etkisi vardır. Göç, göçmen akımlarının her iki tarafındaki toplumları şekillendirir. Göçün geçmişte sıklıkla gerektirdiği uzun yolculuklar ve okyanus yolculukları, bir ayrılığın sonsuza kadar sürebileceği anlamına gelmekteydi. Göçmenler tarafından taşınan ya da gönderilen aile hatıraları ya da mektuplar, akıllara, bazı göçmenlerin aile bağlarını, uzak mesafelerde de sürdürme çabalarını getirmiştir. Bir örnek vermek gerekirse, 1956'da Anna Paikens Letonya'daki evinden, II. Dünya Savaşı'ndan sonra yeri değiştirilen ve Minnesota'ya yerleşen oğlu Edward'a şunları yazmıştır:

"Küçük Maija okulda Rusça ve Almanca öğreniyor. Yaşadığınız şehri haritada bulmaya çalıştı ve çok uzak olduğunu söyledi. Bana haritada bir santimetrenin 1000 kilometre olduğunu gösterdi. 20.000 kilometreden fazla uzakta görünüyor. Oğlum bana bir şey göndereceksen, biraz büyük ve orta boy şeyler, ayrıca Singer dikiş makinem için küçük iğneler gönder. Sana en içten selamlarımı gönderiyorum. Helena'ya da. En iyi dileklerimle, Annen

Not: Maija da selamlarını iletiyor. Mektubunu sabırsızlıkla bekliyor."[1]

Paikens'in mektubu, onu oğlundan ayıran büyük mesafeyi ve aynı zamanda dikiş ve okul ödevi gibi günlük faaliyetlerle ilgilendiklerini gösteriyor. Şimdilerde,

iletişim teknolojisi, uçak yolculuğu, ucuz telefon görüşmeleri, sosyal medya, web kameraları, göçmen ailelerin üyeleri arasındaki mektuplaşmanın uzun zaman aldığı ve telefon görüşmelerinin olmadığı ya da çok pahalı olduğu çok daha zor olan "günlük yaşam" lezzetinin yerini almış durumda. Daha erken dönemlerde denizaşırı ayrılışlar tüm iletişimin kesileceği anlamına gelmiştir. Aile bağları, uzayda eşi görülmemiş bir boyutta devam edebilmektedir. Ancak, bu bağların hassaslığını akılda tutmak, ulus devletlerin insanların sınırlar içinde ve ötesindeki hareketleri de dahil olmak üzere aile yaşamını şekillendirip yönettiği bir dünyada olunduğunu bilmek gerekir. Çağdaş ve küreselleşmiş dünyamız, ailelerin aynı zamanda, genellikle bir göçmen şüphesiyle tehdit edildiği veya sınır dışı edilmeyle parçalandığı bir dünyadır.

Çağdaş "aile tarihinin yapım aşamasında" birçok alanda, yerel veya ulusal olduğu kadar ulus ötesi veya küresel güçler de iş başındadır. Cinsel yönelim, ailenin geleceği açısından önemli bir yeni sınırdır. Modern dünyanın çoğunda tek eşli heteroseksüel birliktelik kuralı kabul edilse de, birçok kültürde çeşitli aile kurma biçimleri ve alternatif cinsellikler kabul edilmiştir. Bu tür alternatiflerin yaygınlığı ya da hoşgörü düzeyleri, uygun bir aile yaşamını neyin oluşturduğuna dair çarpıcı biçimde değişen kültürel yorumlara ve kural dışı aile biçimlerinin siyasi desteğine veya baskı derecelerine bağlı olmuştur.

Bugün dünyanın birçok bölgesinde hüküm süren aile ilişkilerine yönelik en görünür meydan okuma, eşcinsel hakları hareketi ve buna bağlı olarak bazı eşcinsel hakları aktivistlerinin, eşcinsel evliliklerin ve eşcinsel çiftler için evlat edinme haklarının tanınması yönündeki çağrısıdır. Eşcinsel hakları gibi siyasi hareketler, giderek artmakta, tek bir bölgeyle sınırlı olmaktan çok küresel bir alanda faaliyet göstermektedir. 2006'da Güney Afrika Cumhuriyeti, Afrika'da eşcinsel evliliği tanıyan ilk ülke ve dünyada bunu yapan beşinci ülke olmuştur. Güney Afrika'da herhangi bir kuruluşun, yeni tanınan evlilik veya ortaklık biçimlerinden herhangi birine karşı ayrımcılık yapması artık yasadışıdır. Güney Afrika modeli, dünyanın başka yerlerindeki eşcinsel hakları savunucuları için önemli olmuştur. Örneğin, Los Angeles merkezli köşeyazarı ve eşcinsel hakları aktivisti Carl Matthes 2010'da, devam eden sorunlarına rağmen Güney Afrika'nın "gelecek için bir model" sunduğunu yazmıştır.[2]

Ne var ki eşcinsel evlilik politikası da ülkenin politikasına bağlıdır. Amerika Birleşik Devletleri'nde onlarca yıldır eyaletlerde eşcinsel evliliklerle ilgili yasal zorluklar konusunda tartışmalar vardır. Eşcinsel evliliğine ilişkin yasal savaşlar, aile tarihçilerini doğrudan mahkeme salonuna getirmiştir. Bu davalarda, tarihi kanıtlar yasal kanıt haline gelmiştir. Örneğin, 2003'de, Massachusetts Yüksek Mahkemesi Yargıcı Margaret Marshall'ın, Goodridge v. Department of Public Health (devletin

eşcinsel evlilik yasağını kaldırdığı) davasındaki kararı, düzinelerce tarihçi tarafından imzalanmış ve davada taraf olmayan açıklamalara dayanarak oluşturulmuştur. Özet olarak evliliğin anlamı ve onun oluşturduğu yasal ilişkilerin zaman içinde değiştiği savunulmuştur. Kadınlar artık rüştünü ispat etmemiş olarak kabul edilmediğinden, evlilikte, karı-koca arasındaki yasal ilişkiler önemli ölçüde değişmiştir. Bir başka örnek de, ırklararası evliliğin, eskiden Amerika Birleşik Devletleri'nin çoğunda olduğu gibi artık yasaklanmadığı ve cezalandırılmadığıdır.[3] Bunun gibi durumlar, evliliğin hem siyasi hem de tarihsel doğasını ve evlilik reformunun gündeme getirdiği konuların son derece tartışmalı doğasını ortaya koymaktadır.

Eşcinsel evlilik talepleri dini boyutları da kapsamaktadır. Amerika Birleşik Devletleri'nde ve başka yerlerde eşcinsel evliliğe karşı çıkanların çoğu, karşı çıkışlarını, uzun süredir aile değerlerinin şekillenmesinde önemli bir rol oynayan dini reçetelere ve kutsal metinlere dayalı emirlere dayandırırken, örgütlü dinlerin hepsi eşcinsel evliliğe karşı değildir. Örneğin, yakın tarihli bir kararla, bir Minneapolis Friends (Quaker) toplantısında, herkesle evlenene kadar kimseyle evlenmeme kararı alınmış, eşcinsel ve heteroseksüel çiftler için taahhütler yapmaya devam edilmiştir ancak Minnesota yasalarının şu an için sadece heteroseksüel çiftler için mevcut yasalarına göre resmi evlilik belgelerini imzalamayacaklardır. İkiz Şehirler Dostları Toplantısı'nın katibi Paul Landskroener, Aralık 2009'da verdiği bir röportajda, "Biz basitçe, Tanrı'nın iradesini kendimize göre algılayarak tutarlı olmaya çalışıyoruz" demiştir.[4] Eşcinsel evliliğe ilişkin bu tartışmalar ve daha genel olarak, sosyal bir kurum olan evliliğin doğasına ilişkin altta yatan endişeler, aile tarihinin süregelen doğasının önemli bir göstergesidir.

Aile yaşamına etki eden bir diğer önemli yenilik, üreme teknolojileri, özellikle genetik mühendisliği ve taşıyıcı annelik sözleşmeleridir. Geçmişte, çocuk isteyen ancak biyolojik olarak çocuk sahibi olamayan çiftler (veya nadiren bireyler) evlat edinebilirdi. Artık, çocuğu olmayan insanlar, evlat edinmenin ötesinde, kendilerine çocuk doğurması için vekil adı verilen bir kadın da seçebilmektedir.

2009'da New York Times muhabirinin yaptığı röportajda, taşıyıcı annelik sözleşmesiyle doğan ikiz bebekler üzerinde anlaşmazlığa düşen ebeveynler, ebeveyn haklarını talep etmişler; "Yumurta, sperm ve tüp bebek için para ödedik... Onlara ödeme yaptığımız için buradalar" demişlerdir.[5] Amerika Birleşik Devletleri'nde, ticari olsun ya da olmasın, taşıyıcı anneliği düzenleyen nispeten az sayıda eyalet vardır. Çoğu Avrupa ülkesi ve diğer bazı ülkeler ya taşıyıcı anneliği düzenler ya da tamamen yasaklar. Taşıyıcı annelik yoluyla üremenin doğuştan kusurlu olduğu veya çarpıcı bir şekilde farklı aile dinamikleriyle sonuçlanacağına dair bir iddia olmasa da, taşıyıcı anneliğin ticari karakteri, ahlaki, etik ve yasal sorunları gündeme gelmektedir.

Devlet düzenlemesinin olmadığı durumlarda, kâr elde eden üreme klinikleri, genetik laboratuvarlar ve taşıyıcı anneler, herhangi bir düzenleme olmaksızın kendi operasyonlarını sürdürmeye bırakılır. Biyoetikçi George J. Annas'a göre, ticari genetik materyallerle çocuk üretmek için başka biriyle sözleşme yapma olasılığı, "çocukları bir tüketici ürünü olarak görme" riskini taşır. "Çocuklara gerçekten bir mal gibi, evcil hayvanlar gibi davranılır."[6]

Evlat edinmenin de sorunsuz olduğu söylenemez, çünkü aile değerleri ve aile politikaları, hangi çocukların evlat edinmeye uygun olduğunun ve hangi potansiyel ebeveynlerin uygun görüldüğünün belirlenmesine her zaman müdahale eder. Evlat edinme kurumları, kimin evlat edinip edinemeyeceği konusunda uzun süredir önemli bir denetime sahiptir. Taşıyıcı anneler aracılığıyla çocuk sahibi olan insanların çoğu, yaşları, sağlıkları, medeni durumları veya cinsel yönelimleri nedeniyle evlat edinmede zorluk çekmiştir. Küreselleşmiş bir evlat edinme dünyasında, işler daha da karmaşıktır.

"Yıldızların evlat edinmeleri" ve ulus ötesi hayır kurumları, yetimlere ilişkin ulus ötesi politika etiğini ilgi odağı haline getirmiş ve ebeveyni savaş veya AIDS salgınları nedeniyle ölen çok sayıda yetimin bakıldığı yaklaşımlara dikkat çekmiştir. Çocukları yerel olarak destekleme girişimleri bazen uluslararası "evlat edinme pazarı" talepleriyle çelişmektedir. Uluslararası yardım türleri yetim çocuklara nasıl davranıldığı konusunu kapsar. Bazı yöneticiler, şarkıcı Madonna tarafından desteklenen Malavi'deki Umut Evi gibi iyi donanımlı yetimhaneleri tercih ederken, diğerleri ünlülerin eylemlerinin yaygın sorunları çözebileceği konusunda daha şüphecidir. AIDS'ten etkilenen Afrika bölgelerinde, çoğu yetim aslında geniş aile üyeleri tarafından kabul edilmektedir. Bu onlar için uzun vadede iyi olabilir ancak devlet desteği ya da uluslararası yardım nispeten az olur. Gelecekte, ailenin çok başka alanlarında yerel ve küresel etkileşimler görülebilir.

Aile ve devlet arasındaki ilişkilere, özellikle aile refahı politikalarına baktığımızda, aile tarihinin tarihsel süreçlerini bir kez daha vurgulayan çarpıcı farklılıklar görebiliriz. Çarpıcı bir örnek üreme sağlığı alanındadır. Hem Amerika Birleşik Devletleri hem de Fransa zengin ülkeler olmasına rağmen, kadınlara sundukları kaynaklar çarpıcı biçimde farklıdır. Amerika Birleşik Devletleri'nde önlemler, yeni sağlık sisteminin etkileri üzerinde çalışıldıkça değişecektir. Ancak 2010 itibariyle üreme sağlığı kapsamı çok eşitsiz olmuştur. Eyaletlerin neredeyse yarısı, doğum kontrol haplarını kapsayan sağlık planlarına ihtiyaç duymamıştır. Örneğin Colorado gibi bir eyalette, kadınlar çoğu zaman doğum kontrolü için ceplerinden para ödemek zorunda kalmışlardır. 2009-2010 yılları arasında üreme sağlığına ilişkin alınan önlemler, sağlık reformu konusundaki tartışmaların en sorunlu olanları arasındadır.

Fransa ilginç bir karşıtlık sunar ve çoğu Avrupa ülkesi, Amerika Birleşik Devletleri'nden çok Fransa'ya benzer. Fransa, birçok uzman tarafından üreme sağlığı için en iyi kamu desteğini sunan ülke olarak kabul edilmektedir. Devletin cömert sağlık bakım planı, yalnızca doğum kontrolü ve kürtajla ilgili tüm masrafları değil, aynı zamanda annelik ve doğum sonrası bakımı da kapsar. Yeni anneler birkaç aylık ücretli iznin yanı sıra, çocuk yardımı ve ücretsiz mahalle kliniklerine ve evde hemşirelik programlarına erişim, ayrıca sübvansiyonlu gündüz bakımı alırlar.

Yaşamın diğer tarafında, yaşı ilerlemiş olanların durumu ve onların bakımı için devlet desteği yer alır. Dünyanın pek çok yerinde yaşam beklentileri arttıkça, aileler nesiller arası ilişkilerin yeni seçkinleriyle karşı karşıya kalmaktadır. Bir İngiliz gazetesindeki yakın tarihli bir makalede, bir kadın, "Annen onlara bakacak kadar gençken çocuk sahibi olmak akıllıcadır" demiştir.[7] Bu yorum, Britanya'daki, Avrupa'daki ve ötesindeki, bir yanda ebeveynlerine, diğer yanda çocuklarına bakan orta yaşlı kadınları yansıtmaktadır.

Bu "sandviç kuşağı" olgusu, kadınların işgücünde aktif olduğu ve çocuk doğurmayı 30'lu, hatta 40'lı yaşlarına kadar ertelediği toplumlarda giderek daha yaygın hale gelmiştir. Aynı zamanda küçük çocuklara ve yaşlanan ebeveynlere aynı anda bakmaktadırlar. Örneğin Büyük Britanya'da nüfusun yaklaşık yüzde 10'u yaşlı bir ebeveyn için önemli sorumluluğa sahiptir. Bir milyon İngiliz aynı anda hem çocuklara hem de yaşlı aile üyelerine bakmaktadır.

Yaşlı bakımı, daha önceki nüfus kontrol politikaları nedeniyle çağdaş toplumlarda özel bir zorluk içermektedir. Nüfus artışını kısıtlayarak daha hızlı ekonomik kalkınmayı teşvik etmenin bir yolu olarak 1980'lerde ve 1990'larda Çin'in uyguladığı tek çocuk politikasının sonucunda, 21. yüzyılın başında yeni bir ikilem ortaya çıkmıştır. Çok sayıda yaşlıyla ilgilenecek az sayıda genç vardır. Bu, Çin'de "4-2-1 sorunu" olarak bilinir. Yani, dört büyükanne ve büyükbaba (iki evli çift) birlikte yalnızca iki çocuk doğurmuş ve bu da yalnızca bir torun üretmiştir. Üçüncü nesil bir çocuk, dört büyükanne ve büyükbabaya nasıl bakabilir? Evli bir çift, tek torunları oldukları sekiz büyükanne ve büyükbabaya nasıl bakar ve aynı zamanda kendi çocuklarını nasıl yetiştirir? Çin hükümeti, 4-2-1 sorunu nedeniyle tek çocuk politikasını yeniden düşünmek ve revize etmek zorunda kalmıştır.

Göç ve evlat edinme yoluyla oluşan "küresel aileler", bir ailenin ne olduğunu ve bir ailenin nasıl kurulduğunu yeniden tanımlamaya çalışan siyasi zorluklar, üremeyi çarpıcı biçimde değiştiren yeni teknolojiler ve nesiller arası güç ilişkilerini değiştiren demografik kalıplar... Bunlar, geçmişi şekillendiren aile yaşamının ve aileye ilişkin fikirlerin, geleceği de nasıl şekillendireceğini gösteren birkaç çağdaş dinamiktir.

Kronoloji

MÖ 100.000-MÖ 70.000
Homo sapiens'in dil kullanımı, sembolik nesnelerin inşası ve nesilden nesile bilgi ve hafıza aktarımı gibi bilişsel yeteneklerinin en eski kanıtı.

MÖ 10.000-MÖ 7000
Kalıcı insanın yerleşimleri, Avrasya ve Amerika'daki bitkilerin ve hayvanların evcilleştirilmesinin en eski kanıtı.

MÖ 3000
Mezopotamya kent merkezleri ve tarihteki ilk devlet sistemlerinin kaydının açık kanıtı.

MÖ 3000
En eski Mısır hanedan devleti; Mısır tanrıları ve tanrılar arasındaki ilişkiler ve firavunlar kanıtı.

MÖ 1750
Bilinen en eski tam yasa Hammurabi Kanunları'nın oluşturulması.

MÖ ilk binyıl
Kodları 2. yüzyıla kadar uzanan Manu Kanunları'nın yazımı.

MÖ 800-500
Yahudilik ve daha sonra Hıristiyanlık'ın kutsal temeli olan Eski Ahit'in yazılması.

MÖ 551
Çoğu kaynağa göre Çin etik ve manevi düşünce sisteminin, daha sonra Konfüçyüs olarak adlandırılan düşünce sisteminin doğuşu.

MÖ 5. yüzyıl
MÖ 1. yüzyıla kadar kaydedilmemiş olsalar da Buda'nın hayatıyla ilgili ilk metinlerin yayılımı.

MÖ 221-207
Çin'in ilk imparatorluk hanedanı Qin Hanedanlığı altında birleşmesi.

MÖ 6. ila 5. yüzyıllar
Atina şehir devletinin gelişmesi. Hanedan yönetimi yerine demokratik yönetimin denenmesi.

MS 33
Hz. İsa'nın ölümünün ardından öğretilerinin müritleri tarafından yayılması ve Hıristiyanlığın başlaması.

MS ilk 10. yüzyıllara kadar
Klasik Maya dönemi. Orta Amerika'da devlet sisteminin ortaya çıkışı.

MS 632
Hz. Muhammed'in ölümü ve ardından öğretilerinin yayılması.

MS 800
Batı ve Orta Avrupa'da Kutsal Şarlman Roma İmparatorluğu'nun kurulması. Avrupa'nın Hıristiyanlaşmasıyla bağlantılı olarak farklı dini ve laik aile sistemleri ve diğer hukuk türlerinin ortaya çıkışı.

MS 1000
Çin'de kamu hizmeti sınav sistemi kurulması. Devlete liyakata dayalı bir yol olarak kurulmuş Konfüçyüs klasiklerinde ustalaşma.

MS 1100
Timbuktu şehrinin ortaya çıkışı.

13. yüzyılın sonlarından 19. yüzyılın başlarına kadar
Osmanlı İmparatorluğu'nda yeniçeri sisteminin kullanılması.

1415-1605
Avrupa sömürge maceralarının, Afrika, Asya ve Yeni Dünya'daki ilk dalgası.

1492
Kral Ferdinand ve Kraliçe Isabella'nın İspanya'yı tek bir krallık altında birleştirmesi. Sonunda ortaya çıkan bir dizi fermanla Yahudilerin zorla din değiştirmesi ve Müslümanların İspanya'dan sınır dışı edilmesi. Kolomb'un ilk seferi.

1494
Yeni Dünya'da Avrupa misyonerlik faaliyetlerinin başlaması. Dünya çapında yeni görev dalgasının başlatılması.

1517
Luther'in, Protestan reformunun başlangıcına götüren ve kurtuluşa dair Katolik görüşleri eleştirisi.

1526-1860
Atlantik köle ticaretinin milyonlarca esir alması ve Afrikalıların Yeni Dünya'ya köleleştirilmesi.

1545-1563
Reforma karşı Katolik tepkisinin bir parçası olarak Trent Konseyi Toplantısı.

1582
Çin'deki ilk Jesuit misyonları.

1690-1800
Aile, eğitim ve sosyalleşme üzerine olan ve hanedan yönetimi eleştirileri ve Baron Montesquieu'nun *Persian Letters ve The Spirit of the Laws*, Jean-Jacques Rousseau'nun *Emile* ve Mary Wollstonecraft'ın *Vindication of the Rights of Woman* dahil olmak üzere Büyük Aydınlanma döneminin ilan edilmesi.

1733
İngiltere'deki bir dizi icat. Önce John Kay tarafından hızlı mekik icadı. Sonrasında, iplik eğiren jenny (1770) ve buhar motoru (1775) icatları. Bu icatlar pamuk üretiminde verimliliği ve kârlılığı arttırmak için tasarlanmış ve Sanayi Devrimi'ne öncülük etmiştir.

1789-1815
Fransız Devrimi ve Napolyon dönemi. Avrupa ve ötesinde yeni devlet ve vatandaş ilişkileri ile yeni aile hukuku kanunları

1800-1830
Atlantik ve Pasifik Okyanusları boyunca ulusötesi aile hayatında yeni bir çağı başlatan ve insanları Avrupa ve Asya'dan Amerika'ya getiren büyük göçlerin başlaması.

1870
Avrupa'nın, Afrika ve Asya sömürgesinde ikinci dalgasının başlaması.

1911-1919
Qing hanedanının devrilmesi ve siyasi ilerlemenin merkezinde ailenin yer alışıyla ilgili reform fikrini veren Çin 4 Mayıs Hareketi.

1922-1945
Faşizm, Nazizm ve Avrupa'daki ilgili rejimlerin egemenliği. Evlilik sınırlamaları, kısırlaştırma, soykırım gibi insanı aşağılayıcı ırkçı politikaların uygulanması.

1945-1989
Batı bloğu ile Sovyet bloğu arasında rekabete neden olan aile biçimleri.

1946-1964
ABD'de savaş sonrası doğum oranı artışı.

1948-1997
Sömürge kolonilerinden çekilme ve Avrupa'nın, Afrika ve Asya'daki eski kolonilerinin bağımsızlığı.

1960
Birleşik Devletler'de doğum kontrol hapının piyasaya çıkması.

1969
"Tüp bebek" konulu makalenin yayımlanması ve birçok Batı ülkesinde standart tıbbi uygulama olarak suni insan tohumlamasının başlaması.

1979
Çin Halk Cumhuriyeti'nin "Tek çocuk politikası" uygulaması.

2001
Hollanda'nın eşcinsel evliliğe izin verin ilk devlet oluşu ve ardından diğer ülkelerin uygulaması. Devlet ve kilise arasındaki eşcinsel evlilik tartışmaları devam etmektedir.

Notlar

Önsöz

1. Daniel Smail, *On Deep History and the Brain*, University of California Press, Berkeley, 2008; David Christian, *Maps of Time: An Introduction to Big History*, University of California Press, Berkeley, 2004; Mary Jo Maynes and Ann Waltner, "Temporalities and Periodization in Deep History: Technology, Gender, and Benchmarks of 'Human Development,'" *Social Science History*, 36:1, 2012, 59-83.

1. BÖLÜM

1. Ian Hodder, "This Old House", *Natural History*, 115, 2006, s.42-47.
2. Johann Bachofen'in *Mutterrecht* başlıklı eseri ilk olarak 1861'de yayımlandı. Bu eserin tartışması için bkz. Ann Taylor Allen, "Feminism, Social Science and the Meanings of Modernity: The Debate on the Origin of the Family in Europe and the United States", *American Historical Review*, 104, 1999, s.1085-1113.
3. Kanıtlar tartışılmaya devam etmektedir. Bu soruların analizi için bkz. Diane Bolger, "Gender and Human Evolution" ve "A Critical Appraisal of Gender Research in African Archaeology", *Handbook of Gender in Archaeology*, ed. Sarah Milledge Nelson, MD: Altamira Press, Lanham, 2006, s.453-501 ve 595-631.
4. Şu tartışmaya bkz. Michael Cook, *A Brief History of the Human Race*, W.W. Norton, New York, 2005, s.21-25.
5. Michael Balter, "Plant Science: Seeking Agriculture's Ancient Roots", *Science 319*, 2007 s.1830-35 6; Heather Pringle, "Neolithic Agriculture: The Slow Birth of Agriculture", *Science 282*, 1998, s.1446.
7. David Christian, *Maps of Time: An Introduction to Big History*, University of California Press, Berkeley, 2004, s.223-24.
8. Şu tartışmaya bkz. Jared Diamond, *Guns, Germs and Steel,* W.W. Norton, New York, 1997, Özellikle 6. ve 11. bölümler.

9. Diane Lyons, "A Critical Appraisal of Gender Research in African Archaeology", *Worlds of Gender: The Archaeology of Women's Lives around the Globe*, ed. Sarah Milledge Nelson, MD: Altamira Press, Lanham, 2007, s.12-13.
10. Hetty Jo Brumbach ve Robert Jarvenpa, "Gender Dynamics in Hunter-Gatherer Societies: Archeological Methods and Perspectives", *Handbook of Gender in Archaeology*, Nelson, s.520-22.
11. Lyons, s.13.
12. Ruth Whitehouse, "Gender Archaeology in Europe", Handbook of Gender in Archaeology, ed. Nelson, s.744.
13. Bu ve sonraki tüm Çatalhöyük tasvirleri, Hodder'dendir, "This Old House".
14. Qiang Gao ve Yun Kuen Lee, "A Biological Perspective on Yangshao Kinship", *Journal of Anthropological Archaeology*, 12, 1993, s.266-298.
15. Gideon Shelach, "Marxist and Post-Marxist Paradigms for the Neolithic", *Gender and Chinese Archaeology*, ed. Kathryn Linduff, MD: Altamira Press, Lanham, 2004, s.21.
16. Gao ve Lee, s.273.
17. Virginia Ebert ve Thomas C. Patterson, "Gender in South American Archaeology", *Handbook of Gender in Archaeology*, Nelson, s.860-861.
18. Ruth Shady Solis, Jonathan Haas ve Winifred Creamer, "Dating Caral, a Preceramic Site in the Supe Valley", Science, 292, 2001, s.723-726.

2. BÖLÜM

1. Bkz. Ian Tattersall, *The World from Beginnings to 4000 BCE,* Oxford University Press, New York, 2008, s.89-108.
2. Alister Doyle, "Botswana 'Snake Rock' May Show Stone Age Religion", The Namibian, 4.12.2006, http://www.namibian.com.na/index.php?id=28&tx_ttnews[tt_news]=22763&;no_cache=1 (erişim tarihi 11.2.2011).
3. Bettina Arnold, "Gender and Archaeological Mortuary Analysis", *Handbook of Gender in Archaeology*, ed. Nelson, s.137-170.
4. Cook, *A Brief History of the Human Race*, s.51-52, 110.
5. Bettina Arnold, "Gender, Temporalities and Periodization in Iron Age West-Central Europe", *Social Science History*, 36:1 (forthcoming, Bahar 2012)
6. "The Story of Isis and Osiris", *Ancient Egypt: The Mythology*, last modified 21.4.2001, http://www.egyptianmyths.net/mythisis.htm (erişim tarihi: 27.9.2011)
7. Barbara Watterson, *Women in Ancient Egypt,* St. Martin's Press, New York, 1991, s.21.

8. Karl Taube, *Aztec and Maya Myths,* British Museum Press, Londra, 1993, s.57-58.
9. Genesis (King James Version), http://quod.lib.umich.edu/ cgi/k/kjv/kjv-idx?type=DIV1&;byte=1477 (erişim tarihi: 27.9.2011).
10. Gerda Lerner, *The Creation of Patriarchy,* Oxford University Press, New York, 1987, s.168-80.
11. Lerner, s.170.
12. Cook, *A Brief History of the Human Race*, s.65-69.
13. Brian Peter Harvey, *An Introduction to Buddhism*, Cambridge University Press, 1990, s.140.
14. Wendy Doniger ve Brian Smith, *The Laws of Manu*, Penguin, New York, 1991, s.3.
15. Doniger, s.115-16.
16. See Leila Ahmed, *Women and Gender in Islam: Historical Roots of a Modern Debate*, Yale University Press, New Haven, 1992.
17. Ahmed'den alıntı, s.65.
18. Ahmed, s.49-52.
19. Ahmed, s.76.
20. Ahmed, s.84.
21. Ahmed, s.87.
22. *Life of the Buddha*, çev. Aśvaghosa-Patrick Olivelle, New York University Press, New York, 2008, s.5.
23. Life of the Buddha, s.233.
24. Life of the Buddha, s.249.
25. Life of the Buddha, s.255.
26. Buna iyi bir tanıtım olarak bkz. Stephen Teiser, *The Ghost Festival in Medieval China,* Princeton University Press, Princeton, 1988.
27. Galatians 3:28, AppData/Local/Temp/%3Ca href= http:// quod.lib.umich.edu/ cgi/k/kjv/kjv-idx?type=DIV1&;byte=1477 (erişim tarihi: 27.9.2011)
28. Luke 14:25-35 ve 18:28-30, AppData/Local/Temp/%3Ca href= http://quod.lib.umich.edu/cgi/k/kjv/kjv-idx?type=DIV1&;byte=1477 (erişim tarihi 27.9.2011).
29. Ahmed, s.36.
30. Augustine, "On Marriage", §6, Women can be Priests, 27 Eylül 2011, http://www.womenpriests.org/traditio/august.asp#venial.
31. Tertullian, De Cultu Feminarum, Kitap 1, Bölüm 1, ve "An Exhortation to Chastity", Bölüm 9, Women can be Priests, http://www.womenpriests. org/traditio/tertul.asp (erişim tarihi 27.9.2011)

32. Bu kaynakların koleksiyonu olarak bkz. ed. Sebastien Brock ve Susan Harvey, *Holy Women of the Syrian Orient,* University of California Press, Berkeley, 1987.
33. Ahmed'den alıntı, s.23.

3. BÖLÜM

1. Lerner, The Creation of Patriarchy, s.66-67.
2. Lerner, s.56-57.
3. Lerner, s.108.
4. Herodotus, The Histories, Second Book: An Account of Egypt, G. C. Macaulay çevirisi, 27 Eylül 2011, http://www.gutenberg.org/files/2131/2131-h/2131-h.htm
5. Watterson, *Women in Ancient Egypt*, s.24-25.
6. Watterson, s.31.
7. Watterson, s.30-31.
8. Lana Troy, "She for Whom All is Said and Done: The Ancient Egyptian Queen", Ancient Queens: Archaeological Explorations, Sarah Milledge Nelson, Lanham, MD: Altamira Press, 2003, s.93-116.
9. J. Katherine Josserand, "Women in Classic Maya Hieroglyphic Texts", Ancient Maya Women, ed. Traci Ardren, Walnut Creek, CA, Altamira Press, 2002, s.121-122.
10. Karen Olsen Bruhns, "Yesterday the Queen Wore. An Analysis of Women and Costume in the Public Art of the Late Classic Maya", The Role of Gender in Precolumbian Art and Architecture, ed. Virginia E. Miller, Lanham, MD, University Press of America, 1988, s.111, 134.
11. Sarah B. Pomeroy, Goddesses, Whores, Wives, and Slaves, New York, Schocken Books, 1995, s.57. 12. Pomeroy, s.65.
13. Gerald R. Hawting, The First Dynasty of Islam: The Umayyad Caliphate AD 661-750 Londra, Psychology Press, 2000, s.13.
14. Elias N. Saad, Social History of Timbuktu: The Role of Muslim Scholars and Notables, 1400-1900, Cambridge, Cambridge University Press, 1983, s.27.
15. Leo Africanus, "The Description of Africa", African-American Heritage and Ethnography, 4 Ekim 2011, http://www.nps.gov/history/ethnography/aah/aaheritage/ histContexts_pop1.htm
16. Saad, s.89.
17. Saad, s.69-70.
18. Saad, s.79.
19. Saad, s.236.

20. Joan Baxter, "The Treasures of Timbuktu", The Star (Timbuktu, Mali), 18 Aralık 2005.
21. Lydia Polgreen, "Timbuktu Hopes Ancient Texts Spark a Revival", New York Times, 7 Ağustos 2007.

4. BÖLÜM

1. Susan Kellogg, Law and Transformation of the Aztec Culture, University of Oklahoma Press, 2005, s.202.
2. Kellogg, s.203.
3. Ibn Battuta, *Travels in Asia and Africa 1325-1354*, çev. H. A. R. Gibb, Broadway House, Londra, 1929, Internet Medieval Sourcebook, 27 Eylül 2011, http://www.fordham.edu/halsall/source/1354-ibnbattuta.html.
4. *Age.*
5. The First Letter of Christopher Columbus to the Noble Lord Raphael Sanchez Announcing the Discovery of America, Boston, Published by the Trustees, 1891, s.13, Open Library, 27 Eylül 2011, http://www.archive.org/stream/firstletterofchr00colu#page/ n7/mode/2up
6. The Ain I Akbari by Abul Fazl 'Allami, çev. H. Blochmann, Asiatic Society of Bengal, Calcutta, Printed by G.H. Rouse at the Baptist Mission Press, 1873, c. I, s.44, http://persian.packhum.org/persian/main?url=pf%3Ffile%3D00702050%26ct%3D0 (erişim tarihi 12.2.2011)
7. Ruby Lal, Domesticity and Power in the Early Mughal World, Cambridge ve New York, Cambridge University Press, 2005, s.173; Rosalind O'Hanlon, "Kingdom, Household and Body History, Gender and Imperial Service under Akbar", *Modern Asian Studies,* 41:5, 2007, s.889-923.
8. "Christopher Columbus: Extracts from Journal", ed. Robert Guisepi, 2002, orijinal basım John Fiske, Discovery of America, Appendix C, Boston and New York, Houghton Mifflin, 1892, http://history-world.org/ christopherdocs.htm (erişim tarihi 27.9.2011)
9. Quoted in Lyndal Roper, "Luther: Sex, Marriage, and Motherhood", *History Today*, 33, 1983, s.12, 33.
10. Martin Luther, "The Estate of Marriage (1522)", *The Christian in Society*, çev. Walther I. Brandt, Luther's Works, düzenleyen: Helmut T. Lehmann, cilt. 45, Philadelphia, Fortress Press, 1962, s.38-46.
11. Lucia Ferrante, "Marriage and Women's Subjectivity in a Patrilineal System: The Case of Early Modern Bologna", Gender, Kinship, Power: A Comparative and Interdisciplinary History, ed. Mary Jo Maynes vd., New Brunswick, Routledge Press, 1996, s.115-29.

12. Mark A. Burkholder ve Suzanne Hiles, "An Empire beyond Compare", The Oxford History of Mexico , Michael C. Meyerand ve William H. Beezley, Oxford, Oxford University Press, 2000, s.127.
13. Robert S. Haskett, "Living in Two Worlds: Cultural Continuity and Change among Curenavaca's Indigenous Elite", Ethnohistory 35, 1988, s.34-59; Patricia Seed, To Love, Honor and Obey in Colonial Mexico, Conflicts over Marriage Choice, 1574-1821, Stanford, CA, Stanford University Press, 1992, 14. Haskett, s.39-40.
15. Merry Wiesner vd., Discovering the Global Past: A Look at the Evidence, 2. basım, Boston, Wadsworth, 2001, s.430.

5. BÖLÜM

1. Kaori O'Connor, "The King's Christmas Pudding: Globalization, Recipes, and the Commodities of Empire", *Journal of Global History*, 2009, 4, s.127-55.
2. Quoted in Daviken Studnicki-Gizbert, *A Nation upon the Ocean Sea: Portugal's Atlantic Diaspora and the Crisis of the Spanish Empire, 1492-1640*, New York, Oxford University Press, 2007, s.85.
3. Susil Chaudhury, "Trading Networks in a Traditional Diaspora: Armenians in India, c. 1600-1800", Diaspora Entrepreneurial Networks, s.67; Diaspora Entrepreneurial Networks Four Centuries of History, Oxford, Berg, 2005, s.51-72.
4. Jewish Women's Archive, Mariam Bodian, "Doña Gracia Nasi", 27 Eylül 2011, http://jwa.org/encyclopedia/article/nasi-dona-gracia
5. Cecil Roth, *The House of Nasi: Doña Gracia,* Philadelphia, The Jewish Publication Society of America, 1948, s.58.
6. Samuel Kurinsky, "The da Costas; a Remarkable Sephardic Family", Hebrew History Federation, 27 Eylül 2011, http://www.hebrewhistory.org/factpapers/40dacostas.html
7. Portekizli Sefarad evlerinin tüm örnekleri Daviken Studnicki-Gizbert'dan alınmıştır, "La Nación among the Nations" Richard L. Kagan ve Philip D. Morgan, *Atlantic Diasporas: Jews, Conversos, and Crypto-Jews in the Age of Mercantilism, 1500-1800*, Baltimore, JHU Press, 2009, s.75-98.
8. Derek Nurse ve Thomas Spear, *The Swahili: Reconstructing the History and Language of an African Society, 800-1500*, Philadelphia, University of Pennsylvania Press, 1985, s.70-71.9. Anthony Reid, "Diaspora Networks in the Asian Maritime Context", *Diaspora Entrepreneurial Networks: Four Centuries of History*, düzenleyen: Ina Baghdiantz McCabe, Gelina Harlaftis ve Ioanna Pepelasis Minoglou, New York, Berg, 2005, s.356

10. Barbara Watson Andaya, "From Temporary Wife to Prostitute: Sexuality and Economic Change in Early Modern Southeast Asia", Journal of Women's History 9, no. 4, 1998, s.11-34.
11. William D. Wray, "The Seventeenth-Century Japanese Diaspora: Questions of Boundary and Policy", *Diaspora Entrepreneurial Networks*, düzenleyen: McCabe, Harlaftis, ve Minoglou, s.87-88.
12. Cemal Kafadar, "A History of Coffee", Economic History Congress XIII sunumu, Buenos Aires, 2002.
13. Toplanan veriler için bkz. http://www.slavevoyages.org/tast/assessment/estimates.faces (erişim tarihi: 19 Eylül 2011); veritabanı projesine yardımcı baş müfettişler David Eltis ve Martin Halbert, Emory University.
14. Basil Davidson, *The African Past*, London: Curtis Brown, 1964, s.191-94; Cited in Wiesner et al., *Discovering the Global Past*, c.2, s.42-43.
15. Harriet Jacobs, Incidents in the Life of a Slave Girl Written by Herself, düzenleyen: Lydia Maria Francis Child, 28, http://docsouth.unc.edu/fpn/jacobs/menu.html.
16. Jacobs, 47-48.
17. Ingeborg Weber-Kellermann, Die Familie, Geschichte, Geschichten und Bilder, Frankfurt am Main: Insel Verlag, 1976, s.238.
18. Hans Medick, Weben und Überleben in Laichingen 1650-1900, Lokalgeschichte als allgemeine Geschichte, Göttingen, Max-Planck-Institut für Geschichte, 1996, s.441-443.
19. Lutz Berkner'den alıntı yapılmıştır. "The Stem Family and the Developmental Cycle of the Peasant Household: An Eighteenth-Century Austrian Example", *The American Historical Review*, 77, 1972, s.398-418.

6. BÖLÜM

1. Anna Altmann, "Blätter und Blüten" [Leaves and Blossoms], Gedenkbuch, 20 Jahre österreichische Arbeiterinnenbewegung, ed. Adelheid Popp, çev. Mary Jo Maynes, Viyana, 1912, s.23-35.
2. Maxine Berg, "What Difference did Women's Work Make to the Industrial Revolution?", *Women's Work: The English Experience, 1650-1914*, düzenleyen: Pamela Sharpe, London, Arnold, 1998, s.161.
3. Tom Hunt, Portrait of an Industrial Village and Its Cotton Industry, Dublin ve Portland, OR: Irish Academic Press, 2000, s.59-61.
4. Edward J. Watherston, "French Silk Manufactures, and the Industrial Employment of Women", Good Words 20, 1879, s.110.

5. Friedrich Engels, *The Condition of the Working-Class in England in 1844,* Londra, Swan Sonnenschein & Co., 1892, s.108; Project Gutenberg, 1 Ekim 2011, http:// www.gutenberg.org/files/17306/17306-h/17306-h.htm
6. Adı geçen yer.
7. Bu kayıtlar Bonnie Smith'de tartışılmaktadır. Ladies of the Leisure Class, *The Bourgeoises of Northern France in the Nineteenth Century*, Princeton, Princeton University Press, 1981, s.64.
8. Alıntı: Mary Jo Maynes, *Taking the Hard Road: Life Course in French and German Workers' Autobiographies in the Era of Industrialization*, Chapel Hill, The University of North Carolina Press, 1995, s.74-75.
9. Charles de Secondat, Baron de Montesquieu, *The Spirit of Laws*, çev. Thomas Nugent, düzeltme yapan J. V. Prichard, Londra, G. Bell & Sons, 1914, c.I, s.6.
10. Alıntı: Jean-Jacques Rousseau, *Emile*, Women in World History Curriculum, 11 Ekim 2011, http://www.womeninworldhistory.com/lesson16.html
11. Bkz. Lynn Hunt, *The Family Romance of the French Revolution*, Berkeley, CA, University of California Press, 1993.
12. Olympe de Gouges, "Declaration of the Rights of Woman", *The French Revolution and Human Rights: A Brief Documentary History*, çev. ve düzenleyen: Lynn Hunt, Boston/New York, Bedford/St. Martin's, 1996, 124-29, indirme adresi: http://chnm.gmu.edu/revolution/d/293/
13. Wollstonecraft, Vindication.
14. Bkz. Suzanne Desan, *The Family on Trial in Revolutionary France,* Berkeley ve Los Angeles, University of California Press, 2004.
15. Alıntı: Jonathan Spence, *The Search for Modern China,* New York, Norton, 1990, s.236.
16. Emily Honig, *Sisters and Strangers: Women in the Shanghai Cotton Mills*, Stanford, Stanford University Press, 1992.
17. Honig, 185.
18. Wiesner, Discovering the Global Past, c.II, s.86.
19. Susan Glosser, *Chinese Visions of Family and State, 1915-1953*, Berkeley, University of California Press, 2003, s.149.
20. Susan Fernsebner, "A People's Playthings: Toys, Childhood and Chinese Identity, 1909-33", Postcolonial Studies 6, 2003, s.269-270.

7. BÖLÜM

1. Michelle Mouton, *From Nurturing the Nation to Purifying the Volk: Weimar and Nazi Family Policy, 1918-1945*, Cambridge, Cambridge University Press, 2007, s.144-45.

2. Mouton, s.144.
3. Mouton, s.139-140.
4. Margaret Llewelyn Davies, ed. Maternity, *Letters from Working Women*, 1915, baskısının yeni bilgi ile yeniden basımı: New York, Norton, 1978, s.53-54.
5. Alıntı: Patrick Brantlinger, *Rule of Darkness: British Literature and Imperialism, 1830-1914*, Ithaca, Cornell University Press, 1990, s.34.
6. Patricia M. E. Lorcin, *Historicizing Colonial Nostalgia: European Women's Narratives of Algeria and Kenya 1900-Present*, New York, Palgrave Macmillan, 2012, s.74.
7. Conklin, s.79.
8. Eric Weitz, "Before the Holocaust: Germany and Genocide in Africa and Anatolia", yayımlanmamış MS, s.13.
9. Lora Wildenthal, *German Women for Empire, 1884-1945,* Durham, Duke University Press, 2001, s.91.
10. Wildenthal, s.135.
11. Wildenthal, s.139.
12. Wildenthal, s.163.
13. Bkz. Margaret Strobel ve Nupur Chaudhuri, *Western Women and Imperialism: Complicity and Resistance,* Bloomington, Indiana University Press, 1992.
14. Lorcin, Introduction.
15. For Algerian case, see Lorcin, 22-23, 50-53.
16. Weitz, "Before the Holocaust".
17. Genel bir bakış için bkz. Kevin Passmore, *Fascism: A Very Short Introduction*, Oxford, Oxford University Press, 2002; ayrıca bkz. Mouton, Nurturing the Nation.
18. Benito Mussolini ve Giovanni Gentile, "What is Fascism, 1932", *Modern History Sourcebook*, http://www.fordham.edu/halsall/mod/ mussolini-fascism.html (erişim tarihi: 2 Aralık 2011).
19. Victoria de Grazia, *How Fascism Ruled Women: Italy, 1920-1945,* Berkeley ve Los Angeles, University of California Press, 1992, s.55.
20. De Grazia, s.77-78.
21. "The 25 Points of 1920: An Early Nazi Program", *Modern History Sourcebook*, http://www.fordham.edu/halsall/mod/25points.html (erişim tarihi: 1 Ekim 2011)
22. Tartışma için bkz. William H. Tucker, *The Science and Politics of Racial Research,* Champaign-Urbana, University of Illinois Press, 1996, s.112-118.
23. Law for the Prevention of Offspring with Hereditary Diseases 14.7.1933, US Chief Counsel for the Prosecution of Axis Criminality, *Nazi Conspiracy and*

Aggression, c.5, Washington, DC, United States Government Printing Office, 1946, 3, Document 3067-PS, s.880-883, cited at German Historical Institute, German History in Documents and Images at http://germanhistorydocs.ghi-dc.org/pdf/eng/English30.pdf

24. Robert Proctor, *Racial Hygiene: Medicine under the Nazis,* Cambridge, MA, Harvard University Press, s.96.
25. Stefan Kühl, *The Nazi Connection: Eugenics, American Racism, and German National Socialism*, New York, Oxford University Press, 2002, s.36.
26. Kühl, s.90, 130.
27. Anita Harris, *Broken Patterns: Professional Women and the Quest for a New Feminine Identity*, Detroit, Wayne State University Press, 1995, s.72-76.
28. Bu iddia, Elaine Tyler May'de etraflıca geliştirilmiştir; *Homeward Bound: American Families in the Cold War Era,* New York, Basic Books, 1988.
29. Mary N. Hampton, "Reaching Critical Mass? German Women and the 1998 Election", David B. Conradt vd., *Power Shift in Germany: The 1998 Election and the End of the Kohl Era*, New York, Berghahn, 2000, s.170.
30. Bkz. Agnes Joester and Insa Schöningh, eds., So nah beieinander und doch so fern: Frauenleben in Ost und West, Pfaffenweiler, Centaurus, 1992. Antje Reinheckel, Kornelia Franke, Wolfgang Weise, and Bernt-Peter Robra, "Effect of Re-Unification on Fertility Behaviour in East Germany: A Review of the Evidence", Reproductive Health Matters 6, 1998, s.122-128.
31. Katherine Elizabeth Nash, "GDR Women and German Unification: Meanings of Paid Work and Child Care", PhD diss., University of Minnesota, 1997, s.94.
32. Reinheckel vd., s.122-28.
33. Elizabeth Rosenthal, "Rural Flouting of One-Child Policy Undercuts China's Census", New York Times, 14.4.2000.
34. V. H. Thakor ve Vinod M. Patel, "The Gujarat State Massive Vasectomy Campaign", Studies in Family Planning, 8, 1972, s.188.
35. The Economist , 11.2.1999.
36. David G. Marr, *Vietnamese Tradition on Trial, 1920-1945,* Berkeley, University of California Press, 1981, s.206.
37. Marr, s.210.
38. Nguyen Van Luyen, "San Duc Chi-Nam", [Guide to Childbirth] (Hanoi, 1925); alıntı ve çeviri: Marr, s.213.
39. Susan Bayly, *Asian Voices in a Postcolonial Age: Vietnam, India and Beyond,* Cambridge, Cambridge University Press, 2007, s.64. Bayly, Ho'nun sözlerini aktarıyor.

40. Nhung loi keu goi cua Ho Chu Tich [The Appeals of President Ho] (Hanoi: Su That, 1958), s.20-21; alıntı ve çeviri: Hue-Tam Ho Tai, Radicalism and the Origins of the Vietnamese Revolution, Cambridge, MA, Harvard University Press, 1992, s.256-57.
41. Duong Van Mai Elliott, *The Sacred Willow: Four Generations of Life in a Vietnamese Family*, New York, Oxford University Press, 1999, s.414.
42. Resmin simgesel doğası hakkındaki tartışma için bkz. Bayly, s.39.
43. Rakamlar, "The General Office of Population and Family Planning: Vietnam Population Quality Low, Warns Official"dan alınmıştır. Baomi.com, 21.08.2009, http://en.baomoi.com/Info/Vietnam-population-quality-low-warns-official/2/1412.epi (erişim tarihi: 17 Mart 2011)
44. H. T. Hoa vd. "Child Spacing and Two Child Policy in Practice in Rural Vietnam: Cross Sectional Survey", BMJ (1996) 313, s.1113, http://www.bmj.com/content/313/7065/1113.full (erişim tarihi 17.3.2017).
45. "Vietnam Population Quality Low, Warns Official", 17 Mart 2011.

8. BÖLÜM

1. "Digitizing Immigrant Letters", University of Minnesota Immigration History Research Center koleksiyonundan, http://www.ihrc.umn.edu/research/dil/Paikens/ paikens.htm
2. Carl Matthes, "South Africa: A Model for the Future", LA Progressive, 5.2.2010, http: //www.laproglessive.com/south-africa-model-future (erişim tarihi: 24.2.2012).
3. Dava özeti için bkz. "The American Historical Association", 11 Ekim 2011, http://www.historians.org/Perspectives/issues/2010/1011/2002-11-08-goodridge-amicus-history.pdf.
4. "Quaker Group Stops Certifying Marriages until Gay Marriage Legal", Minnesota Public Radio News, bilgi verilen tarih: 7 Aralık 2009, 3 Ekim 2011, http:// minnesota. publicradio.org/display/web/2009/12/07/quaker-marriage/?refid=0.
5. Stephanie Saul, "Building a Baby, With Few Ground Rules", *New York Times*, 13 Aralık 2009.
6. Agy.
7. Judith Woods, "Careers Caught in a Club Sandwich", *Daily Telegraph*, 9 Aralık 2009.

İlave Okumalar

1. BÖLÜM

Cook, Michael, *A Brief History of the Human Race,* New York, W.W. Norton, 2003.

Gamble, Clive, *Origins and Revolutions: Human Identity in Earliest Prehistory*, Cambridge, Cambridge University Press, 2007.

Smail, Daniel Lord, *On Deep History and the Brain,* Berkeley, University of California Press, 2008.

Tattersall, Ian, *The World from Beginnings to 4000 BCE,* New York, Oxford University Press, 2008.

2. BÖLÜM

Ahmed, Leila, *Women and Gender in Islam: Historical Roots of a Modern Debate*, New Haven, Yale University Press, 1992.

Brown, Peter, *Men, Women, and Sexual Renunciation in Early Christianity*, New York, Columbia University Press, 1988.

Doniger, Wendy, *The Hindus: An Alternative History*, New York, Penguin, 2009.

Lerner, Gerda, *The Creation of Patriarchy*, New York, Oxford University Press, 1986.

Paul, Diana, *Women in Buddhism: Images of the Feminine in the Mahayana Tradition*, Berkeley, University of California Press, 1985.

Raphals, Lisa, *Sharing the Light: Women and Virtue in Early China*, Albany, State University of New York Press, 1998.

3. BÖLÜM

Ardren, Traci, ed. Ancient Maya Women, *Walnut Creek*, CA, Altamira, 2002.

Bradley, Keith R., *Discovering the Roman Family: Studies in Roman Social History*, New York, Oxford University Press, 1991.
Nelson, Sarah Milledge, ed. Ancient Queens, *Archaeological Explorations*, Lanham, MD: Altamira, 2003; Polgreen, Lydia, "Timbuktu Hopes Ancient Texts Spark a Revival", *New York Times*, 7.8.2007.
Pomeroy, Sarah, *Goddesses, Whores, Wives, and Slaves*, New York, Schocken, 1995.
Roller, Duane W., *Cleopatra: A Biography*, New York, Oxford University Press, 2010.
Watterson, Barbara, *Women in Ancient Egypt*, New York, St. Martin's, 1991.

4. BÖLÜM

Ebrey, Patricia, *The Inner Quarters: Marriage and the Lives of Chinese Women in the Sung Period*, Berkeley, University of California Press, 1993.
Herlihy, David, *Tuscans and their Families*, New Haven, Yale University Press, 1985.
Kinney, Anne Behnke, ed. Chinese Views of Childhood, Honolulu, University of Hawai'i Press, 1995.
Lal, Ruby, *Domesticity and Power in the Early Mughal World*, New York, Cambridge University Press, 2005.
Ozment, Steven E., *Three Behaim Boys Growing Up in Early Modern Germany: A Chronicle of Their Lives*, New Haven, Yale University Press, 1990; Roper, Lyndal, "Luther: Sex, Marriage, and Motherhood", *History Today*, 33:12, Aralık 1983, 33; Seed, Patricia, *To Love, Honor, and Obey in Colonial Mexico: Marriage Choice 1574-1821*, Stanford, CA, Stanford University Press, 1992.
Wiesner-Hanks, Merry, *Women and Gender in Early Modern Europe*, 2. basım, New York, Cambridge University Press, 2000.

5. BÖLÜM

Blussé, Leonard, *Bitter Bonds: A Colonial Divorce Drama of the Seventeenth Century*, Princeton, NJ: M, Wiener, 2005.
Colley, Linda, *The Ordeal of Elizabeth Marsh: A Woman in World History*, New York, Pantheon, 2007.
Davis, Natalie Zemon, *The Return of Martin Guerre*, Cambridge, Harvard University Press, 1984.

González, Ondina E., ve Bianco Premo (ed.), *Raising an Empire: Children in Early Modern Iberia and Colonial Latin America,* Albuquerque, University of New Mexico Press, 2007.

Hecht, Tobias (ed.), *Minor Omissions: Children in Latin American History and Society*, Madison, University of Wisconsin Press, 2002.

Mann, Susan, *Precious Records: Women in China's Long Eighteenth Century*, Stanford, CA, Stanford University Press, 1997.

O'Connor, Kaori, "The King's Christmas Pudding: Globalization, Recipes, and the Empire of Commodities", *Journal of Global History*, 4, 2009, s.127-155; Reid, Anthony, *Southeast Asia in the Age of Commerce 1450-1800*, 2 vols, New Haven, Yale University Press, 1988.

Roth, Cecil, *Dona Gracia of the House of Nasi*, Philadelphia, Jewish Publication Society, 2009.

Studnicki-Gizbert, Daviken, *A Nation upon the Ocean Sea: Portugal's Atlantic Diaspora and the Crisis of Spanish Empire, 1492-1640,* New York, Oxford University Press, 2007.

6. BÖLÜM

Allen, Ann Taylor, *Feminism and Motherhood in Western Europe, 1890-1970: The Maternal Dilemma,* New York, Palgrave, 2007.

Desan, Suzanne, *The Family on Trial in Revolutionary France*, Berkeley, University of California Press, 2004.

Fernsebner, Susan, "A People's Playthings: Toys, Childhood and Chinese Identity, 1909-33", Postcolonial Studies 6:2, 2003, 269-93; Glosser, Susan, *Chinese Visions of Family and State, 1915-1953,* Berkeley, University of California Press, 2003.

Hamlin, David, *Work and Play: The Production and Consumption of Toys in Germany, 1870-1914,* Ann Arbor, University of Michigan Press, 2007.

Honig, Emily, *Sisters and Strangers: Women in the Shanghai Cotton Mills*, Stanford, CA, Stanford University Press, 1992; Jacobs, Harriet A., *Incidents in the Life of a Slave Girl: Written by Herself*, ed. Jennifer Fleischner, Boston, Bedford/St. Martin's, 2010.

Kertzer, David, ve Marzio Barbagli, *Family Life in the Long Nineteenth Century, 1789-1913*, New Haven, Yale University Press, 2002.

Mann, Susan, *The Talented Women of the Zhang Family*, Berkeley, University of California Press, 2007.

Maynes, Mary Jo., *Taking the Hard Road: Life Course in French and German Workers' Autobiographies in the Era of Industrialization*, Chapel Hill, University of North Carolina Press, 1995.
Popp, Adelheid, *The Autobiography of a Working Woman*, Chicago, T. G. Browne, 1913; Pruitt, Ida, *The Daughter of Han: The Autobiography of a Chinese Working Woman*, 1945, Reprint, Eastford, CT: Martino Fine Books, 2011.
Smith, Bonnie G., *Ladies of the Leisure Class: The Bourgeoises of Northern France in the Nineteenth Century*, Princeton, NJ: Princeton University Press, 1981.

7. BÖLÜM

Powers of Life and Death: Families in the Era of State Population Management (1880 to the Present) Bayly, Susan, "Narrating Family Lives in Present-day Hanoi", in Asian Voices in a Postcolonial Age: Vietnam, India and Beyond, Cambridge, Cambridge University Press, 2007.
Clancy-Smith, Julia, and ve Frances Gouda (ed.), *Domesticating the Empire: Languages of Gender, Race and Family Life in French and Dutch Colonialism,* Charlottesville, University Press of Virginia, 1998.
de Grazia, Victoria, *How Fascism Ruled Women: Italy, 1920-1945,* Berkeley, University of California Press, 1992.
May, Elaine Tyler, *Homeward Bound: American Families in the Cold War Era,* New York, Basic Books, 1988.
Meriwether, Margaret ve Judith E. Tucker (ed.), *Social History of Women and Gender in the Modern Middle East,* Boulder, CO, Westview, 1999.
The Modern Girl around the World Research Group, The Modern Girl around the World: Consumption, Modernity and Globalization, Durham, NC, Duke University Press, 2008.
Mouton, Michelle, From Nurturing the Nation to Purifying the Volk, Weimar and Nazi Family Policy, 1918-1945, Princeton, NJ, Princeton University Press, 2009.
Strobel, Margaret ve Nupur Chaudhuri (ed.), *Western Women and Imperialism: Complicity and Resistance*, Bloomington, Indiana University Press, 1992.
Thompson, Elizabeth, *Colonial Citizens: Republican Rights, Paternal Privilege, and Gender in French Syria and Lebanon,* New York, Columbia University Press, 2000.
White, Tyrene, *China's Longest Campaign: Birth Planning in the People's Republic of China,* Ithaca, NY, Cornell University Press, 2006. Wildenthal, Lora, *German Women for Empire, 1884-1945,* Durham, NC, Duke University Press, 2001.

Web Siteleri

BÜYÜK BUHRAN'DAN İKİNCİ DÜNYA SAVAŞI'NA KADAR AMERİKA: FSA-OWI'DEN FOTOĞRAFLAR
1935-1945
http://lcweb2.loc.gov/ammem/fsahtml/fahome.html
Bu sayfa, Kongre Kütüphanesi'nin Çiftlik Güvenlik İdaresi Savaş Ofisi Bilgi Koleksiyonu'ndan 160.000 fotoğrafı içeriyor. Anahtar kelime ile aranabilir görüntüler, Amerikalıları evde, işte ve oyun oynarken gösterip, kırsal ve küçük kasaba yaşamına ve Büyük Buhran, Dust Bowl ve çiftlik makineleşmesinin olumsuz etkilerine vurgu yapmaktadır.

TARİHTE ÇOCUKLAR VE GENÇLİK
http://chnm.gmu.edu/cyh/
Öğretmen ve öğrencilere geçmişten günümüze gençlerle ilgili birincil kaynaklara erişim sağlayan bir dünya tarihi kaynağıdır. George Mason Üniversitesi ve Missouri-Kansas City Üniversitesi'ndeki Roy Rosenzweig Tarih ve Yeni Medya Merkezi tarafından düzenlenmiştir.

ANTİK YUNANİSTAN'DA ÇAĞA GEÇİŞ
http://hoodmuseum.dartmouth.edu/exhibitions/coa/
Dartmouth Koleji'ndeki Hood Sanat Müzesi'nden alınan bu site, Yunan yazarların çocuklar hakkında yazdıklarından alıntılar ve ayrıca ölen çocukların anıldığı bazı örnek mezar görüntülerini içermektedir.

BELGELER VE RESİMLERLE ALMAN TARİHİ
http://germanhistorydocs.ghi-dc.org/index.cfm
Washington, D.C.'deki Alman Tarih Enstitüsü tarafından geliştirilen bu iki dilli site, aile hayatı da dahil olmak üzere Alman tarihinin birçok yönüne ilişkin makaleleri, resimleri ve tercüme edilmiş belgeleri arşivlemektedir.

Heilbrunn Sanat Tarihi Çizelgesi

http://www.metmuseum.org/toah/

Metropolitan Museum of Art tarafından geliştirilen bu site, dünya tarihinin birçok yönünün zaman dilimine ve bölgeye göre düzenlenmiş resimlerini ve makaleleri içerir.

Özgürlük, Eşitlik, Kardeşlik: Fransız Devrimini Keşfetmek

http://chnm.gmu.edu/revolution/

Roy Rosenzweig Tarih ve Yeni Medya Merkezi (George Mason Üniversitesi) ve Amerikan Sosyal Tarih Projesi (New York Şehir Üniversitesi) işbirliğiyle geliştirilen bu site, Fransız Devrimi, toplumsal cinsiyet ve aile ilişkileriyle ilgili kaynaklar da dahil 600'den fazla belge ve kaynağı içermektedir.

Amerikan Yahudiliği Tarihi Ulusal Müzesi

http://www.nmajh.org/collection.aspx

Müzenin sayfası, ziyaretçilere, Amerikan Yahudi yaşamında aile hayatına ve diğer yönlerine ilişkin sayılarla belirtilmiş fotoğraflara ve hikâyelere erişim sağlamaktadır.

Çin Medeniyeti Görsel Kaynak Kitabı

http://depts.washington.edu/chinaciv/ timeline.htm

Patricia Buckley Ebrey tarafından hazırlanan bu web sitesinde Çin tarihindeki günlük yaşamla ilgili görseller, haritalar ve bilgiler yer almaktadır.

Fotoğraflarla Çin

http://visualisingchina.net/

Bristol Üniversitesi Tarih Araştırmaları Bölümü tarafından geliştirilen bu sayfa, anahtar kelimeyle aranabilir ve Çin'in tarihi ile ilgili 1850 ile 1950 arasında çekilmiş yüzlerce aile, çocuk ve ev fotoğrafının dahil olduğu sayılarla belirtilmiş 8000'den fazla fotoğrafı içermektedir.

Dünya Tarihinde Kadınlar

http://chnm.gmu.edu/wwh/sources.php

George Mason Üniversitesi'ndeki Roy Rosenzweig Tarih ve Yeni Medya Merkezi'nin bir projesi olan bu sayfa, dünyadaki kadınlarla ilgili kaynaklara erişim sağlar. Dünya Tarihinde Kadınlar, George Mason Üniversitesi, Roy Rosenzweig Tarih ve Yeni Medya Merkezi'nin bir projesidir ve World History Matters'ın bir parçasıdır.

Dijital Dünya Kütüphanesi

http://www.wdl.org/en/

Bu web sayafası, ABD Kongre Kütüphanesi ve UNESCO tarafından geliştirilmiştir. Ülkeler ve dünyadaki kültürlerle ilgili önemli birincil materyalleri, özellikle de fotoğrafları, çok dilli bir formatta sunmaktadır. Ziyaretçiler, zaman dilimine veya bölgeye göre arama yapabilir.

Ying Yu Tang: A Chinese Home

http://www.pem.org/sites/yinyutang/

Peabody Essex Müzesi tarafından geliştirilen bu site, Çin'den çok nesilli bir evi tasvir etmekte ve bu evde yaşayan ailenin tarihini keşfetmektedir.

Teşekkür

Bu kitabı yazmak bizi pek çok bilinmeyen alana götürmüştür. Yazım esnasında tavsiyelerde bulunan Minnesota Üniversitesi ve diğer üniversitelerdeki meslektaşlarımıza çok minnettarız. Bu meslektaşlarımız bizi hata yapmaktan ve yanlış anlaşılmaktan kurtarmıştır. Tabii yanlış anlaşılmaya dair bir şey kaldıysa bundan onları sorumlu tutamayız. Bu kitaptaki konular, Minnesota'da uzun yıllardır verilen dünya tarihi öğretisinden çıkmıştır. Bu yolda bizimle birlikte çalışan tarihin her alanıyla ilgili yetenekli üniversite asistanlarına teşekkürler. Fikirlerimizi, 2009'da, "MÖ 10.000'den Günümüze Ailenin Tarihi" adlı yeni serimizin ilk sunumunda geliştirdik ve bu sınıftaki öğrencilere ve özellikle Qin Fang'a ve Emily Bruce'a teşekkürlerimizi sunuyoruz. Bölümlerin önceki versiyonları, Karşılaştırmalı Kadın, Cinsiyet ve Cinsellik Tarihi Çalıştayı'nda, Sosyal Bilimler Tarihi Derneği toplantısında ve Dünya Tarih Derneği toplantılarında sunulmuştur. Panel üyelerine, yorumculara ve bu oturumlardaki izleyicilere faydalı geri bildirimleri için teşekkür etmek istiyoruz. Ayrıca David Good, Patrick McNamara, Derek Peterson ve Eva von Dassow'a çeşitli taslaklarla ilgili faydalı okumaları için teşekkür ediyoruz. Bunun yanı sıra, Oxford University Press'teki editör kadrosuna, özellikle yazma süreci boyunca teşvikleri, tavsiyeleri ve destekleri için Nancy Toff ve Sonia Tycko'ya ve ayrıca makale taslağımız konusunda bize faydalı geri bildirimde bulunan isimsiz eleştirmenlere teşekkür etmek istiyoruz. Son olarak, Nancy ve Dave Huisenga'ya ve kitabın tamamlanması için çok önemli olan üç yoğun yazı dönemi boyunca sıcak konukseverlikleri ve lojistik destekleri için Minnesota, Lanesboro'daki Habberstad House Bed and Breakfast'taki otel görevlilerine teşekkür etmek istiyoruz.

DİZİN

A

Ahmed Baba, 53
AIDS, 116
Altmann, 83, 129
Alulim, 41
Amerigo Vespucci, 67
Apuleius, 29
Aranda halkı, 32
Arap Yarımadası, 34
Arkeoloji, 50
Atina, 51, 52, 120
Augustine, 38, 125

B

Benito Mussolini, 131
Botswana, 27, 124
Brezilya, 73, 77
Budizm, 36, 37
Büyük Buhran, 139

C

Charles Dickens, 69
Cixi, 91
Costa ailesi, 73, 77

Ç

Çatalhöyük, 21, 22, 23, 24, 25, 28, 41, 124

D

Doğu Almanya, 105, 106

E

Eski Ahit, 30, 31, 119

F

Fransız Devrimi, 86, 88, 90, 121, 140
Friedrich Wilhelm Doppelmayr, 88

G

George J. Annas, 116
Guangxu, 91

H

Habsburg Hanedanlığı, 61
Hammurabi Kanunları, 43, 119
Harun al-Rashid, 36
Hatshepsut, 46
Herodot, 44
Hıristiyanlık, 71, 119
Hinduizm, 32
Ho Chi Minh, 109
Horus, 29, 30

I

I. Dünya Savaşı, 97
II. Dünya Savaşı, 103, 107, 109, 113, 146
Indochina Savaşı, 109

J

Johann Bachofen, 15, 123
Joseph Kay, 84

K

Kısırlaştırma, 102
Kölelik, 89
Kral Aba, 28
Kristof Kolomb, 61

M

Manuel Bautista, 73
Manu Kanunları, 32, 33, 119
Martin Luther, 61, 127
Mezopotamya, 28, 41, 42, 43, 44, 50, 119

N

Nazi, 95, 96, 101, 102, 103, 110, 131, 132, 138

O

Osmanlı İmparatorluğu, 59, 69, 71, 73, 120
Otto von Bismarck, 96

Q

Qin, 48, 120, 143
Qing, 91, 107, 122

R

Richard Nixon, 104
Rudolf Hess, 101

S

Sömürgecilik, 61, 109

T

Tarbo, 39
Tertullian, 38, 126
Timbuktu, 52, 53, 54, 55, 120, 126, 127, 136
Totem grupları, 32

Y

Yahudilik, 31, 37, 119
Yangshao, 23, 24, 25, 124
Yeniçeri sistemi, 59
Yeni Dünya, 61, 66, 69, 72, 73, 77, 78, 84, 120, 121

Z

Zou Rong, 91

AİLENİN TARİHİ

Mary Jo Maynes Ann Waltner

Aile, insanlık tarihi boyunca var olagelmiş bir kavramdır fakat bu yapı tarihsel süreç içerisinde çokça değişikliğe uğramıştır. Aile, tarihsel bir kurumdur ancak doğal bir durum değildir. Bir yandan bir tarihe sahip olan aileler, bir yandan da tarihi yazmaktadır.

Elinizdeki kitap, ailenin binlerce yıllık tarihine ana hatlarıyla ışık tutmayı hedeflerken, bu kurumu merkeze aldığımızda dünya tarihinin nasıl göründüğüne ilişkin bir bakış açısı sunmayı amaçlamaktadır. Aile -kendi gerçekliğimiz de içinde olmak üzere- "doğal" değildir, tarihsel ve toplumsal bir bağlam içerisinde inşa edilmiştir. Ailenin nasıl bir düzen içinde işlediği, zaman içinde nasıl değiştiği, benzerlikleri ve farklılıkları çalışmanın ele aldığı başlıca konular arasında yer almaktadır. Bu kitap, özellikle aileye odaklanarak, bununla daha derin bir tarihi, insan olmanın ne anlama geldiğini, insanın geçmişine ve bugününe dair yeni bakış açıları ve anlayışların dünya tarihinin geniş zamansal çerçevesi içinde nasıl gün ışığına çıktığını anlatmaktadır.

ISBN: 978-975-10-4332-0

9 789751 043320

/inkilapkitabevi
/inkilapkitabevi
/inkilapkitabevi
Online alışveriş: inkilap.com